

**KONUT YAŞAMA MEKÂNLARINDA KULLANILAN STİLLERİN
KULLANICI TERCİHLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Ayşen ÇAPANOĞLU

**DOKTORA TEZİ
MOBİLYA ve DEKORASYON ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2014

Ayşen ÇAPANOĞLU tarafından hazırlanan “KONUT YAŞAMA MEKÂNLARINDA KULLANILAN STİLLERİN KULLANICI TERCİHLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Mobilya ve Dekorasyon Anabilim Dalı’nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

Ağaççşleri Endüstri Mühendisliğı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Başkan : Prof. A. Müge BOZDAYI

İçmimarlık ve Çevre Tasarımı, TOBB ETÜ Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Yrd. Doç. Rahmi ARAS

Mobilya ve Dekorasyon, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Doç. Pelin YILDIZ

İçmimarlık ve Çevre Tasarımı, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Doç. Dr. Cevdet SÖĞÜTLÜ

Ağaççşleri Endüstri Mühendisliğı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Tez Savunma Tarihi: 24/06/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşen ÇAPANOĞLU

24/06/2014

KONUT YAŞAMA MEKÂNLARINDA KULLANILAN STİLLERİN KULLANICI TERCİHLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

(Doktora Tezi)

Ayşen ÇAPANOĞLU

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2014

ÖZET

Bu çalışmada, konut yaşama mekânlarında kullanılan stillerin algılanmasında kullanıcıların beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık durumları üzerinde oluşturduğu etkilerine odaklanılmış olup, farklı stillere sahip yaşama mekânı örneklerinde kullanıcıların stil tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu maksatla Lens Model ve Varyans Analizi olmak üzere iki farklı istatistiksel değerlendirme çalışması yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacına uygun olarak iki aşamalı anket geliştirilmiştir. İlk aşamada, alanında uzman 11 öğretim üyesi tarafından deneylerde kullanılacak farklı stillere sahip yaşama mekânı imajlarına ait stillerin kimliklendirilmesi sağlanmış olup, anlamlı bulunan 24 adet imaj modern, karma ve klasik başlıkları altında gruplandırılarak çalışmaya dâhil edilmiştir. İkinci aşamada, halk grubundan oluşan 252 katılımcıdan, kendilerine gösterilen 24 yaşama mekânı imajını, beğeni için yaşamak isterim-yaşamak istemem, güzellik için mükemmel tasarım-çok kötü tasarım, karmaşıklık için sade-karmaşık, etkilenme için etkileyici-sıradan ve aşinalık için çok tanıdık-hiç tanıdık değil bilişsel kavramları başlıklarında değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca bu bilişsel kavramların Lens Model analizinde değerlendirilmek üzere fiziksel bileşenler ile ilişkisini belirlemek için ise aynı imajlar yine uzman 11 öğretim üyesine sunulmuş, her bir imaj için 28 fiziksel bileşeni değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuç olarak, stil tercihinde çok güçlü bir ortak yargının olduğunu ve modern olarak tanımlanan stilin karma ve klasik stillere oranla daha çok beğenildiği ve bu doğrultuda modern stilde tasarlanmış mekânların daha çok tercih edildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık bilişsel kavramlarında tüm grupların birbirleriyle aynı yönde ve güçlü bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Bilim Kodu : 711.1.062
Anahtar Kelimeler : Stil, Beğeni, Güzellik, Karmaşıklık, Etkilenme, Aşinalık, Lens Model, Varyans Analizi
Sayfa Adedi : 159
Danışman : Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

THE IMPACT OF USER PREFERENCES USING IN LIVING ROOM STYLES
WITHIN DWELLINGS

(Ph. D. Thesis)

Ayşen ÇAPANOĞLU

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

June 2014

ABSTRACT

In this study, the main emphasis was given on the consumers' liking, beauty, complexity, impressiveness and familiarity perceptions within the context of understanding the styles used in living spaces. The aim is to specify the style preferences of these consumers. For this purpose, two types of statistical evaluation methods Lens Model and Analysis of Variance were applied. A two-step survey was conducted within this scope. In the first step, the images, regarding several styles of living spaces planned to be used in the surveys, were tried to be identified by gathering the views of 11 academicians working in the related area; and 24 significant images were classified as modern, mixed and classic. In the second step, 252 participants from public were conducted to a survey and were asked to evaluate the images according to the notions specified. The cognitive aspects used in the evaluation were I would-I would not like to live for liking; a perfect-very bad design for beauty; modest-complicated for complexity; attractive-ordinary for impressiveness; and familiar-not familiar for familiarity. Besides, these cognitive aspects were submitted again to the same 11 academicians in order for them to be used in Lens Model analysis, in which the relationship between these aspects and some physical components were investigated. 28 physical components were defined for each aspect. As a result, it was observed that there has been a significant common view, and the style which we called modern here was preferred compared to the other styles mixed and classic. Consequently, it was indicated that interiors, designed in a modern way, were being mostly preferred. On the other hand, the notions of complexity, impressiveness and familiarity were found to be in a strong relationship with each other in the same way.

Science Code : 711.1.062
Key Words : Style, Liking, Beauty, Complexity, Impressiveness, Familiarity,
Lens Model, Variance Analysis
Page Number : 159
Supervisor : Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimimin ilk gününden itibaren değerli fikirleri, yorumları ve katkılarıyla beni yönlendiren, anlayış ve güven içinde, bir baba hassasiyetiyle benim için her türlü fedakârlığı gösteren, kişiliği ve çalışmalarından feyz aldığım çok kıymetli ve değerli hocam, danışmanım, Sayın Prof. Dr. Kemal YILDIRIM'a; değerli bilgilerini paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocalarım, Sayın Prof. A. Müge BOZDAYI, Sayın Doç. Pelin YILDIZ, Sayın Yrd. Doç. Rahmi ARAS ve Sayın Doç. Dr. Cevdet SÖĞÜTLÜ'ye; sonsuz manevi destekleri, sevgileri ve yardımlarıyla her zaman yanımda olan aileme, hocalarıma ve arkadaşlarıma; ayrıca emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KONU ALANININ TANITILMASI.....	11
2.1. Konut ve Konut Alanlarından Yaşama Mekânı	11
2.2. Stil ve Karakteristiklerinin Belirlenebilirliği	15
2.3. Stillerin Oluşumunda Belirleyici Özellikler.....	18
2.3.1. Dönemsel özellikler.....	18
2.3.2. Mekânsal özellikler	21
2.4. Tarihsel Süreç İçinde Oluşan Stiller	25
2.4.1. 19. yüzyıl ve öncesinde oluşan stiller.....	25
2.4.2. 20. yüzyıl ve sonrasında oluşan stiller.....	54
2.5. Bölüm Değerlendirmesi.....	73
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	75
3.1. Katılımcılar.....	75
3.2. Araştırma Ortamı (İmajlar).....	76
3.3. Anket Tasarımı	82

Sayfa

3.4. İstatistiksel Değerlendirme	84
3.4.1. Lens Model	84
3.4.2. Varyans Analizi	88
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	91
4.1. Lens Model Bulguları	91
4.2. Varyans Analizi Bulguları	115
4.3. Bölüm Değerlendirmesi	124
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	131
KAYNAKLAR	141
EKLER	155
EK-1. Katılımcı anket formu	156
EK-2. Uzman grup anket formu	157
ÖZGEÇMİŞ	158

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Hipotezler	9
Çizelge 2.1. 17., 18. ve 19. yüzyıl başında görülen mobilya stilleri	44
Çizelge 2.2. 18. yüzyılda görülen Chippindale, Hepplewhite ve Sheraton mobilya stilleri	46
Çizelge 3.1. Katılımcı grup özellikleri.....	76
Çizelge 3.2. Uzman grup özellikleri	76
Çizelge 3.3. Fiziksel bileşenler listesi.....	87
Çizelge 4.1. Fiziksel bileşenlerin güvenilirlik değerleri	92
Çizelge 4.2. Yaşama mekânlarının fiziksel özellik çözümlemeleri (3.50 ve altı)	114
Çizelge 4.3. Bağımlı değişkenlerin güvenilirlik analizi sonuçları.....	115
Çizelge 4.4. Bağımlı değişkenlerin ortalama ve standart sapma sonuçları.....	116
Çizelge 4.5. Yaşama mekânı stilleri değerlendirmesinde ANOVA sonuçları.....	117
Çizelge 4.6. Bağımlı değişkenlerin ortalama ve standart sapma sonuçlar.....	119
Çizelge 4.7. Cinsiyet değerlendirmesinde ANOVA sonuçları	120
Çizelge 4.8. Yaş değerlendirmesinde ANOVA sonuçları	121
Çizelge 4.9. Bağımsız değişkenlerde MANOVA sonuçları	124

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Konutun sahip olduğu temel bölümleri gösteren plan örneği.....	14
Şekil 3.1. Deney ortamında kullanılan imajlar	80
Şekil 3.2. Gifford tarafından geliştirilen Lens Model'in yapısı.....	85
Şekil 4.1. Bütün gruplar için, bilişsel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında beğeni değerlendirmesiyle olan ilişkisi.....	93
Şekil 4.2. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında beğeni değerlendirmesiyle olan ilişkisi.....	95
Şekil 4.3. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında güzellik değerlendirmesiyle olan ilişkisi	98
Şekil 4.4. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında karmaşıklık değerlendirmesiyle olan ilişkisi.	101
Şekil 4.5. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında etkilenme değerlendirmesiyle olan ilişkisi.....	103
Şekil 4.6. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında aşinalık değerlendirmesiyle olan ilişkisi.....	106
Şekil 4.7. Grupların en fazla beğendikleri yaşama mekânları.	108
Şekil 4.8. Grupların en fazla güzel buldukları yaşama mekânları.	109
Şekil 4.9. Grupların en karmaşık buldukları yaşama mekânları.....	110
Şekil 4.10. Grupların en çok etkilendikleri yaşama mekânları.....	111
Şekil 4.11. Grupların en çok aşına oldukları yaşama mekânları.....	112
Şekil 4.12. Bağımlı değişkenlerde yaşama mekânı stillerinin etkisi	118
Şekil 4.13. Katılımcıların cinsiyet farklılıklarına göre değerlendirme etkisi.....	122
Şekil 4.14. Katılımcıların yaş farklılıklarına göre değerlendirme etkisi.....	123
Şekil 5.1. Katılımcı gruplar tarafından tercih edilen ve Modern stilde değerlendirilen ilk üç yaşama mekânı imajı	134

Şekil	Sayfa
Şekil 5.2. Tüm gruplar tarafından en çok aşına bulunan ilk üç yaşama mekânı imajı	135
Şekil 5.3. Katılımcı gruplar tarafından en az karmaşık bulunan Modern stilde ilk iki yaşama mekânı imajı	136
Şekil 5.4. Kadın, erkek ve genç gruplar tarafından en çok etkilenilen Modern stilde ilk yaşama mekânı imajı ile yaşlı grup tarafından en çok etkilenilen Karma stilde ilk yaşama mekânı imajı.....	137

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Ağaç dalları, yapraklar ve hasır diyebileceğimiz sazlık malzemeler kullanılarak oluşturulan geçici barınaklar	26
Resim 2.2. Tarım Devrimi sonrasında görülen iç mekân biçimlenişi	27
Resim 2.3. Mısır dönemi iç mekân ve mobilya biçimlenişi	30
Resim 2.4. MÖ. 4. yüzyıla kadar Yunanlılarda görülen klasik iç mekân biçimlenişi	32
Resim 2.5. Klismos sandalyesi	33
Resim 2.6. Maxentius Bazilikası, Roma, MS. 307- 312	34
Resim 2.7. Pompei’de bir konut iç mekânı	35
Resim 2.8. Madeleine Manastırı, Fransa.....	37
Resim 2.9. Gotik dönemde kullanılan kaburgalı tonoz örtü biçimi.	39
Resim 2.10. Rönesans dönemi iç mekân biçimlenişi	41
Resim 2.11. 17. yüzyılda Barok etkisinde oluşturulan iç mekânlar	42
Resim 2.12. Rokoko dönemi iç mekânı, 18. yy, Münih, Almanya	45
Resim 2.13. Arts and Crafts iç mekânı örneği	48
Resim 2.14. Art Nouveau iç mekânı, Tassel evi, 1893, Victor Horta	53
Resim 2.15. Hill evi, Helensburgh, 1903, Charles Rennie Mackintosh.....	53
Resim 2.16. Darwin D. Martin evi, New York, 1905, Frank Lloyd Wright.....	55
Resim 2.17. Werkbund fuarı, Köln Salonu, 1914, Walter Gropius.....	56
Resim 2.18. Rietveld Schröder Evi, Hollanda, 1924, G. Thomas Rietveld	57
Resim 2.19. Tugendhat Evi, Çek Cumhuriyeti, 1928–30, L. Mies Van Der Rohe	58
Resim 2.20. Barcelona Pavilyonu, Uluslararası Fuarı, Barcelona, 1929, L. Mies Van Der Rohe.....	59
Resim 2.21. Popüler Art Deco stilinde bir iç mekân, 1937	60

Resim	Sayfa
Resim 2.22. Savaş sonrası klasik Modernizm örneği, Glass Evi, Connecticut, 1949 Philip Johnson	62
Resim 2.23. Rieveschel evi, Michigan, 1952, Alexander Girard	62
Resim 2.24. SAS Royal Oteli, Kopenhag, 1958, Arne Jacobsen	63
Resim 2.25. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, Cambridge, 1947–1948, Alvar Aalto	63
Resim 2.26. C.B.S Binası iç mekânı, New York, 1964, Florence Knoll	64
Resim 2.27. Globe sandalyesi, 1965, Eero Aarnio	65
Resim 2.28. Joe Colombo tasarımı Uzay Çağı'nı ifade eden bir iç mekân, 1969	66
Resim 2.29. High Tech stilde tasarlanmış bir iç mekân, Roma, Pier Luigi Pizzi	67
Resim 2.30. Momochi District apartmanı, Fukuoka, 1988–1989, Michael Graves	69
Resim 2.31. Minimalist yaklaşımla oluşturulmuş bir iç mekân	71

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

X	Örnek değerlere ilişkin aritmetik ortalama
P	Önemlilik derecesi
M^a	Ortalama değer
F	Frekans sayıları
N	Frekansların toplamı
%	Yüzdelik değer
df	Serbestlik derecesi

Kısaltmalar

Açıklamalar

AMIC	Ortalama ölçümde sınıf içi korelasyon
ANOVA	Tekli Varyans Analizi
CIAM	Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi
HG	Homojenlik grubu
IFI	Uluslararası İç Mimarlık ve Tasarım Federasyonu
MANOVA	Çoklu Varyans Analizi
SD	Standard sapma
SMIC	Tekli ölçümde sınıf içi korelasyon
SPSS	Sosyal bilimler için istatistik paketi

1. GİRİŞ

İnsan yaşamı ve mekân düzeni, birbirini doğrudan ya da dolaylı olarak tanımlayan ve biçimleyen bir döngü içindedir. Bu bağlamda, insan yaşadığı mekânı kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmekte, mekânlar da onu kullanan insanın kimliğini, duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

İnsanın günlük yaşamında en çok kullandığı mekânlar ise konutlardır. Porteous'a (1976) göre konut, insanın sosyal ilişkiler kurup, zamanının çoğunu geçirdiği yer olarak kişinin mekânsal gerçekliği ile kişiliğini ortaya çıkaran, aynı zamanda referans gösteren ve değişmez özellikler sunan mekânlardır. Konut iç düzeninden yaşama mekânı ise dinamik bir karakter içinde, insanın kişisel özelliğinin yoğun bir şekilde yer aldığı mekânlardır.

Günel ve Esin (2007) mekân kalitesinin algılanmasında rol oynayan psiko-sosyal kalite değişkenlerini ortaya çıkaracak bazı davranışsal ve mekânsal ipuçları elde etmek üzerine bir çalışma yapmışlardır. Konut kullanıcılarına uyguladıkları anket sonucunda büyük çoğunluğun konutlarında değişiklik yaptığı, ilk önce ve en çok değişiklik yapılan mekânların konut dışında bahçe ve konut içinde yaşama mekânı olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Kullanıcıların sosyal etkinliklerini gerçekleştirdikleri, zamanlarının büyük bölümünü geçirdikleri bu mekânların tasarımında değişiklik yapmaları dikkat çekici bulunmuştur. Kullanıcıların kendi beğenileri doğrultusunda yaptığı değişiklikler sonucunda konutlarını daha çok sevdikleri, benimsedikleri, hoşlandıkları, etkilendikleri, tatmin oldukları ve mutlu yaşadıkları belirtilmiştir. Aynı doğrultuda Bozdayı (1995), iç mekân tasarımında kullanıcının bireysel, psikolojik ve grup olarak sosyolojik gereksinimleri ile birlikte, beğeni ve tercihlerinin de tanınarak değerlendirilmesi ve mekânsal çevresiyle kaynaşacak olan insanın, kendini yansıtabileceği müdahaleleri için gerekli esnekliğin bırakılmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

Laumann ve House (1970) çalışmalarında, yaşama mekânlarının insanın sosyal kimliği (statü, sosyal düşüncesi vb. gibi) ile ilişkili olduğunu ve bu doğrultuda insanın kendi yaşama mekânı stillerini belirlediğini ortaya koymuştur. Bu konuda, Rechavi (2009) yaşama mekânının kullanım değerini ölçtüğü çalışmasında, yaşama mekânları arasında en büyük farklılığın stil tercihlerinde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sonuçta, ortak iç mekân

düzenlemeleri olduğu halde (örneğin, televizyon kullanımı, duvar ve masalarda tablo, dekoratif ürün kullanımı vb. gibi) her kullanıcının kendi zevkine göre farklı stillerde elemanlar kullandığı görölmüştür. Ayrıca eşya yoğunluğu, renk kullanımları da farklılık göstermiştir. Amaturro, Costagliola ve Ragone (1987) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, stil tercihlerinin gelir düzeyine göre değil, daha çok bir statü göstergesi ve sosyal kimliğine göre oluştuğunu ortaya koymuşlardır.

Stiller, anlam ve normlara bağlı boyutları ile estetik beğenin bir kaynağıdır. Stiller hakkında tercihler ise mekânların ya da fiziksel çevrelerin işlevlerine göre değişmekte ve farklı duygusal anlamlar taşımaktadırlar (Bozdayı, 2004: 50). Günümüzde yeni olarak adlandırabileceğimiz stil yaklaşımlarının aslında geçmişin izlerini taşımakta olduğu ve geçmişten alınan birtakım öğelerin tekrarlanarak ya da öğelerden esinlenilerek kullanılmakta olduğu görölmektedir. Farklı dönemlerde, farklı kültürler arasında, toplumdan topluma, kişiden kişiye değerler değişse de, her toplumda, her kültürde ortak bir beğeni yargısı oluşmaktadır. Bu ortak beğeni doğrultusunda o dönemi ya da kültürü ifade eden stiller ortaya çıkmaktadır. Stillerin kullanımı özellikle iç mekânda kullanıcının tercihleri doğrultusunda değişiklik göstermektedir. Stillerin algılanması, amacına uygun düzenlenmesi ve özellikle kullanıcının beklentilerine cevap verebilmesi de iç mekânda uygulanan stilleri anlamlandıran en önemli ölçütlerdir. Stiller yaşamımız içindeki davranış şekillerini içermekte ve her stil her insana göre farklı etkiler uyandırabilmektedir.

Kullanılan stiller ve bu stillerin algılanması çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Yukarıda görölen çalışmalardan da anlaşılacağı gibi stillerin tercihi, mekân ve mekânda kullanılan mobilyaların biçimi, malzemesi, renk, doku vb. gibi tasarım özellikleri yanında kişinin ya da kişilerin sosyo-demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bu özelliklerin doğru değerlendirilip, yerinde ve doğru kullanması ile mekânın verimliliğini, mekân kalitesini dolayısıyla da kullanıcı memnuniyetini arttıracığı, ayrıca yaşama mekânlarının beğeni düzeyinin yükseltilmesine, yaşam kalitesinin arttırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu tez çalışmasında, özellikle yaşama mekânı tasarımlarında uygulanan stillerin kullanıcılar üzerinde oluşturduğu etkilerin belirlenmesi ve tasarımcıların iç mekânlarda konfor koşullarını sağlayan ve kullanıcı mutluluğuna katkıda bulunan tasarımların oluşmasında yardımcı olacak bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda, farklı stillere sahip yaşama mekânı örnekleri ile;

- Farklı sosyo-demografik grupların (kadın-erkek, genç-yaşlı) algılamadaki yaklaşımları ve değişimlerini izlemek;
- Mekânların fiziksel özelliklerinin hangi duygusal ve kavramsal özellikler ile ilişkilendiğini gözlemek;
- Kullanıcıların fonksiyonel ve algısal performans değerlendirmelerini olumlu yönde etkileyen, tercih edilebilir ve daha nitelikli yaşama mekânlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilecek stillerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu amaçlarla, konut yaşama mekânlarında kullanılan stillerin kullanıcı tercihleri üzerindeki etkilerine ilişkin bulguların karşılaştırmalı olarak analizleri yapılmıştır. *Beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilene* ve *aşinalık* bilişsel kavramları üzerinden kullanıcıların söz konusu farklı stillere sahip yaşama mekânlarına yönelik tercihleri, tutum ve algılamaları araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Literatürde; bilişsel kavramlar üzerinden bireylerin değerlendirmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar konut cephelerine yönelik çokça çalışılmış olmasına karşın, iç mekân ölçeğinde kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır (Herzog ve Shier, 2000; İmamoğlu, 1979; Nasar, 1983, 1989; Imamoglu, 2000; Akalın, Yıldırım, Wilson ve Kilicoglu, 2009; Akalın, Yıldırım, Wilson ve Saylan, 2010; Erdogan, Binici, Akalın ve Yıldırım, 2013). Bununla birlikte, literatürde iç mekânların algılanması üzerine ve konut yaşama mekânı ile ilgili kullanıcıların renk, aydınlatma, ışık-renk ilişkisi, eşya yoğunluğu, boyut, form, çevresel sistemler vb. gibi konularda pek çok çalışma bulunmaktadır (Miwa ve Hanyu, 2002; Tsunetsugua, Miyazakia ve Satob, 2005; Yıldırım

ve Başkaya, 2006; Yildirim ve Hidayetoglu, 2008; Hidayetoglu, Yildirim ve Cagatay, 2010; Hidayetoglu, Yildirim ve Akalin, 2012; Yildirim, Hidayetoglu ve Capanoglu, 2011; Yildirim, Capanoglu, Cagatay ve Hidayetoglu, 2012). Ancak, yaşama mekânında kullanılan stiller ile ilgili yeterli çalışmaya rastlanmamıştır.

İç mekân stilleri üzerine yapılan mevcut çalışmalar ise çoğunlukla psikoloji bilimi altında gerçekleştirilmiş, mekânlar sadece bir araç olarak kullanılıp bu mekânlar üzerinden algılama ve tercihlerin nasıl ve ne yönde olduğuna bakılmıştır (Acking, 1971; Honikman, 1971; Pedersen, 1978, 1986; Ritterfeld ve Cupchik, 1996; Wilson ve Mackenzie, 2000; Cupchik, Ritterfeld, ve Levin, 2003). Bu çalışmalarda kullanılan stiller ise ya araştırmacı tarafından dergilerden seçilmiş ya da yalnızca bir bilirkişiye danışarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu çalışmalarda kullanılan örnekler kısıtlı stil örneklendirmelerini içermektedir. Katılımcıların ise ya mekân detaylarından stilleri hatırlama veya eşleştirmeleri, ya mekânda yaşayan insanın yaş, statü vb gibi durumunu tahmin etmeleri ya da beğenileri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, özellikle konut iç mekânlarından yaşama mekânında kullanılan stillerin, kullanıcı tercihleri ve bu tercihlerinde dikkate aldıkları stillerin neler olduğu üzerine detaylı ve içerikli bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İç mekân bağlamında gerçekleştirilen algısal değerlendirme çalışmalarından Acking (1971) çalışmasında, kullandığı yöntem ve örneklemeleri tanımlamıştır. İç mekânların algılanmasında etki eden faktörleri belirlemek üzerine yaptığı çalışmasında temel olarak beş faktör belirlemiştir. Bunlar, *kişisel değerlendirme* (örneğin, davetkâr, konforlu, ilginç, keyifli), *sosyal değerlendirme* (örneğin, pahalı, iddialı, bakımlı), *mekânsal görünüm* (örneğin, geniş, açık, ferah), *bütünlük* (örneğin, iyi düşünülmüş olması, iyi stil sahibi), *özgünlük* (örneğin, yenilikçi, görülmemiş) ve *yaşanılabilirlik* (örneğin, sessiz, mahremiyet özelliğine sahip) faktörleridir. Çalışmasında 15 adet yaşama mekânı örneği kullanmıştır. Katılımcılardan 78 adet sıfat çiftinden oluşan ve 5 faktör altında gruplanan değerlendirme ölçeğini kullanarak bu 15 adet yaşama mekânı örneğini değerlendirmeleri istenmiştir. Ancak bu çalışmanın olumsuz yanı olarak, mekânların, tasarımla ilişkilendirilmediği ve tasarım çeşitliliği ile stiller üzerinde durulmadığı görülmüştür.

Benzer bir yaklaşımla Honikman (1971), çeşitli konut tipleri, mimari stil ve oda kullanımları üzerine dört algılama faktörü belirlemiştir. Bunlar, *tanımlayıcılık / açıklayıcı olması* (örneğin, uyumlu, aydınlık, ferah), *potansiyel durumu / etkisi* (örneğin, biçimsel,

karmaşık, tehlikeli), *mekânsal kalitesi* (örneğin, temiz, küçük, büyük) ve *ortam özellikleri / atmosfer* (örneğin, sıkıcı, rahatsız edici) faktörleridir. Honikman (1971) çalışmasında, çeşitli konut tipleri, mimari stiller ve çeşitli iç mekân örneklerini 25 öğeli anlamsal farklılaşma ölçeği ile değerlendirmiştir. Ancak bu çalışmada da mimari stillerin çeşitli olmasına rağmen iç mekân tasarım stillerinin değerlendirmedeği görülmüştür.

Pedersen (1978) ise çalışmasında, beş farklı mekân kullanmış, 25 öğeli anlamsal farklılaşma ölçeği ile gerçekleştirdiği değerlendirmesinde, çevresel algılamaya ait dört adet bağımsız faktör oluştuğunu belirtmiştir. Bu faktörler; *değerlendirme*, *ruhaniyet*, *aktivite* ve *estetik görünüm* faktörleridir. Pedersen'in çalışmasında, örneklemelerden hiçbirinin iç mekân tasarım tiplerini sistematik bir şekilde ele almadığı görülmüştür.

Pedersen (1986) araştırma ortamı olarak altı farklı iç mekân stili (Viktoryan, İngiliz, Country French, Günümüze Ait, Erken Amerikan ve Eklektik) kullandığı diğer bir çalışmasında, kullanıcıların iç mekân stillerine ortak reaksiyon gösterip göstermediklerini incelemiştir. Araştırmada; *değerlendirme* (hoş, iyi, memnun edici, uygun, tatmin edici, ilginç, konforlu, değerli ve önemli) , *ruhaniyet* (manevi / ahlaki, dürüst, ağırbaşlı, sıhhi ve hesaplı / mantıklı), *aktivite* (gürültü ve hareketlilik) ve *estetik görünüm* (doğal, güzel ve beğenilir) faktörlerini kullanmıştır. Bu dört faktörden sadece değerlendirme ve estetik görünüm faktörleri anlamlı bulunmuştur. Değerlendirmede, İngiliz stili; Eklektik, Country French ve Günümüze Ait stillerinden daha az değer almıştır. Erken Amerikan ve Viktoryan stilleri değerlendirmede orta derecede görülmüştür. Estetik görünümde ise Eklektik stil en yüksek değeri, Erken Amerikan orta ve İngiliz stili en az değeri almıştır. En çok beğenilenden en az beğenilen stiller sırasıyla Eklektik > Country French > Erken Amerikan > Viktoryan > Günümüze Ait > İngiliz stilleri şeklindedir. Erken Amerikan stili ise yaşanabilirlikten daha çok estetik olarak değerlendirilmiştir.

Ritterfeld ve Cupchik (1996), yaşama ve yemek yeme mekânlarını kullanıcıların nasıl algıladıklarını ve orada yaşayanların gözünden nasıl değerlendirdiklerini iki farklı deneysel çalışma ile incelemiştir. Birinci çalışmada, 19 katılımcının 37 mekânı değerlendirmelerini istemişlerdir. Faktör analizi sonucunda mekânlar; *dekoratif* (decorative), *modaya uygun* (stylish) ve *gündelik* (familiar) olarak üç kategoride toplanmıştır. Bu kategorileştirmenin değerlendirmede algısal olarak daha etkin olacağını belirtmişlerdir. Dekoratif mekânlar; süslü, karmaşık, uyarıcı ve resmi görülürken; modaya uygun mekânlar, düzenli, modern ve

sade olarak görülmüştür. İkinci çalışmada ise bu üç kategorideki mekânların, mekânlara verilen yanıtlar doğrultusunda karşılaştırmalı ilişki ve etkilerine bakılmıştır. İki set halinde sunulan (A ve B olarak) 12 mekânın (her kategoriden 4 mekân) ve her birinden bir detay (örneğin, aydınlatma elemanı) uyarıcı olarak seçilmiştir. 24 kadın ve 24 erkek katılımcının her iki seti de değerlendirmesi istenmiştir. Detayların hangi mekânda yer alabileceğini kısaca yazmaları istenmiştir. Bu değerlendirme sırasında ayrıca birinci ve üçüncü kişi perspektifinden hikâyeleştirmeleri istenerek; güzellik ve kişisel katılım kavramları altında en iyi algılanan ve en çok yaşama arzusu yaratan mekân örneğini tahmin etmeleri beklenmiştir. Sonuçta, gündelik mekânlar en çok tercih edilen olurken, dekoratif mekânlar en çok bilgiyi veren mekânlar olarak görülmüştür.

Wilson ve Mackenzie (2000) çalışmalarında, katılımcılardan farklı stillerden oluşan 26 mekân örneğinde yaşadığı varsayılan kullanıcıların yaş durumunu tahmin etmelerini istemiştir. Sonuçta, genç grubun daha modern yalın stillere, orta yaş grubunun pastel renklerde tasarlanan günümüze ait stillere ve yaşlı grubun ise daha geleneksel diyebileceğimiz stillere sahip mekânlarda yaşıyor olabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca mekânda yaşayanların sosyal statüsünü tahmin etmeye dayanan bu çalışmada katılımcılardan farklı stillerden oluşan 26 mekân örneğinde yaşadığı varsayılan kullanıcıların statülerini de tahmin etmeleri istenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda, düşük statülü grubun daha modern yalın stillere, orta statüdeki grubun pastel renklerde tasarlanan günümüze ait stillere ve yüksek statüdeki grubun ise daha geleneksel diyebileceğimiz stillere sahip mekânlarda yaşıyor olabileceklerini belirtmişlerdir.

Cupchik ve diğerleri (2003) çalışmalarında, dergilerden seçilen farklı stillere sahip olan ve yine önceki çalışmalarında kullandıkları *dekoratif / klasik* (decorative), *modaya uygun / modern* (stylish) ve *gündelik / karma* (familiar) olarak belirlenen mekânları bu çalışmalarında da kullanarak; iki farklı çalışma gerçekleştirmişlerdir. Birinci çalışmada bu mekânların katılımcılar üzerinde etkilerine bakılmıştır. Çalışma sonucunda, *dekoratif / klasik* mekânlar, karmaşık, biçimsel, fantezi olarak değerlendirilmiş ve *modaya uygun / modern* mekânlar, modern, düzenli olarak algılanmıştır. *Gündelik / karma* mekânlar ise en çok tercih edilen olurken *dekoratif* yaşama mekânı insanı en çok bilgilendirici olarak görülmüştür. Sonuçta, kullanıcının *modaya uygun / modern* stili diğer stillere göre daha çok benimsediklerini ortaya koymuşlardır. İkinci çalışmada ise mekân örnekleri içerisinde rastgele seçilmiş detaylardan, bu mekânları karşılaştırmaları ve hatırlamaları istenmiştir.

Çalışmada *klasik* stilde oluşturulan mekânda bulunan eşya yoğunluğunun kullanıcının algılamasında karmaşa oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca, düz formlarda oluşturulmuş ve eşya yoğunluğu az olan mekânların kullanıcı üzerinde daha olumlu etki oluşturarak daha kolay algılandığı belirtilmiştir.

Literatüre bakıldığında, mekânların algılanması üzerine yapılan çalışmaların hemen hemen hepsinde cinsiyet farklılığına değinilmiştir. Tez konusu ile ilişkili olan çalışmalardan Nasar (1989), altı farklı mimari stili karşılaştırdığı çalışmasında kadınların stilleri erkeklerden daha olumlu algıladığını belirlemiştir. Bunun dışında genel olarak çalışmalara bakıldığında erkekler kadınlara göre mekânları daha olumlu algılamaktadırlar (Witkin, Oltman, Raskin ve Karp, 1971; Stanes ve Gordon, 1973; Cairns, Malone, Johnston ve Cammock, 1985; Nebot, 1988). Bazı çalışmalarda ise algılama performansında cinsiyet farklılığının bulunmadığı görülmüştür (Coates, Lord ve Jakobovics, 1975; Finley ve Solla, 1975; Connor, Schackman ve Serbin, 1978; Buriel, 1978; Fogliani-Messina, Fogliani ve Nuovo, 1983; Engelbrecht ve Natzel, 1997).

Diğer taraftan, mekânların algılanması üzerine yaş farklılıklarının etkisinin belirlenmesine yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Örneğin; Wilson ve Mackenzie (2000) çalışmalarında, katılımcılardan farklı stillerden oluşan 26 mekân örneğinde yaşadığı varsayılan kullanıcıların yaş durumunu tahmin etmelerini istemişlerdir. Sonuçta, genç grubun daha modern yalın stillere, orta yaş grubun pastel renklerde tasarlanan günümüze ait stillere ve yaşlı grubun ise daha geleneksel denilebilecek stillere sahip mekânlarda yaşıyor olabileceklerini belirtmişlerdir.

Nasar (1989) ise altı farklı mimari stili karşılaştırdığı çalışmasında, gençlerin stilleri yaşlılara göre daha olumlu algıladığını belirlemiştir. Diğer konularla ilişkili yapılan çeşitli çalışmalarda da yaşlılar ile gençlerin değerlendirmeleri arasında farklılıklar görülmektedir (DeLong, 1970; Feroleto ve Bounard, 1975; Imagawa, Yuzuri ve Saito, 2000).

Bu tez çalışması kapsamında yapılan literatür araştırmasında, iç mekân stilleri üzerine yapılan mevcut çalışmaların çoğunlukla psikoloji bilimi altında gerçekleştirilmiş olduğu, mekânların ise sadece bir araç olarak kullanılıp bu mekânlar üzerinden algılamaların nasıl ve ne yönde olduğuna bakıldığı görülmüştür.

Çalışmalarda kullanılan farklı stillere ait mekân seçimleri üç veya altı örnek gibi sınırlı sayıda olmuş ya da hangi stillerin kullanıldığı belirtilmemiştir. Bunun yanı sıra, kullanılan iç mekân stillerine ait örnekler genellikle bir tasarımcı, alanında uzman bir akademisyen ya da bir bilirkişiye danışılarak belirlenmiştir. Bu seçilen mekân örneklerine ait herhangi bir altyapı çalışması yapılmayarak tasarımcı, alanında uzman bir akademisyen ya da bilirkişinin kişisel beğeni ve bilgisine göre oluşturulmuştur.

Bu tez çalışması, literatürde görülen örneklemelerden farklı olarak sadece algılama performansını ölçmekle kalmayıp günümüzde hangi stillerin tercih edildiği sorusuna cevap aramaktadır. Bu nedenle herhangi bir sistematik ya da bilimsel bir yaklaşıma dayanmayan yukarıdaki stil örneklerinin belirlenmesine dair yöntemler tez çalışmasının güvenilirliği ve başarısı için yeterli görülmemiştir. Bu doğrultuda öncelikli olarak deneylerde kullanılacak yaşama mekânı stillerine sahip mekân örneklerinin belirlenmesi ve bir gruplandırma çalışmasının yapılması gerekli görülmüş, gruplandırma yapılabilmesi için de bir *uzman grup* oluşturulmuştur. Belirlenen örneklerin bilimsel bir ortamda güvenilir olarak deney ortamına aktarılabilmesi ve bu doğrultuda belirlenmesi sağlanmıştır.

Ayrıca bu çalışmada, yaşama mekânı stillerinin kullanıcılar üzerinde algılama ve tercihlerine bakması yanı sıra bu mekânların fiziksel özelliklerinin kullanıcıların algısal değerlendirmeleri üzerindeki ilişkilerine de bakması bakımından yeni bir bakış açısı oluşturacağı düşünülmektedir.

Yukarıda görülen literatür araştırması Çizelge 1.1’de listelenen hipotezlere dayanak oluşturmuş, çalışmada bu hipotezler test edilerek stillerin kullanıcı üzerinde etkileri irdelenmiştir.

Çizelge 1.1. Hipotezler

Hipotezler			
Sosyo-demografik Özellikler	Cinsiyet	1	Erkek kullanıcıların stil tercihleri ve bilişsel değerlendirmeleri kadın kullanıcılara göre daha olumlu olacaktır.
	Yaş	2	Genç ve yaşlı katılımcılar, farklı stillere sahip mekânları bir kısım farklılıklar ile aynı doğrultuda algılayacaklardır.
Dönemin Karakteri	Stiller	3	Modern stildeki yaşama mekânları en çok tercih edilen mekânlar olacaktır.
		4	Modern stildeki yaşama mekânlarının, karma ve klasik stilde tasarlanmış mekânlara göre aşinalık etkisi daha fazla olacaktır.
		5	Klasik stildeki yaşama mekânları karmaşık olarak değerlendirilecektir.

Algılamadaki değişimleri, farklı stillerdeki yaşama mekânı örnekleri aracılığı ile (*beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme* ve *aşinalık* bilişsel özellikleri bağlamında) ortaya koyabilmek amacıyla kurgulanan bu çalışmada; fiziksel özelliklerin bilişsel özellikler ile çakışmasına da bakarak, gruplar arası benzerlik ve farklılıkların ortaya koyulmasına çalışılmıştır. Bu doğrultuda, algı farklılaşmalarında ortaya çıkan veriler iç mekân alanına girdi olarak ve tasarımda kullanıcıya yönelik amaçlı kullanılabilir.

Yukarıda değinilen amaç ve kapsamlar doğrultusunda gerçekleştirilen deneysel çalışmalar kendi içinde ve bir arada incelenerek; konut yaşama mekânlarında kullanılan stillerin kullanıcı tercihi üzerinde ne kadar etkili olduğu detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda stillerin, kullanıcının sosyo-demografik özelliklerine dayanan tercihleri istatistiksel veriler ile ortaya konmuştur. Yaşama mekânı özelinde rahat algılanan, kullanıcıların beklentilerine cevap veren ve aynı zamanda konfor koşullarını sağlayan, tercih edilir ve yaşanabilir iç mekânlar yaratmak amacıyla mekânların tercih edilir stil özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmasının giriş bölümünde; çalışmanın amacı, hipotezleri ve kapsamı konuları yer alırken ikinci bölümde; çalışmayı oluşturan çerçevenin temel kavramları, stil ve karakteristiklerinin belirlenebilirliği, stillerin oluşumunda belirleyici özellikler ile tarihsel süreç içinde stillerin oluşumu konuları yer almaktadır.

Üçüncü bölümde; araştırma ortamı, katılımcılar, anket tasarımı ve çalışmada kullanılacak iki farklı istatistiksel değerlendirme yöntemleri olan *Lens Model* ve *Varyans Analizi* yöntemleri tanımlanmıştır.

Dördüncü bölümde araştırma bulgularına yer verilmiştir. Birinci istatistiksel değerlendirme çalışması altında *Lens Model* yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen deney ortamında farklı sosyo-demografik grupların algı farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konularak farklı stillere sahip yaşama mekânı örneklerinde hangi fiziksel özelliklerin duygusal özelliklerle ve seçimlerle örtüştüğü irdelenmiştir. İkinci istatistiksel değerlendirme çalışması altında *Varyans Analizi* yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen deney ortamında ise katılımcıların hangi stilleri tercih ettiği ve sosyo-demografik farklılıkların bu tercihlere nasıl ve ne yönde yaklaştıkları irdelenmiştir.

Beşinci bölümde ise tüm çalışmalardan elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler ortaya konulmuştur.

2. KONU ALANININ TANITILMASI

Bu bölümde; araştırma kapsamını oluşturan konut ve yaşama mekânı tanımları; tarihsel süreç içinde oluşan stiller ve stillerin oluşumunda belirleyici özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2.1. Konut ve Konut Alanlarından Yaşama Mekânı

İnsan var oluşundan beri yaşadığı mekânı gerek doğa koşullarına karşı korunma gerekse savunma, güvenlik ve mahremiyet gereksinimleri doğrultusunda, aynı zamanda o dönemin kültürel koşullarına da uyum sağlayacak şekilde biçimlendirme ihtiyacında olmuştur (Bozdayı, 2002). İlk olarak insanın mağaralara sığınmasıyla başlayan bu ihtiyaç, insanın yaşam şekli, dünya görüşü ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda çadırdan tek konuta, apartmanlara ve toplu konutlara doğru değişmiş ve gelişmiştir.

Konut oluşumlarının başlangıcına bakıldığında, ilkel konut tipleri olarak belirtilebilecek toplu barınakların olduğu görülmektedir. Tarım devrimi öncesi avcılıkla uğraşan ve göçebe hayat sürülen bu dönemde oluşan toplu barınaklar, yiyecek, av malzemesi ve günlük kullanılan eşyaların depolandığı, daha sonraları yakalanan ve ehlileştirilebilen hayvanların da tutulduğu alanlar olmuştur. Konut mimarlığı ve iç mekân oluşumları Tarım Devrimi ile birlikte yerleşik düzene geçilmesi sonucu gelişim göstermeye başlamıştır. Göçebe yaşamdan, tarım yaşamına geçiş ile birlikte, barınaklarda mekânsal örgütlenmelerden de söz edilebilmeye, mekânsal işlevlerin birbirinden ayrılmaya başladığı görülmüştür. İnsan gücüyle üretimin söz konusu olduğu bu dönemde konut birimleri ortaya çıkmaya başlamış, o dönemin kültürel ve gelenek özellikleri ile temel ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda gelişmiştir.

19. yüzyıl başlarında, yaşama alanları çalışma alanlarından ayrılmaya başlamıştır. Endüstri Devrimi'nin gerçekleştiği bu dönemin geleneksel konut formlarında değişiklik görülmeye başlamış; konut zaman içerisindeki aile yapısının değişimiyle birlikte aile bireylerinin sayısına göre eklemeler görerek yeni değişimlere uğramıştır (Bingöl, 2001). Buhar gücünün keşfiyle endüstrileşme eylemi toplumsal düzenin kökten değişikliğe uğramasına etken olmuştur. Endüstri devrimi ile birlikte yeni toplumsal sınıflar ve yeni üretim

biçimleri ortaya çıkmıştır. Toplumsal sınıfların ekonomik gücü ise konut biçimlenişini etkileyen en önemli veri olmuştur. Bununla birlikte, konut yapıları ve iş / çalışma alanları birbirinden ayrılmış; konutlar sadece özel yaşamların sürdürüldüğü mekânlar olmaya başlamıştır. Bu değişim ile birlikte toplum düzeninde *çekirdek aile* kavramı ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler ile birlikte ortaya çıkan sanayi bölgelerinde yoğun nüfus artışı görülmeye başlanmıştır. Bu yoğunlaşma nedeniyle sanayi bölgelerinde yığılmaya çözümler aranmaya başlanmış; düşük gelirli sınıfın toplumdaki çoğunluğu oluşturması ile çalışan kesimin barınma sorunlarına ilişkin *toplu konut* kavramı ortaya çıkmıştır (Diler, 1996). Apartmanlaşmayı getiren toplu konutlar, toplumun yeniden şekillenmesine, sağlıklı yaşam koşullarına, farklı ekonomik koşullara ve alt yapı eksikliğine karşı geliştirilmeye çalışılan çözümler olarak gelişmiştir.

20. yüzyılda ise konut birimlerinin bir araya getirilerek oluşturulduğu toplu konut bölgelerinin farklı yaklaşımlarla ele alındığı görülmektedir. Ekonomi kaygısı güdülerek yatay düzlemde ve düşey düzlemde bir araya getirilen toplu konutlar 19. yüzyıldan farklı olarak farklı biçimlerde yorumlanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda, mimarlık ve şehirleşme anlayışında farklı yaklaşımlar, yenilikler oluşmaya başlamıştır.

Bu dönemde, konut birimleri daha geniş alanlarda bir bütün olarak ve birbirleriyle bağlantılı, kullanıcıların tüm işlevlerini ve gereksinimlerini karşılayan bloklardan oluşarak, yeşil alanlar ve oyun sahaları gibi farklı işlevleri de barındıran yapı alanları olarak tasarlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri (CIAM) adı altında toplantılar düzenlenmeye başlamıştır. 1928–1956 yılları arasında düzenlenen bu toplantılarda mimarlık sadece ekonomik bir eylem olarak görülmüş, işlevsellik ön plana çıkarılmış, konutların yeşil alanlar içerisinde, yüksek bloklar halinde ışıktan en fazla yararlanılabilir ölçütlerde, yaya yolları ve araç yolları birbirlerinden ayrılmış olarak tasarlanması gerektiğini belirten ilkeler doğrultusunda oluşturulması gerektiği savunulmuştur (Özturan, 2005).

Bir süre sonra, Team 10 adı altında yeni bir grup, CIAM hareketinden ayrılan ve fikir ayrılıkları taşıyarak yeni düşünceler ileri süren bir kısım genç tasarımcı tarafından oluşturulmuştur. Team 10, CIAM'ın toplu konut oluşumunda, sadece barınma ve

ekonomik problemleri çözebildiğini ileri sürerek, yaratılan çevrelerde insan faktörü ve sosyo-kültürel etkenlerin göz ardı edildiğini belirtmişlerdir (Diler, 1996). Team 10, toplu konut oluşumunda, niceliksel ve teknolojik nitelikler ile birlikte konut olgusunun diğer boyutlarına önem verilmesi gerektiğini savunan yaklaşımlar geliştirmiştir.

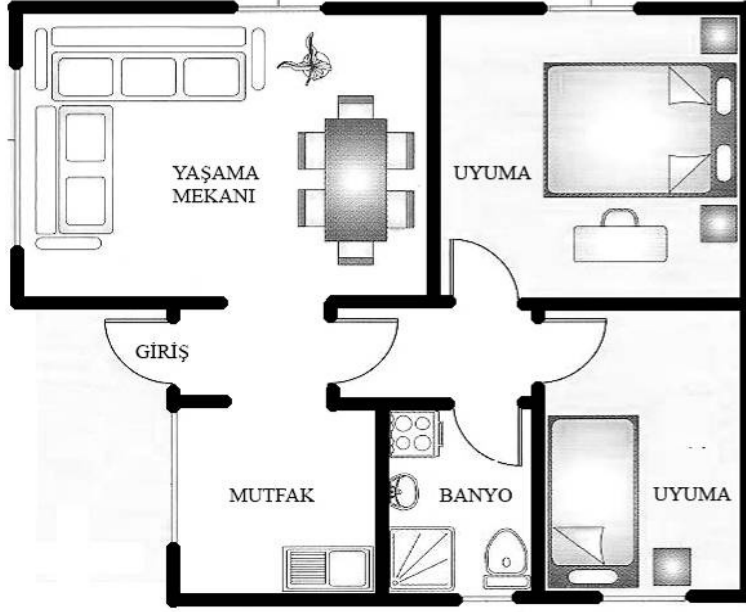
20. yüzyıl'ın sonlarına doğru modern mimarinin işlevsel ve tutucu tasarım prensipleri, yerini gelenekselcilik, yöresellik, katılımcılık, esneklik ve çoğulculuk kavramlarına bırakmıştır. Bu kavramları kapsayan Postmodernizm akımının görüldüğü bu dönemde toplu konut tasarımlarında işlevsel yaklaşımların yanı sıra sosyo-kültürel değerlere önem verilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Postmodernist akım, tarihi değerlere çeşitli göndermeler yapmıştır. Bunlar kısaca, geçmiş tarihe taklitçi bir yaklaşımla alay etmek, teknolojik avantajları kullanarak yeniden canlandırmak ve geçmiş tarihi aynı şekilde tekrar etmek olarak özetlenebilmektedir.

20. yüzyılın başları ve sonlarını kapsayan dönemler içerisinde konut problemine çeşitli çözümler aranmıştır. Temelde aynı problemlere çözüm aranmakla birlikte, olanaklar, oluşumlar, gereksinimler ve teknoloji olanakları ile farklılıklar göstermiştir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir arada yaşayan ve aynı mekân parçalarını paylaşan, uyuma, dinlenme, yemek, vb. gibi tüm yaşam eylemlerini birlikte yapan bireylerin veya ailelerin geliştirdikleri bir yaşama ve yerleşme biçimi olan konut (Arcan ve Evcı, 1999: 64-66); insan için gerekli fiziksel ve psikolojik konfor koşullarını sağlayan temel bir kabuk görevindedir. Aynı zamanda toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel kimliklerinin bir göstergesidir. Francescato'ya (1993) göre insanın yaşadığı yer, gündelik hayatındaki sığınağı, sosyo-ekonomik yapıdaki statüsü, kendisinin simgesi ve birçok psikolojik ve sosyal özellikleri olan insanların yaşadıkları çevreyle olan duygusal ilişkilerinin olduğu yerdir. Bununla birlikte, Kırşan ve Çağdaş (2005) çalışmalarında sosyal anlam ve kültürel değerlerin büyük ölçüde konutların mekân organizasyonları aracılığıyla yansıtıldığını, bu nedenle de farklı kültürlerin farklı mekânsal modellerle esneklik ve değişebilirlik açısından kendilerini daha rahat ifade etmekte olduklarını belirtmişlerdir.

Konut; temel olarak yaşama, uyuma, yemek hazırlama / yeme ve temizlenme bölümlerinden oluşur (Şekil 2.1). Konut içerisinde her bölüm çeşitli mekânları, her mekân da eylem ve eylem alanlarını içermektedir. Eylemlere göre oluşturulan mekânlar; özel, yarı

özel ve dışa açık olarak planlanmakta ve konutun bünyesinde bu şekilde yer almaktadır (Yıldırım ve Hacıbaloglu, 2000).

Şekil 2.1. Konutun sahip olduğu temel bölümleri gösteren plan örneği

Konut bölümlerinden yaşama bölümüne, *yaşama mekânı* dendiği gibi *salon*, *oturma odası*, *sofa* adları da denmektedir. Yaşama mekânı konutun en önemli mekânlarından biri olarak, genellikle konutun manzaraya açılan yönünde diğer mekânlarla ilişkili olarak biçimlenir. İnsanın günlük yaşamında gerçekleştirdiği oturma, dinlenme, eğlenme, yemek yeme vb. gibi eylemlerin büyük bir bölümünü kapsadığı, konut içerisinde en büyük alana sahip olan, dışa açık, genel kullanımlı mekândır.

Yaşama mekânının konut planında en büyük hacimde ve egemen yönde planlanmış olması yaşama mekânına verilen önemi ortaya koymaktadır (Yıldırım ve Başkaya, 2006). Faulkner (1979) yaşama mekânını, konutu kullanan bireylerin birleştiği veya arkadaş / misafir toplantılarının, eğlencelerin yapıldığı *grup mekânı* olarak tanımlamıştır. Yıldırım, Uzun ve Kahraman (2009) yaşama mekânını, konut içinde yaşayan bireylerin sosyal gereksinimleri için düzenlenmiş olan; aile bireylerinin birlikte oturdukları, sohbet ettikleri, müzik dinledikleri, televizyon ve radyo gibi araçlar aracılığı ile dolaylı bir şekilde dış dünya ile bağlantı kurdukları mekânlar olarak tanımlamışlardır. Yaşama mekânı, konutta yaşayan kişilerin hem ortak olarak kullandıkları bir çevre dilimi olarak hem de farklı işlevler için kullanılmaktadır. Ortak alan olması yanında kişisel istekleri karşılama özelliği

de bulunmaktadır. Diğer bir deyişle ailenin bütün bireylerinin kişisel isteklerinin uzantıları yaşama mekânına kadar gelmektedir (Küçükerman, 1980).

Eylem gereksinimlerine göre oluşturulan yaşama mekânının fonksiyonel ve algısal kalitesi ise kullanıcısı olan insanın istek ve gereksinimleri ile mekânın mimari özellikleri, sabit ve hareketli donatı elemanları ve aksesuarlar arasındaki soyut, somut ya da fonksiyonel ilişkilerin doğru bir şekilde kurgulanmasıyla sağlanabilmektedir. Özetle insan, mekân ve donatı elemanı arasındaki ilişkiler uygun değerlerde tutulduğunda kullanıcı mutluluğuna ve konforuna olumlu yönde katkılar sağlayabilmektedir (Işık ve Yıldırım, 2002: 1). Bu doğrultuda, kullanıcının istek ve gereksinimlerine göre oluşturulan bir yaşama mekânında kullanılan donatı elemanlarının kendi içinde birbirleriyle boyutsal ve biçimsel özellikler açısından bir etkileşim içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Gündelik yaşamda sürekli iç içe bulunan yaşama mekânı insanda güçlü duygu, düşünce ve çağrışımlar uyandırarak, doğrudan ya da dolaylı olarak tüm yaşantıyı etkilemekte; hangi dönem ve kültürde olursa olsun kişinin fiziksel ve psikolojik istek ve ihtiyaçlarına göre tasarlanmaktadır. Her dönemde ve her kültürde bu yaklaşımlar farklılık göstermekle birlikte bu farklılıklar dönemlerin; siyasi, ekonomik, teknolojik, ya da sosyal değişiklikleri doğrultusunda meydana gelmektedir. Bu bağlamda, dünya görüşünün değişmesi, toplumsal değerler, teknolojik ilerleme vb. gibi nedenlerle her dönem, kendi çağının ifadesi olacak bir stil arayışı içinde olmakta, ya birbirleri ile bağlantılı ya da kendinden önceki stile bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2. Stil ve Karakteristiklerinin Belirlenebilirliği

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre *stil* kelimesinin diğer karşılıkları *üslup*, *tarz* ve *biçem* olarak belirtilmiştir. Stil genel tanımıyla, bir kimse ya da grubun, bir kültürün, bir coğrafi bölgenin ya da bir dönemin kendine özgü anlatış ve ifade biçimi ile oluşturulan bir takım ortak özelliklerin bütünüdür.

Bir stilin ortaya çıkışı örneğin, bir tasarımda hem ortak özellikler dizisinin hem de tasarım aşamalarının şekline göre olmaktadır. Bir grup üründe ne kadar çok ortak özellik varsa stil güçlü bir şekilde ifade edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla stil, ortak özellikler ve bu ortak özelliklerin ilişkisi ile oluşmaktadır. Bunun yanında stil, tasarım süreci ile de

tanımlanabilir. Örneğin, bir tasarımcının kendine özgü kişisel ve mesleki yöntemleri olabilmektedir.

Stilin oluşumuna tarihsel olarak baktığımızda, bir tasarımda görülen ortak özelliklerin serisi aynı kişi tarafından tasarlanıyorsa bireysel stil (örneğin, Van Gogh tarzı); bir grup tasarımcı tarafından tasarlanıyorsa grup stili (örneğin, Prairie tarzı) sembolize edebilmektedir. Bu ortak özelliklerin serisi bazı coğrafi alanlarda görülüyorsa bölgesel stili (örneğin, İskandinav stili) ya da belirli bir zaman aralığında görülüyorsa dönemsel stili (örneğin, Rönesans stili) sembolize edebilmektedir (Chan, 2000). Bu özellikler, ortaya çıkan fark edilebilir ortak özelliklerden (form-şekil, doku, malzeme, detaylar, renk vb. gibi) belirlenir.

Araştırmacılar, tasarımlarda ve ürünlerde ortak elemanlar varsa, insanların bunları stil olarak tanımlayabildiklerini belirtmişlerdir (Schapiro, 1980; Ackerman, 1962; Devlin ve Nasar, 1989; Espe, 1981; Groat, 1982; Chen, 1997; Chan, 2000). Stil aynı zamanda tasarımcının bilgi birikimini geliştirmeye yardımcı olarak, mevcut tasarım ürünlerini ayırt edilebilir özelliklerine göre gruplama ya da sınıflandırma yapılmasına, tasarım içeriğini geliştirme ve değiştirmede etkilidir (Jupp ve Gero, 2003). Bu içerik ya da durum dönüşüm sürecinde bir yenilik ya da taklit olarak oluşabilir. Genel olarak stil hem yapılması gerekli olan şey *tavır* hem de ne ortaya çıktığının *içerik - anlam* sonucunu içerir (Simon, 1975).

Stil aynı zamanda sosyal ilişkileri de dikkate almak durumundadır. Stil, sosyal olarak birden çok yol kullanır. Birincisi; bir tasarımın, ürünün ya da oluşumun kimliğini sembolik olarak ifade etmesi stil ile sağlanır; sosyal olarak tanımlanabilen, anlamını somut olarak ortaya koyabilen bir durum alır (Goodman, 1975). İkincisi, stil bireysel ve kolektif eylemler için etkili olmaktadır (Schapiro, 1980). Üçüncüsü ise bir stilin oluşumu kendinden önceki bir stile tepki olarak ortaya çıkabilir (Knight, 1994: 22). Örneğin, Arts and Crafts stilinde ortaya çıkan düz formlara bir tepki olarak Art Nouveau stili, doğadan esinlenilmesi gerekliliğini savunarak, kendinden önceki yaklaşıma bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Stillerin belirlenmesi üzerine çalışmalar yapan farklı disiplinlerden tarihçiler, eleştirmenler ve kuramcılar, tasarım ürünleri üzerinden belirleme ve tanımlamalar yapmışlardır. Farklı disiplinlerde olsalar da stil kavramı, sanatta üslup olarak görülmüş ve stil tanımı, kişi veya

gruplar, dönemler ya da farklı coğrafi alanları ya da kültürler arasındaki ilişkileri nitelendirmek için kullanılmıştır. (Schapiro, 1980; Ackerman, 1962; Shanks ve Tilley, 1992). Tüm bu disiplinlerde stil, sanatsal çalışmaları, kültürleri, dönemleri ayırt edebilmek amacıyla bir araç olarak kullanılmıştır. Öncelikli olarak ürünlerin türüne, dönemine, coğrafi bölgesine, sosyal, kültürel, siyasi ve psikolojik niteliklerine göre nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiklerine odaklanılmıştır.

Araştırmacılar, stilleri çeşitli başlıklar altında belirlenebileceği ve bu başlıklar altında değerlendirilebileceğini belirtmişlerdir (Munro, 1946; Enkvist, 1964; Schapiro, 1980; Chen, 1997). Munro (1946), stilleri ayırt etmek için beş temel başlık belirlemiştir. Devirler ve hanedanları içeren dönemler, örneğin; Rönesans stili, 15. Louis stili. Bölgeleri tanımlayan stiller, örneğin, Avrupa stili, Kuzey İtalya stili. İnsan ya da insanlar (ırklar, uluslar ya da ilişkili grupları içeren) örneğin, Japon stili, İslam stili. Bir ürün stili, örneğin, Parthenon stili ve diğerleri tarafından kullanılan başlıklar altında stillerin ayırt edilebileceği belirtilmiştir.

Bazı araştırmacılar da stilleri sınıflandırma, niteleme, ifade etme ve uyarma başlıkları altında belirlenebileceğini belirtmişlerdir (Enkvist, 1964; Schapiro, 1980). Sınıflandırmada her stilin bir kültürün dönemine özgü olduğu ve o dönemde bir ya da sınırlı sayıda stil dizilerinin olabileceği öngörülmektedir (Schapiro, 1980). Burada belirli bir kültüre ait olan dönem ve coğrafi alanlar ele alınan temel ölçütlerdir. Aynı zamanda sanat ve edebiyat tarihçileri tarafından da en çok kullanılan yöntemdir. Niteleme, sınıflandırma yöntemine dayanan ancak görülen özellikleri belirli kurallara dayandırarak bir stil ismiyle (örneğin; Schippindale stili) nitelenmesi yöntemidir. Bu yöntem ise tarihçiler dışında pek çok alanda kullanılmaktadır. İfade etmede ise stil, içerikten bağımsız olarak değerlendirilir. Üsluba ilişkin özelliklerin anlamlarını değiştirmeden aynı mesajı ifade etmesidir. Uyarma yöntemi ise üsluba ilişkin özelliklerin temel birimlere ayrıştırılması ile bir ifade temeli içinde, önceden belirlenmiş oluşum kurallarının ya da tesadüfî birleşimler ve biçimlerin yeni bir stil oluşturabileceği durumlarda kullanılır. Bu yöntem görsel sanatlar ve tasarım alanlarında sıklıkla görülür.

Chen (1997) ise farklı bir yaklaşımla stillerin üç temel kategori altında ayrıştırılabileceğini belirtmiştir. Bunlar, analiz (çözümleme), değerlendirme ve sentezdir. Analiz ile bireysel, grup, dönem ya da coğrafi stiller belirlenebilir. Değerlendirme ile stil olup olmadığına

karar verebilecek şekilde kıyaslanabilir. Sentez aracılığıyla da var olan stiller geliştirilip yeni stiller oluşturulabilir.

2.3. Stillerin Oluşumunda Belirleyici Özellikler

Bir stil oluşturabilmenin başlıca birimi, kullanılan nesnelerde ortaya çıkan ortak özellikler dizisidir. Stilin ortak özellik dizilerinin de algılamadan kaynaklanan iki niteliği vardır. Bu nitelikler, stilin derecesi ve benzerliğidir. Bundan dolayı, ortak özellikler dizisi, bir stilin ayırt edilmesinin esas birimidir (Chan, 2000). Bu ortak özellikler dizisi bir dönemin siyasi, ekonomik ya da kültürel görüşüne göre oluşan, anlamsal veriler sağlayan dönemsel özellikleri ve sembolik olarak ortaya çıkardığı mekânsal özellikleri (form-biçim, renk, doku-tekstür, malzeme, detay, mobilya ve donatı elemanları ve yapısal elemanlar) ile belirlenebilmektedir.

2.3.1. Dönemsel özellikler

Stil, araştırma konusu olarak sanat tarihçileri için önemli bir konu olmakla birlikte, çalışmaların merkezinde ne olduğuna, değişiminin nasıl ve nelere dayandığına odaklanmakta ya da belirli bir dönemin siyasi, ekonomik ya da kültürel özelliklerini tanımda stili önemli bir ölçüt olarak kullanmaktadırlar.

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle oluşan topluluklar ve bu toplulukların bir arada yaşamaya başlaması ile farklı toplumlar arasında verimli görülen toprakları kazanma ihtiyacı ortaya çıkmış, daha iyi, daha varlıklı ve daha güçlü bir yaşam sürebilme amacıyla temeli toprak kazanma ihtiyacından oluşan savaşlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum, politik ve siyasi ortamı doğurmuştur. Her bir uygarlık kazandığı toprak gücü ile yeryüzünde güç sahibi olmak istemiş, bulundurduğu halkın yaşamında ve toplumunda düzen oluşturmak amacı içerisine girmiştir. Toplulukların içinde bulunduğu siyasi ortam aynı zamanda mekânların biçimlenmesinde de etkili olmuştur. Her bir dönem ve o dönemin etkileri ile oluşmuş sanat ve mimari oluşumları bir önceki dönemin siyasi görüşüne bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu tepki sonucu ortaya çıkan farklılıkları ortaya koyan özellikler de o uygarlığı, toplumu ya da dönemi ifade eden stillerin oluşmasını sağlamıştır.

19. yüzyıla kadar olan dönemlerde özellikle dini yapılar, yönetim yapıları vb. gibi toplumu ifade eden genel yapılar üzerinde o toplumun dini ve siyasi yaklaşımından etkiler görülmüştür. 20. yüzyıl ile birlikte siyasi bir düşüncüyü ifade eden tasarımlar baskın konumunda olmaya başlamıştır. Örneğin, 1920'lerde Komünizm ideolojisine uygun bir sosyal amaçla kendini gösteren Konstrüktivizm akımı ile daha sonraları bu ideolojiden bağımsız olarak ortaya çıkan Dekonstrüktivizm akımı arasında siyasi ideolojilerin farklılığı kendini göstermiştir.

Ekonomik özellikler de stillerin oluşmasında etken bir rol üstlenmektedir. Eski çağlardan itibaren ekonomik kalkınmayı sağlayan, özellikle deniz taşımacılığının yapılabildiği bölgelerde yaşayan toplumların sanat ve mimari anlamda daha fazla geliştikleri, mekânsal ihtiyaçları ve statü göstergesini ortaya koyan farklı stillerin ortaya çıkmasını kolaylaştıracak çeşitli malzemelere ve yapım tekniklerine ulaşmışlardır. Tarım Devrimi ile üretime geçilmesine başlanan ve Endüstri Devrimi ile de teknolojik gelişmelere imkân tanıyan dönemlerde ortaya çıkan stiller, ekonomik kalkınmanın birer sembolik ifadesi haline geldiğini gösteren örneklerdir.

Her dönemin siyasi ve ekonomik özellikleri o toplumların kültürünü de etkilemektedir. Kültür, aynı coğrafi koşullar altında yaşayan, sanat, zanaat ve becerileri ile ortak değerler edinmiş ve bu nitelikleri nesilden nesile aktarmış toplulukların sahip oldukları birikimle oluşmaktadır (Gür, 2000). Farklı kültürler, farklı algılama biçimleri ve farklı değer sistemleri ile farklı yaşam biçimlerini simgelemektedir. Bir mekânın oluşumunda ise din, gelenek, aile yapısı, toplumsal yapı, örf ve adetlerden oluşan kültürel faktörler etkin olmaktadır. Mekân oluşumunda önemli etkileri olan gelenek, örf ve adetler; geçmişten gelen düşünce veya davranışların sorgulanmadan nesilden nesile nakledilmesiyle devam etmektedir. Bununla birlikte, dini inançların da toplum yaşamında insan davranışları ve mekân oluşumuna önemli etkisi bulunmaktadır (Roth, 2002: 19-26).

İnsan, ilk dönemlerden itibaren doğayı üreterek kültürünü geliştirmiş, yaşaması için zorunlu olan gereksinmelerini, ürettiği çevrelere yükleyerek, yepyeni bir doğa-çevre-ortam ilişkisi kurmuştur (Arcan ve Evci, 1999: 20). Kültür-davranış-mekân üçgeninde gelişme gösteren kültürel etki süreci de bir anlamda yaşam biçiminin ve kültürel değerlerin fiziksel mekâna yansması olarak ortaya çıkmaktadır (Rapoport, 1969: 71-73). Çevre, kişinin ihtiyaçlarına uymadığında aralarında çelişkiler doğmaktadır. Çevrenin fiziksel özellikleri

yanında bireyin veya toplumun sosyo-kültürel özellikleri ile aile düzenine; insan ilişkilerine bağlı olarak da mekân oluşumu etkilenmektedir. Bu nedenle ailenin sosyo-kültürel yapısı ile uyumlu mekânlar üreterek kişinin ailesine, sosyal çevresine ve toplumuna yabancılaşması önlenmektedir (Çakın, 1981).

İnsan, bir yandan belirli eylemleri yaparken, diğer yandan çevresiyle etkileşim içinde bulunmaktadır. Belirli eylemlerin yapılmasında, bazı çevresel faktörlerin önem kazanması, diğerlerinin ise öncelik listesinin alt sıralarında kalması, farklı eylemler için farklı gereksinimler bulunduğunu göstermektedir (Çakın, 1981). Bu gereksinimler de konut biçiminde ve kullanımında önemli farklılıkların oluşmasına etken olmaktadır. Kişi gereksinimlerini, istekleri ve amaçlarına, toplumsal ideallere, töresel kurallara, kültürel çevrelere bağlı olarak algılamakta ve algıladığı gereksinme, istek ve amaçlara göre de mekânını düzenlemektedir (Kızıl, 1978; Aras, Yıldırım ve Utar, 2003).

Farklı fiziksel çevrede yaşayan insanların da farklı davranış biçimleri ve düşünceleri oluşmaktadır. Dolayısıyla, insanın yaşadığı çevreyi etkilemesi ve ondan etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu karşılıklı etkileşim ve çevre ile bütünleşme gerçeği hem farklı kültürlerin oluşmasına, hem de bu kültürlerin dış dünyaya yansısıyla birbirinden bağımsız ya da bağımlı mekânların ortaya çıkmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Rönesans döneminde sanatçının üslubu, dönem üsluplarıyla birlikte var olmuştur. Fakat daha gerilere, Antik çağa doğru gidildikçe yöreyi kapsayan toplumsal üsluplar içinde sanatçı kişiliği tümüyle silinmektedir. Büyük imparatorlukların savaşları sonucu kültürler birbirleriyle tanışmış, birbirini etkilemiştir. Geniş coğrafya bölgeleri içindeki değişik toplum kültürleri birbirlerini tanımış, doğu-batı kültürleri birbirlerinin üslubu etkisi altında kalmıştır (Erpi, 1999: 41).

Bir kültürdeki mekân, o kültürün toplumsal özelliklerine, siyasi ve ekonomik etkilerine bağlı olarak o toplumsal yaşantıdaki kavramların somutlaşması şeklinde oluşmaktadır. Yaşam alanı öznel denebilecek kültürel ve psikolojik ihtiyaçlara da yanıt verebilmelidir. Bu nedenle insanın yaşadığı mekânı benimseyebilmesi için her türlü ihtiyacını karşılayacak bir mekân olması gerekmektedir.

2.3.2. Mekânsal özellikler

Bir mekânın ve o mekânda bulunan donatıların algılanabilmesi insanın duyu organlarını harekete geçiren uyarılar ile mümkün olmaktadır. Duyularımız üzerinde etki yaratan görünümlerin ilişki boyutları da (küçük-büyük, yatay-düşey, açık-koyu, düz-kıvrımlı vb. gibi) öncelikli olarak görsel duyularımız üzerinde etki yaratır (Erhan, 1978). Bu durum da görsel algımızla elde ettiğimiz estetik algı verilerinin elde edilmesinde etken olur.

Her biçim belli bir bilgi iletir ve insan çevreden ve nesnelerden gelen bilgilere açık bir sistemdir. Kullanıcı, bu iletilen bilgilere dayanarak nesneleri veya çevreyi kullanabilir. Çevreyi ve nesneyi gereksinimlerimiz doğrultusunda sağlıklı bir biçimde kullanabilmemiz ise doğru bir görsel iletişim ile sağlanabilmektedir (Çelik, 1996: 71). Çevre ve nesne, ifade edilmek istenen iletileri iletebilmek için semboller kullanır. Bu sembollerin, kullanıcının algılayabileceği ve ifade edilmek istenen şekilde anlamı yüklenmiş işaretler olarak kodlanması gerekmektedir.

İnsanın psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını sağlayacak sağlıklı bir ortam; her türlü fiziksel biçimlendirme şartlarını yerine getirecek malzeme, renk, mobilya ve donatı elemanları gibi iletilerin kodlanması ile kullanıcı ve mekân arasındaki uyum ve denge ile oluşturulmaktadır. Mekân oluşumunda, gerçekleşmesi istenen davranışların ve diğer tüm iletilerin belirlenip çevreye kodlanması sırasında, fiziksel elemanların oluşan etkileri ile kullanıcının algısal ve bilişsel özellikleri açısından; davranış ve mekân etkileşiminin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Burns ve Caughey (1992) çalışmalarında, mekânın algılanmasında en çok görülen ortak algı kategorilerini; bütüne ait izlenimlerin %35.85 olarak mimari stil, fonksiyon, atmosfer ve mekânın planlanmasında; mekân bileşenlerinin %22.26 olarak tavan, zemin, duvarlar, pencere, aydınlatma vb. gibi strüktürel oluşumlarda, renk ve dokunun %19.44 olarak etkin olduğunu, mobilya ve aksesuarların da %18.31 olarak mobilya, bitki, ayna, sanatsal öğeler vb. gibi aksesuarlar üzerinde etkin olduğunu, kalan %4.14'lük dilimin de kişinin kendi nitelikleri doğrultusunda etkin olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda, görsel bilgi veren örneğin bir mekânın rengi, formu, boyutları ve stili gibi unsurların mekânın algılanmasında önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Estetik algılamada Chen'e (1997) göre stile ilişkin özellikler altı kategoride gruplanabilir. Bunlar form, ilişkiler, detaylar, malzeme, renk ve doku özellikleridir.

Stile ilişkin bilgilerden en önemli veri biçim-formdur. Form, bir hacmin veya nesnenin sınırlarını ve yapısını ifade etmektedir. Ching (2011), formu iç mekân tasarımında *iç form*, nesnede ise *dış form* olarak algılandığını belirtmiştir. Bir başka açıdan bakıldığında, İç mekân tasarımında boş formlar mekânı, dolu formlar ise donatının görsel olarak tanımlanması olarak belirtilebilir. Bu formların kullanım oranları da estetik algıda birlikteliği ve dengeyi sağlamaktadır (Erhan, 1978). Aynı zamanda, bir mekânda ya da nesnede kullanılan malzeme, doku ve renk oranları da algılama üzerinde etkilidir.

Herhangi bir mekânın oluşumunda ya da donatının oluşumunda kullanılacağı nesnenin amacına uygun bir malzemeden yapılması gereklidir (Kuban, 1992). Malzemenin türü ile birlikte, yüzeylerinin parlak, düz, mat, pürüzlü, iç bükey, dış bükey vb. gibi olmalarına göre de farklı etkiler oluşturabilir. Malzemelerin insan psikolojisi üzerinde görsel ve dokunsal olarak olumlu ya da olumsuz etkileri olabilmektedir. Örneğin; ahşap ya da tekstil malzemeler genellikle sıcak, rahat ya da hafif bir izlenim yaratırken, metal malzemeler soğuk ve ağır bir etki yaratabilirler.

Her malzemenin kendine uygun özellikleri ve optimum kullanım alanları vardır (Faulkner, 1979). Mekânda kullanılan malzemeleri genel olarak ahşap, taş, metal, cam ve seramik gibi kompozit malzemeler, plastik ve tekstil ürünleri şeklinde sıralanabilir. Ahşap malzeme masif ya da işlenmiş olarak çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Taş malzeme, sert, ağır ve soğuk görümlü aynı zamanda ateşe dayanıklıdır. Metal malzeme ise ısı ve elektriği iyi ileten yüksek yoğunluklu bir malzemedir. Cam, seramik, boya gibi kompozit malzemeler de mekânın tanımlanmasında ya da donatının oluşumunda kullanılabilir. Plastik malzeme ise her türlü formun oluşturulabileceği, bağlantısı ve bakımı kolay olan ısı, ses gibi yalıtımı sağlayabilen hafif bir malzemedir. Tekstil ürünleri de mobilya ve donatı elemanlarında ve her türlü yüzey kaplama malzemesi olarak çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Stillerin oluşumunda, malzemenin renk ve dokusu bir arada olarak önem kazanmaktadır. Doku ise dokunsal ve görsel olarak algılanan yüzey özelliklerden oluşur (Ching, 2011: 191). Çevremizde bulunan her yüzeyin bir dokusu vardır. Doku, yüzeylerin karakteristiğini

vermekle birlikte malzemelerin yüzeysel özelliklerini tanımlamak için de kullanılır. Bir yüzeyin dokusu dokunarak (nesnel) hissedilebilir ve gözle (görsel) görülebilir. Bütün nesnel dokular görsel doku özelliklerini de taşırlar. Ancak, görsel doku bazı durumlarda (form, renk vb. gibi farklılıklar ile) dokunun gerçek niteliğinin farklı algılanmasına neden olabilir.

Mekânı ve donatıyı tanımlamada ve estetik açıdan zenginleştirmede doku önemli bir etkiye sahiptir. Tüm malzemeler belirli değerlerde doku özellikleri gösterirler. Mekânın yüksekliği, uzunluğu, vb. gibi veya donatının yumuşaklığı, sertliği vb. gibi görsel etkileri yüzeylerde kullanılan doku değerleri ile artırılabilir ya da azaltılabilir (Alp, 1984). Dokunun yumuşak-sert, sık-seyre, ince-kalın vb. gibi özellikleri verilmek istenen etkinin ve uyumun sağlanmasında önemlidir. Mekânın veya donatının vurgulanması ya da etkisinin azaltılması, yine yüzey dokularının kullanım oranları ile oluşturulabilir. Örneğin; belli bir yönde grenleri olan çizgisel bir doku yüzeyin boyutlarını vurgulayabilir. Kalın dokulu yüzeyler ise yüzeyi daha yakın gösterebilir ve daha ince olarak algılatarak görsel ağırlığını artırabilirler (Özkan, 2007). Yüzeyin üzerine doğrudan düşen bir ışık ise yüzeyin görsel dokusunu artırır. Dağınık ışık, yüzeyin doku etkisini azaltır ve yapısını belirsiz hale getirebilir. Renk değişimi de dokuya görsel bir karakter kazandırır.

Doku, insan üzerinde psikolojik etkiler oluşturur. Dokunun rengine, biçimine, bir araya geliş şekillerine göre, yumuşaklık-sertlik, ağırlık-hafiflik, sessizlik-gürültü, huzur-terdirginlik, durgunluk-hareketlilik, sakinlik-heyecanlilik, rahavet-kasvet gibi etkiler oluşturabilir. Örneğin; yumuşak dokulu yüzeyler; sükûnet, rahatlık, monotonluk, soğuk ve güçsüz bir etki oluştururken, sert dokulu yüzeyler, dinamik, uyarıcı, ilgi çekici, güçlü, daha sıcak ve heyecan verici etkiler oluşturabilir (Özkan, 2007).

Stillerin oluşumunda belirleyici özelliklerden biri de renktir. Mekân ve donatı yüzeylerindeki ışığı yutma, yansıtma vb. gibi özellikleri ile rengin niteliği büyük oranda etkilendiği için ışık ve rengi birbirinden ayırmak olanaksızdır. Işık, göz merceğinden geçerken değişik şekillerde kırılan ışınlar renkleri oluşturur ve bu renkler mekânı algılamayı etkiler. Aynı zamanda bu noktada yüzeylerin dokusu da önem kazanmaktadır. Alp (1984), düzgün yüzeyli dokuların, girintili-derin dokulu yüzeylere göre rengi daha açık gösterdiğini belirtmiştir. Bir başka açıdan, bir rengin etkileşimi, kullanım boyutu,

uygulanma yeri, bitişiklik, ışık ve tekstil faktörleri ile kullanılan rengin etkisi değişmektedir (Tate, 1987: 152).

Malzeme, doku ve renk arasında ayrılamaz bir bağlantı olmakla birlikte rengi bağımsız olarak değil, belirli bir malzemenin çeşitli özelliklerinden biri olarak algılarız. Aynı renk ile boyanmış bir pamuk ipliğinden, çok farklı özellikte kumaşlar yapılabilir ve bunlarda renk, doku ile değişecektir. Örneğin; aynı renk tonunda olan parlak bir saten ve tüylü bir kumaş, aynı ipekten dokunurlarsa; birincisi parlaklık ve hafifliğe, ikincisi derinlik ve sıcaklığa sahip olacaktır (Rasmussen, 1994: 198).

Bir rengin renk tonu veya derecesi ışığın dalga boyları ile tanımlanabilir. Kısa dalga boyları *soğuk renkler* olarak ilişkilendirilirken (mavi, mor, yeşil), uzun dalga boyları *sıcak renkler* olarak ilişkilendirilirler (kırmızı, turuncu, mavi) (Bellizzi, Crowley ve Hasty, 1983; Crowley, 1993). Soğuk renkler sakinleştirici ve durağan olarak değerlendirilirken, sıcak renkler canlandırıcı ve uyarıcı olarak değerlendirilmektedirler (Güngör, 1972; Stone, 2003). Örneğin; kırmızı sıcak, heyecan verici bir renktir; yeşil dinlendiricidir. Ancak birçok renk farklı uygarlıklarda farklı anlamlarda da kullanılabilir. Wexner'in (1954) çalışmasına göre kırmızı; heyecan verici, mavi; güven verici, turuncu, endişe verici; sarı, neşeli; yeşil, sakinleştirici; siyah, kederli hisler vermektedir. Bununla birlikte, mekân tasarımında kullanılan koyu renkler mekânı olduğundan daha küçük göstermekle birlikte açık renkler mekânı daha geniş göstermektedir (Rasmussen, 1994).

Mekânda kullanılan her bir mobilya ya da donatı elemanı sadece yer kaplayan değil, aynı zamanda mekânsal formu tanımlayan ve dengeleyen; gruplar halindeki elemanlar olarak ortaya çıkar. Bu şekilde, kullanılan elemanın formundan fazlasını algılamamız gerekir (Whiton, 1974). Mobilya ve donatı elemanları bir mekânın belirlenen fonksiyonunu iletir. Bir mekânda bulunan mobilya ve donatı elemanları ve bunların düzenlenişi, çeşitli davranışlar ile ilişkilendirilmesinde önemlidir. Biçimsel özellikler, mekân ile ilişkileri ve birbirlerine göre konumları ile tasarımcının iletisini taşımak üzere önemli bir konuma sahiptir.

Kullanıcı; sandalye, masa, yatak gibi mobilya ve donatı elemanları ile yoğun ilişki içinde olmakla birlikte, beğenip beğenmeme gibi güçlü duygular güder. Mekân ile mobilya ve

donatı elemanları arasında kurulan form, malzeme, doku, renk ilişkileri ile kullanıcının estetik algısı üzerinde yoğun bir iletişim kurulur.

Mekânsal formu tanımlayan mobilya ve donatı elemanları; çizgi, doku, ölçü ve renk bakımından uyumlu olmalıdır. Aynı zamanda, çeşitlilik de ilgileri uyarmak için gereklidir. Hacim ve yükseklik farklılıkları da olmalıdır. Örneğin; kütle, renk ve yükseklik etkisi ile oluşturulabilen asimetrik denge, simetrik olana göre daha dinlendirici bir ruh hali yaratabilir. Aynı zamanda, günlük yaşamın karakterine daha uygundur.

Tasarımcı malzeme seçiminde görsel özelliğine dikkat ederek farklı malzemeleri, çeşitli tasarım ilkeleri çerçevesinde bir arada kullanır. Bu farklı malzemelerin bir araya getirilmesi ile oluşan birleşim yerlerinde oluşan detay çözümleri de mobilya ve donatı elemanlarının stilin detaylarda da ifade edilmesini sağlar. Bir stilin tanımında kullanılan mekânsal veriler veya donatı elemanlarında kullanılan detaylar ile o stili ifade eden aksesuarlar da son derece önemlidir. Bu detaylarda oluşturulan farklılık ve yenilikler ile bir tasarım diğer bir tasarımdan ayırt edilebilmekte ve yeni oluşuma biçimsel anlam katmaktadır.

2.4. Tarihsel Süreç İçinde Oluşan Stiller

Tarihsel süreç içinde oluşan stillerin toplumsal şekillenışı ve tasarıma etkilerini daha iyi anlayabilmemiz için 19. yüzyıl ve öncesinde ile 20. yüzyıl ve sonrasında ortaya çıkan üslup ve akımlara değinilip, stillerin nasıl ve ne yönde olduğu konusunda fikir edinmemiz sağlanacaktır. Bu bölüme, stillerin oluşumunda belirleyici özellikler (dönemsel ve mekânsal özellikler) paralelinde sistematik bir oluşum içinde bakılmıştır.

2.4.1. 19. yüzyıl ve öncesinde oluşan stiller

İnsanlık tarihi Tarım ve Endüstri Devrimi olarak iki önemli değişim geçirmiştir. Bu iki önemli değişimin öncesinde ise Paleolitik ve Neolitik Dönemler olarak adlandırılan, insanların ekonomik bakımdan avcılık ve toplayıcılıkla uğraştığı, göçebe topluluklar halinde yaşadığı ve doğal yollarla oluşmuş kaya oyukları ve mağaralar ile derme çatma basit barınaklarda korundukları bilinmektedir (Pile, 2000: 10). Dönemleri ifade eden en

önemli örnekler, Paleolitik Dönemde mağara resimlerinden, Neolitik Dönemde de prehistorik taş strüktürlerinden öğrenilmektedir.

İlk insanların yaşamı, su kaynakları yanında, avcılık ve toplayıcılık üzerine kurulmuştur. Bu doğrultuda barınma da kolay taşınabilir ve hafif malzemelerden yapılmıştır (Pile, 2000: 13). Ağaç dalları, yapraklar ve taş yerine hasır diyebileceğimiz sazlık malzemeler kullanılarak geçici barınaklar oluşturulmuştur (Resim 2.1). İlk insanlar; yeme, yatma, ısınma, depolama gibi eylemlere bağlı gereksinimlerini, buldukları ilkel ama pratik düzenlemelerle çözmüştür. Bu çözümler, içgüdüsel tepkilerin bir sonucu ya da denemeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Kaptan, 2003). Bu dönemlerde iç mekânların oluşumu da dışın yani yapının oluşumunun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İç mekânlar sadece dış yapı tekniği ile oluşturulan içi boş alanlardır. İçerisi günlük ihtiyaçların karşılandığı yemek, yatma, depolama alanları olarak kullanılmıştır. Masa ve oturma elemanı çok ender olarak yapı formunun içeri doğru oluşan çıkıntı ve girintilerinde kullanılmıştır.

Resim 2.1. Ağaç dalları, yapraklar ve hasır diyebileceğimiz sazlık malzemeler kullanılarak oluşturulan geçici barınaklar (Pile, 2000: 13)

Hayvan derisi ilk kullanılan malzeme olması ile birlikte dokuma tekniği bu dönemlerde ortaya çıkan en eski buluşlardandır. Dokuma tekniği, sepet, örtü, kilim ve kıyafet

yapımında sıklıkla kullanılmıştır. Doğal kaynaklardan elde edilen kaynakların kurutulmasıyla farklı renkler elde edilmiş ve bu sayede dokuma iplikleri ile çeşitli renklerde doku ve desenler oluşturulabilmiştir (Pile, 2000: 14).

Tarım Devrimi ile birlikte üretim olanakları oluşmaya başlamış, bu üretim de doğal güçlerin kullanımı ile gerçekleşmiştir. Üretim ile birlikte yaşam çevresinin düzenlenmesi de görülmeye başlanmıştır (Küçükerman, 1978: 29). Yapı eylemi ise aile ekonomisinin olanakları içinde ortaya çıkmıştır (Kuban, 1992: 37).

Yapıların iç mekân düzenlenmesi çalışma ve yaşamın ortak olarak çözümlendiği bir yaklaşıma sahiptir. İç mekân biçimlenişi bulunduğu coğrafi verilere ve kültürel özelliklerine göre oluşmuştur (Resim 2.2). Bu dönemde tasarımdan ziyade benzetme yapılarak üretim yapılmıştır. Örneğin; oturma eylemi için uygun bir ağaç kütüğü bulunup sonrasında ona benzetilerek oturma elemanları yapılmıştır (Eriç, Yaşa ve Nuran, 1986: 36). Malzeme olarak çoğunlukla ağaç, mermer ve bronz kullanılmıştır. Dekoratif detaylarda ise oyma, boyama, mozaik ve kaplama kullanılmıştır (Devan, Kness, Logan ve Szekely, 1980: 148).

Resim 2.2. Tarım devrimi sonrasında görülen iç mekân biçimlenişi (Pile, 2000: 15)

Özellikle MÖ. 3200–341 yılları arasında Nil nehri, coğrafi konumu ile ulaşım, iletişim ve diğer bölgelerle etkileşimi sağlaması bakımından özellikle Eski Mısır uygarlığının sanatsal gelişiminde büyük oranda etkili olmuştur (Blakemore, 1997: 2).

Eski Mısır uygarlığı, bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle mobilya yapımı ve yapı konstrüksiyonunda ahşap malzemeyi kullanamamış; bu malzemeye kısıtlı ulaşım ile yalnızca ithalatı ile elde edebilmiştir. Kısıtlı ahşap malzeme kullanılabilmesinden dolayı da bu malzemeyi küçük parçalar ve kısa uzunluklarda kullanarak, eklemli olarak uzatabilme becerisini kazanmış ve bu teknikte ustalaşmışlardır. İç mekân ve mobilya konstrüksiyonunda daha çok dişbudak, porsuk, abanoz, karaağaç, şimşir ve ıhlamur ağacından elde edilen ahşap malzeme kullanılmıştır. Bununla birlikte akasya, hurma ve çınar ağacından da küçük parçalar elde edilerek çeşitli bölümlerde kullanılabilmiştir. (Blakemore, 1997: 14). Bitkilerden ilham alınan dekoratif şekiller de hem mimaride hem de mobilya tasarımlarında sembolik ifadeler olarak kullanılmıştır.

Eski Mısır uygarlığında inanç sistemi ve sınıflar arası farklılıklar etkili olmakla birlikte dekoratif duvar resimleri (fresko) tüm sosyo-ekonomik seviyede kişilerin konutlarında görülmüştür (Blakemore, 1997: 8). Konutlarda yaşayanların sosyo-ekonomik seviyeleri süslemeler ile ifade edilmiştir. Ekonomi etkisi, yapıların kolon ve girişlerinde kullanılan süslemeler ile gösterilmiştir (Badawy, 1968). İç mekân yüzeylerinde ve detaylarda kullanılan malzeme farklılıkları ile yapı tekniği ve dekoratif özellikleri, orada oturan kişilerin hiyerarşik statüsüne göre düzenlenmiştir (Blakemore, 1997: 9).

Zeminde muhtemelen en çok kullanılan malzemeler çamur sıvanmış ya da çamurdan yapılmış tuğlalardır. Bununla birlikte sulandırılmış alçı blokları ile dökme yöntemi ile tek parça görünümünde zemin yüzeyleri de elde edilebilmiştir. Nem, rutubet büyük sorun olduğundan taş malzeme sadece ıslak hacimlerde kullanılmıştır. Altın ve gümüş malzeme ise küçük parçalar halinde kaldırımlarda bir statü göstergesi olarak kullanılmıştır. Gelir seviyesi, statüsü yüksek olan kişilerin yapılarında da parlak seramik kullanıldığı görülmüştür.

Duvar yüzeylerindeki süslemeli uygulamalar, duvarla bütünleyici ve hünerli ellerden çıkmış resim, mozaik ve rölyef işçiliklerinden oluşmuştur. Süsleme teknikleri orada yaşayan kişinin ekonomik durumuna göre değişiklik göstermiştir. Varlıklı zenginlerin yaşadığı mekân duvarlarında taş ve parlatılmış seramik malzeme kullanıldığı görülmüştür. Duvar yüzeylerinde ayrıca resimsel anlatımlar içeren hasır örme halılar da kullanılmıştır. Resim uygulamalarında geometrik düzenlemeler, dini konular, bitki örüntüleri ve hayvan figürleri uygulanmıştır (Blakemore, 1997: 9).

Temel kullanılan renkler yeşil, mavi ve mavi-yeşil karışımları olmakla birlikte kırmızı, sarı gibi canlı renkler de sıklıkla kullanılmıştır. Kolon, pencere ve kapı pervazlarında parlak kırmızı renk kullanımı tercih edilmiştir. Kapılar ahşap malzemeden yapılmakta ve tokmaklarında yine güç ve statü göstergesi olarak aslanpençesi figürü kullanıldığı görülmüştür (Blakemore, 1997: 12).

İç mekânda ise *Dado* (lotus ağaçları ile süslenmiş) olarak adlandırılan kolonlar, duvar-tavan ve zemin arasında bir alan yaratacak şekilde daha çok koridorlarda yine statü ve güç sembolü olarak kullanılmıştır (Resim 2.3). Aynı zamanda iç mekân ana karşılama alanında da bu kolonlar büyük önem taşımaktadır (Blakemore, 1997: 10). Ahşap veya taş malzemeden yapılan kolonların taçlarında kullanılan çeşitli süslemeler (Lotus, palmiye, papirüs yaprakları) ile tavanda kullanılan süslemeler arasında bir geçiş sağlamıştır. Tavan süslemeleri genellikle geometrik düzenlenmiş formlar, dini konular, doğadan görüntülerden oluşmuştur. Geometrik düzenlemelerde ise içinde spiral formlar, çiçek desenleri bulunmaktadır. Tüm bu resimsel süslemelerin amacı yine inanç sistemi kaynaklı, çeşitli tehlikelerden koruyucu olduğuna inanılan bir düşüncenin ürünü olarak oluşmuştur.

Mobilya tasarımları yine din ve inanç sisteminin etkisinde, teknolojik olanaklar ve sosyal hiyerarşik konuma göre oluşmuştur. İnsanların antropometrik boyutları ile itibarları sandalye tasarımlarının oluşmasında büyük oranda etkili ve destekleyici olmuştur (Blakemore, 1997: 13). Mısır mobilyasını karakterize eden özellikler içinde pek çok sandalye ve yatak ayaklarında uygulanan pençe şeklinde ahşap oyma bloklardır. Mobilya ön ve arka ayakları aslan veya köpek gibi hayvanların ayakları taklit edilerek tasarlanmıştır (Devan ve diğerleri, 1980: 149).

Ortaya çıkan ve tüm sınıflar tarafından ortak olarak kullanılan ilk oturma tipi örgü taburelerdir. Tüm sınıflar bu tabureyi kullanmışlardır. Dikdörtgen formda kare kesimli ayaklara sahip, oturma yüzeyi de hasır, kamış, gibi iplik malzemeler ile çapraz örülmüş olarak oluşmuştur. Oturma elemanlarından en ilgi çekici olanı ise keşfettikleri katlanır taburedir. Bu tabureler daire kesimli ayaklara sahiptir. Ayaklarda ördekbaşı figürü ve birleşim yerlerinde bronz pimler kullanarak katlanması sağlanmış ve oturma yüzeylerinde de deri malzeme kullanılmıştır. Bunların dışında pek çok sandalye çeşidinde dairesel kesimli ayaklar kullanılmıştır. Ayaklarda hayvan ayağı formu kullanılmış ve hayvanların cinsine göre statü göstergesi olarak farklı çeşitlerde kullanılmıştır. Kolçaklarda ise daha

çok bitki motifleri tercih edilmiştir. İlk sandalyeler, statü sembolü olarak kullanılmaktayken 18. hanedan ile birlikte (MÖ. 1580–1314) sıradan evlerde de kullanılmaya başlanmıştır (Blakemore, 1997: 15-19).

Mısırlılarda tabure ayakları X formunda tasarlanmıştır (Resim 2.3). Birleşim yerleri ıslak deri parçaları, ip gibi malzemeler ile bağlanmakta ve gerektiğinde katlanabilir özelliktedir. (Devan ve diğerleri, 1980: 149). Mısırlıların ahşap malzemeyi küçük ebatlarda ve parçalı olarak kullanmak durumunda kalması onların malzeme kullanım tekniklerini oldukça geliştirmesini sağlamıştır. Örneğin, mobilya kullanımında ahşap parçaları birleştirebilmek için kavelalı, kınışlı, kırlangıç vb. gibi birleştirme tekniklerini bulmuşlardır. Oturma yüzeylerinde deri malzemeyi sıklıkla kullanmışlardır. Statü göstergesi olarak dekoratif süslemelerde yine altın, gümüş, ametist gibi değerli taşlar kullanılmıştır. Mobilyalarda beyaz, kırmızı, kahverengi ve sarı renkler daha çok tercih edilmiştir. Oymacılık, altın ve ağaç kaplama ile cila yöntemlerinde oldukça iyi olduklarını mobilyaları ile göstermişlerdir. (Blakemore, 1997: 21).

Resim 2.3. Mısır dönemi iç mekân ve mobilya biçimlenişi (Pile, 2000: 19)

En popüler masa tipi dikdörtgen formda, açılı ayaklar ile ayakları sağlamlaştıran bağlantı parçalarından oluşmuştur. Benzer masalarda kare kesimli ayak kullanımı yine bitki ve

hayvan motifleri kullanılarak oluşturulmuştur. Depolama üniteleri ise yine çoğunlukla kare kesimli ayaklara sahip, üzerinde hiyeroglif yazılar ile birlikte yaşamdan sonraki hayatı anlatan dinsel konulu anlatımlar içeren resimlere sahip yüzeylerden oluşmuştur (Blakemore, 1997: 20).

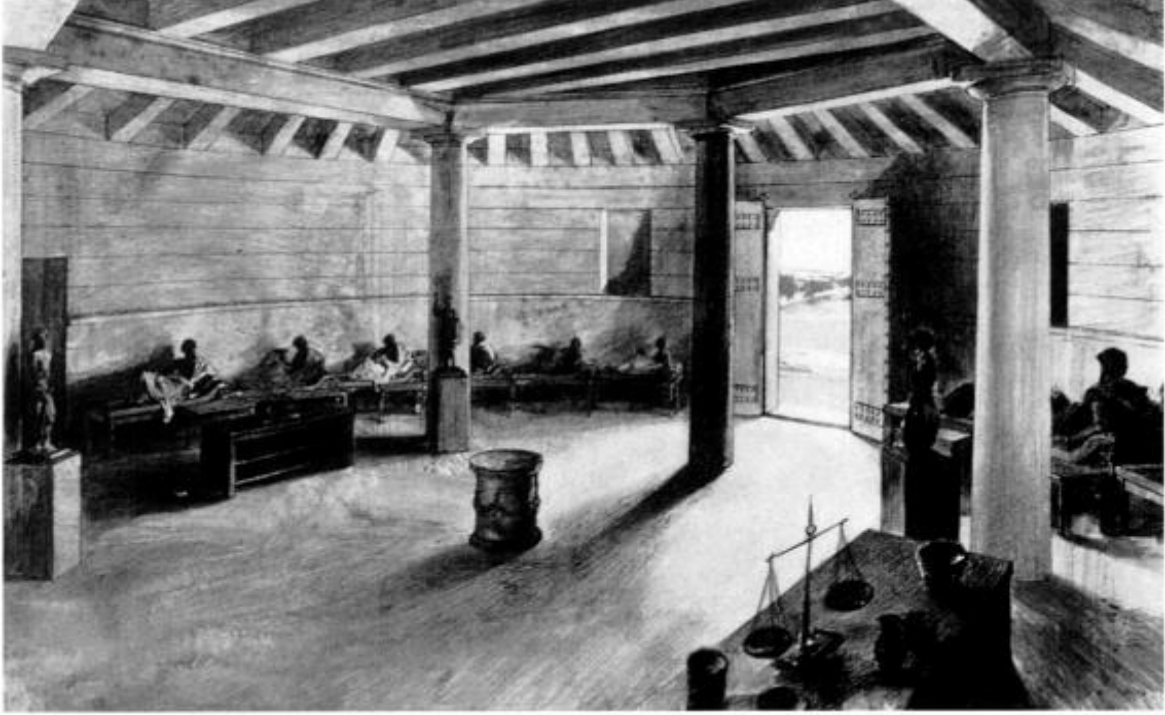
MÖ. 350'ye kadar Eski Mısır kültüründen çok şey öğrenen *Eski Yunan* medeniyeti ise ilk heykellerini ve kolon-kiriş taş mimarisini Eski Mısır modellerinden uyarlamışlardır. Daha sonraları bugünün Batı uygarlığının temellerini oluşturan bir değerler sistemi yaratarak, kendilerine özgü bir sanat ve mimarlık anlayışı geliştirmişlerdir. Eski Yunan medeniyeti her şeyde ideal bir denge ve simetri aramıştır (Roth, 2002: 262). Bu doğrultuda kent planlaması, demokrasi sistemi, tapınak ve kamusal yapı mimarlığı vb. gibi tüm yapılanmalarda bu düzen ve dengeyi korumak istemişlerdir.

Eski Yunan medeniyetinde (MÖ. 500–30) inanç isteminin büyük etkisi ile tapınak mimarisi oldukça gelişmiştir. İlk önceleri merkezdeki bir odanın tam olarak etrafında yer alan sütunlarıyla ahşap bir strüktür, daha sonraları geliştirilen Dor, İyon ve Korent sütun düzenleriyle birlikte, güçlü Yunan tapınak mimarisi oluşmuştur. (Roth, 2002: 277). Yapılarda ve iç mekânlarda perspektif etkisi ise ışık ve gölge etkileri ile ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte felsefe, sanat ve matematik alanlarında oldukça gelişmişlerdir. .

MÖ. 4. yüzyıla kadar, Yunanlıların konut yapıları küçük ve özensizdir. Bu yapılarda çömlek ve dövme demir üretimi için ayrılmış bir oda bulunmaktadır. Bunun dışında yapılar küçük çakıl taşlı, üstü açık bir avlu, avluya açılan bir dizi oda içermektedir. Tek katlı bu yapıların genellikle açık orta avlu yönünde ise içe doğru eğimleşen çatı kullanımı bulunmaktadır (Resim 2.4). Ayrıca bu yapıların formu genel olarak dikdörtgen biçimdedir. (Roth, 2002: 271).

Daha önemli kamu yapıları üzerinde etkili olmuş başlıca iki tür geleneksel biçim vardır. MÖ. 8. yüzyılın erken konut örnekleri çoğunlukla düzgün olmaktan çok muhtemelen hafifçe kavisli duvarlara sahip kabaca dikdörtgen biçimli salt kulübeler şeklindedir. Yapılar ayırık düzendedir. Özellikle belirli kenarında bir sundurma ya da sütunlu giriş olduğunda bir tapınağın ibadet kısmı ile sütunlu girişini andırmaktadır. Bu anlamda tapınak, insanların konutları için uygun düşen bir düzeyin ötesinde süslenmiş ama aynı şekilde, mekânda tek başına duran, tanrının evi olmuştur. Fakat daha sonra, konutlar bir

araya toplanmış bir dizi kulübe tarzı odalardan oluşmaya başlamış ve belirli bir aşamada bunları bir iç avlu çevresinde toplama düşüncesi ortaya çıkmıştır. Boş bir mekânla çevrelenmiş ve çevresinden soyutlanmış bir yapı iken, artık konutun kendisi mekânı sarmıştır (Tomlinson, 2003: 46-83).

Resim 2.4. MÖ.4. yüzyıla kadar Yunanlılarda görülen klasik iç mekân biçimlenişi (Kostof, 1995: 147)

Yunan medeniyeti iç mekânlarında özellikle zeminde, mozaik düzenlemelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Mozaik düzenlemeler en önemli mekânlarda, daha çok bir mobilya ya da yemek alanını tanımlamak amaçlı kullanılmıştır. Mimarlıkta kullanılan yunan formları mobilyalarda da yerini bulmuştur.

Yunanlıların iç bükey olan ve *Klismos* olarak adlandırılan sandalyesi (Resim 2.5), hafif ağırlıkta, sırt bölümü de iç bükey ve insan formuna uygun ahşaptan yapılmış, kolçaksız sandalye olarak günümüzde bile etkisini sürdüren yeniliklerinden biridir (Devan ve diğerleri, 1980: 149).

Resim 2.5. Klismos sandalyesi (Aronson, 1965: 84)

Roma medeniyeti ise (MÖ. 509–MS. 476) Yunanlıları taklit ederek Yunan formlarının pek çoğunu kopyalamış ve dönemine adapte ederek geliştirmiştir. Yunanlılarda olduğu gibi Roma yaşamı da kent üzerine odaklanmıştır. Kent kavramı Romalılar için önemli olmakla birlikte kamusal mimari ve iç mekânlara da büyük önem vermişlerdir. Mimaride büyük gelişme göstererek (Resim 2.6) yay formunu, kubbe olarak tonoz, niş ve diğer pek çok mimari formu geliştirmişlerdir (Devan ve diğerleri, 1980: 149).

İç mekân kavramının *Eski Roma* ile başladığı görülmektedir. Zevi'ye (1990) göre Romalılar Antik Yunan tapınağını çeviren sütunları almışlar ve içeriye koymuşlardır. Roma mekânı statik olarak düşünülmüştür. Kalın duvarlarla çevrili dairesel ve dikdörtgen mekânlar, simetrik, insan ölçeğini aşan, anıtsal ve izleyiciden bağımsız bir büyüklüktedir (Çelik, 1996). Romalıların bu eşsiz strüktürel başarısı ile geniş mekânların örülmesi sağlanmıştır.

Resim 2.6. Maxentius Bazilikası, Roma, MS. 307- 312 (Pile, 2000: 31)

Yapılarda dış mekân son derece sade gözüktüğü de iç mekânlar renkli mermer ve granit malzemeler ile oluşturulmuştur. Çoğu kentli halk, bahçeli iç avlulara açılan üç ya da dört katlı büyük bloklardan oluşan apartman evlerde yaşamışlardır. Bu yapılar da tuğla ve beton malzeme kullanılarak yapılmıştır. Evler, olanaklı olduğu durumlarda simetrik kat planlarına sahiptir (Roth, 2002: 314). Geç Roma İmparatorluğu zamanında ise mimari formlar ve iç mekânlar daha büyük, daha süslü ve biçimsel olarak daha karmaşık bir hale gelmiştir (Resim 2.7).

İç mekânlarda duvar ve pencerelere belli bir düzen içinde mimari detaylar resmedilmiş (günlük veya mitolojik sahneler), zeminde ise mozaik malzeme kullanılmıştır. Mobilyalar, Yunan formlarının geliştirilmesi ile ahşap ve metal malzeme kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ağır ve ihtişamlı oturma elemanları konfordan ziyade bir statü göstergesi olarak görülmüştür. Malzeme olarak ahşap, taş, bronz ve demir kullanılmıştır (Pile, 2000: 33).

Resim 2.7. Pompei’de bir konut iç mekânı (Pile, 2000: 33)

Roma imparatorluğunun zayıf düşerek hâkimiyetini yitirmesinden sonra, *Karanlık Çağ* adı verilen uzun bir döneme girilmiştir. Bu uzun dönem (MS. 400–1200) hakkında sanatsal yönden çok az bilgi edinilmektedir. Roma kuralları, yolları ve ekonomisini kontrol eden otorite yok edilmiş yerine anarşik bir düzen gelmiştir. Popülasyonu kim en çok korkutup kim güçlü duruyorsa o otorite sahibi olmuş ve yönetilmiştir. Hiyerarşik bir otorite sistemi oluşmuştur (Pile, 2000: 41). Çoğu insan feodal sınıfın aksine derme çatma, basit kulübelerde yaşamıştır. Bu dönem, sanatla pek ilişkisi olmayan, kayda değer katkısı olamayan bir çağ olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde bildiğimiz konut kavramına benzemeyen, her şeyin basit ve özensiz bir görünümü vardır. Bu nedenlerle bu uzun dönem, günümüze pek ilgi çekecek katkı sağlayamamıştır (Devan ve diğerleri, 1980: 149–150; Pile, 2000: 41).

Bu dönemden sonra din etkisi ile farklı kültürlerden ve ırktan gelen toplulukları birleştirici bir unsur olarak *Ortaçağ* (1150–1550) olarak adlandırılan dönem ortaya çıkmıştır. Toplumsal değerler din tarafından yeniden yapılandırılmıştır. Kilise; dönemin en güçlü ve yaygın kurumu olarak toplumu yönlendiren bir konuma gelmiştir. Teknolojinin ve donanımların gelişmesi ile yeni teknikler kullanılmaya başlanmıştır. Bu tekniklerin

sonucunda da uygulanması daha kolay yapı malzemeleri kullanılmıştır. Büyük taş bloklar yerine kullanılan bu yapı malzemeleri ile çatı yükleri, payanda, kemer ve kolonlar ile azaltılarak daha geniş açıklıkların geçilmesine olanak sağlanmıştır. Bu tekniklerin özellikleri, iç mekâna çok yüksek ve geniş açıklıklar kullanılması şeklinde yansımıştır (Özkan, 2007).

10. yüzyılın sonlarına doğru Batı Avrupa'daki tüm yapı biçimlerinin temelini oluşturan, İngiltere'de Norman üslubu, Avrupa'da ise Roman üslubu, *Romanesk* olarak adlandırılan bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu stil oldukça basit bir ilkeye bağlıdır ve özünü eski bazilika inşaatlarından almıştır. Bu ilke, dört duvar üzerine oturtulan düz bir çatıdan ibarettir. Eğer çatı, kubbeli ya da çıkıntılı olursa, yan ağırlıkları taşımaları için duvarların kalınlaştırılması gerekmiştir. Bu nedenle, geniş iç mekânlar gerektiren büyük yapılarda duvarlar fazlasıyla kalın yapılmıştır. Duvarların yeterince sağlam olması için ise pencerelerin çok küçük olmaları gerekmiştir. Sonuç olarak, Romanesk yapılar bodur ve hantal görümlü, iç mekânları karanlık ve hüzünlü yapılar olmuştur (Pile, 2000: 49-51).

Roma yapılarından alınan yarım daire biçimli yuvarlak kemer, Romanesk dönemin en belirgin özelliklerinden biridir. Bu dönemde yapıların örtü biçimleri de değişerek, esas örtü biçimi, *tonoz* olmuştur (Resim 2.8). Yuvarlak kemerlerle dörtgen bölümlerin oluşturulduğu neflerin üzerini dilimli kubbeleri andıran çapraz tonozlar örtmüştür.

Konutlar ise önceleri basit, tek odalı ve ahşap malzeme kullanılarak oluşturulmuştur. Yapılarda pencere kullanılmadığı için iç mekânlar genellikle karanlıktır. Her yapıda bir şömine kullanılmış ve yemek pişirme ile ısınma ihtiyaçları bu şömineler ile sağlanmıştır. Yapılar aynı zamanda hayvanlar ile ortak kullanım alanlarına sahiptir. Pek az konutun taşıyıcı duvarları taş malzeme kullanılarak oluşturulmuştur. Şehirler gelişmeye başladıkça çiftlik aileleri daha geniş ve çok katlı konutlara geçiş yapmaya başlamıştır. Bu konutlar taş duvarlar ile örülürken zeminde yine ahşap malzeme kullanılmıştır. Yapıların giriş katları daha çok ticari amaçlı kullanılırken üst katları ailelerin yaşam alanları haline gelmiştir (Pile, 2000: 49-51).

Resim 2.8. Madeleine Manastırı, Fransa (Verillon, 2008)

Mobilyalar ise ağır ve hantal görünümlüdür. En çok kullanılan mobilya temelde depolama olarak kullanılan sandıktır. Sandık, depolama harici başka işlevler için de kullanılmıştır. Örneğin, bir yatağın ayakucunda oturma olarak, ya da bir arkalık bazen de minder eklenerek oturma elemanına dönüştürülmüştür. Yüksek statülü kişiler sandalye kullanabilirken, alt kesim arkalıksız, uzun banklara oturabilmiştir (Pile, 2000: 51). Yine bu dönemde de statü önemli bir etken olmuş ve daha çok aristokrat kesimin canlı ve parlak renklerde kumaş kullandığı, ağır ihtişamlı perdeler ve bunun gibi malzemeler kullandığı görülmüştür.

Mimaride görülen yuvarlak kemerler mobilyalarda da kendini göstermiştir. Oyma ve süslemelerde geometrik şekiller, yuvarlak kemerler, pençe şeklinde ayaklar ile insan ve hayvan figürleri yanı sıra tornalı parçalar da uygulanmıştır. Mobilyalarda kullanılan menteşe, kilit, kulp ve anahtar dövme demirden ya da bronzdan mobilyaların büyüklük ve süslemelerine uygun olarak hazırlanmıştır (Aras, 2003: 28).

13. ve 14. yüzyıl boyunca Batı Avrupa, köy yaşamından ziyade kentleşmeye başlamıştır. Şehirler büyüdükçe yeni yapılara ihtiyaç duyulmaya başlanmış ve mimari yeni bir anlatım biçimi haline gelmeye başlamıştır. Bu dönemde ağır ve ihtişamlı ve konularını doğadan alan yontuların yoğunlukta olduğu *Gotik* üslup dediğimiz dönem ortaya çıkmıştır. Gotik üslup inanç sisteminin de etkisiyle dikey yönde, göğe doğru uzanan ince ve sivri uçlu kuleler, sivri kemerler, karmaşık ve girift bir mimari ve uzun kemerli pencereler Ortaçağ dönem mimarisinin en belirgin özellikleri olarak ortaya çıkmıştır (Devan ve diğerleri, 1980: 150).

Gotik üslubun mimaride ilk çıkış yeri Fransa olarak görülse de Avrupa'nın pek çok yerinde aynı zamanda rastlanmış ve bütün Hristiyan batı dünyasına yayılmıştır. Her ülke Gotik sanatında zevkine uygun değişiklikler yapmıştır. İngiltere'de sütunları çoğaltan ve kubbenin altında onları yelpaze gibi açan bir dikey üslup görülürken; İspanya'da Gotik sanatının Arap motifleriyle birleşmesinden meydana gelen müdeccer (mudejar) üslubu doğmuştur. Gotik sanatı Avrupa'nın kuzeyinde 16. yüzyılın başlangıcına kadar sürmüştür (Pile, 2000: 54-66).

Gotik üslubu Romanesk üsluptan ayıran iki yeni özelliği vardır. Bunlar, kaburgalı tonoz sistemi ve dıştan yapıyı destekleyen payanda kemerlerinin olmasıdır. Bununla birlikte, Romanesk dönemde kullanılan yuvarlak kemerler yerine Gotik dönemde sivri kemerler kullanılmış ve ağırlık sivri kemerlerle sütun ve ayaklarda olduğundan duvar bir taşıyıcı öge olmaktan çıkmıştır (Resim 2.9). Bunun sonucunda da geniş pencereler ve vitray kullanımıyla iç mekânların daha iyi aydınlatılması sağlanmıştır (Pile, 2000: 65). Açılan büyük pencereler ve kullanılan renkli camlar iç mekânların karanlığını yok ederek, çok daha geniş, yüksek ve aydınlık iç mekânlar elde edilmiştir. Yapıların çeşitli öğelerini uyumlu bir biçimde örgütleyen bütüncül sistem, Gotik stilin özünü ve Romanesk stilden ayrılmasını sağlayan ana niteliğini oluşturmuştur (Kostof, 1995: 355).

Gotik mimari kısaca, payandalar ve ayaklar tarafından taşınan bağımsız bir kemerler ağı ile bunların üzerine oturtulmuş bir çatının oluşturduğu bir yapı sistemidir. Yapının tüm dengesi, ağırlık ve karşı-ağırlıklar sayesinde sağlanmıştır. Tüm sistem, mimari koşullara ve sanatsal formlara uygun, konularını doğadan alan yontularla bezenmiştir. Gotik, dinsel inanç ile esinlenmiş, ulusal ya da yöresel tutkularla uyarılmış laik zanaatkârların ürünü olan yaygın bir kilise mimarisidir (Kostof, 1995: 357).

Resim 2.9. Gotik dönemde kullanılan kaburgalı tonoz örtü biçimi (Jarektuploadbot, 2011)

Bu dönemde taş, metal ve cam malzeme işçiliği olabilecek en son aşamaya gelmiştir. Her mimari eleman ince bir işçilikle tek tek tüm ayrıntılarına kadar işlenmiş ve daha çok Katolik Hristiyan inancından oluşan sahneler işlenmiştir (Kostof, 1995: 359). Ancak Gotik stilin iç mekâna yansımaları biraz daha farklı olmuştur. Yüksek inanç sisteminin etkisiyle dramatik bir etki yaratan stilde, renklerin en koyu olanını, malzemelerin ise en soğuk olanı tercih edilmiştir. Mobilyalar daha çok, oymalı büyük yemek masaları, kumaş döşemeli ve yüksek sırtlı sandalyeler gibi büyük masif ahşap mobilyalar olmuştur. Temelde doğadan alınan formlar kullanılmakla birlikte özellikle Ortaçağ'da en çok görülen desen olan dört yapraklı yonca motifi duvar yüzeylerinde, pencerelerde ve hatta sandalye sırtlarında sıklıkla kullanılmıştır (Pile, 2000: 70; Devan ve diğerleri, 1980: 150). Konutlarda ise insan konforu önem kazanmış ve yaşam alanları dönemin etkilerini az da olsa taşıyacak incelikte ve titizlikte oluşturulmuştur.

Gotik mobilyalar çok süslü yapılmış olup Gotik döneminin sonlarına doğru mobilyaların ülkelere göre ayrımı başlamıştır. Mobilyalardaki şekiller ve süslemeler, Gotik mimarideki

şekillere ve süslemelere benzer bir görünüm içerisindedir. Gotik mimaride esas olan sivri kemer ve tonoz, mobilyada da hâkim olarak kendini göstermiştir. Mobilyaların yapımında genellikle meşe, abanoz ve ceviz ağacı kullanılmıştır. Bununla birlikte, mobilyaların mimari hacimle uygun büyüklükte yapıldığı görülmüştür. Süslemelerde geometrik şekiller, bitki ve çiçek motifleri yoğunluklu olarak kullanılmıştır. Bu dönemde uygulamalarda düz hatlar kıvrımlı hatlara göre daha çok tercih edilmiştir. Mobilyalarda ölçüler genellikle büyük tutulmuştur. Döşemelerde ise hayvan tasvirlerini içeren motifler, doğadan alınmış şekiller görülmektedir (Aras, 2003: 36).

15. yüzyıl ile birlikte özellikle İtalyanlar tarihi yeni bir gözle değerlendirmeye başlamışlardır. İnsan tarihini tanrısal olarak takdir edilmiş bir süreklilik yerine büyük insan başarılarıyla belirlenen ardışık dönemler olarak algılamışlardır. Bu doğrultuda, yeni mimarlığın göğü işaret etmesine gerek yoktur ve mimarinin kaynağı bizzat insan ilkelerine dayanmaktadır (Roth, 2002: 426). Dolayısıyla hümanist yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır. *Rönesans* olarak adlandırılan bu dönemde ideal biçim ve ideal orana ulaşmak isteği ve bu biçim ve oranın insan vücudunun kusursuz oranlarında bulunduğu ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda mimari, mekânsal formlar ile oluşturulmaya başlamıştır.

Rönesans mimarisinin en belirgin özelliği dengeli bir sadeliktir. Bu özellik Yunan mimarisinde olduğu gibi iyi düzenlenmiş ve estetik oranlanmış temeller üzerinde form açıklığı, geometrik uyum, detayda incelik, parçalarda kesin sınırlama yoluyla kazanılmıştır (Aras, 2003: 45). Tanrının kusursuzluğunu simgeleyen daire formu, Rönesans tasarımcıları için özellikle çekici bir form olmuştur. Bu nedenle ideal form olarak kilise planlarında daire ve kare kabul edilmiştir. Mekânlar, klasik sütunlar, kemerler ve saçaklıklarla tanımlanan, oranlı ilişkilere dayanan modüler birimler kullanarak oluşturulmuştur. Güzellik kavramı, birbiriyle orantılı olarak bağlanan parçaların özenli bir biçimde düzenlenmesi olarak görülmüştür (Roth, 2002: 435).

Rönesans döneminde kısaca perspektif, geometri, ölçek ve oran öğelerindeki çalışmalar ile mekân-insan arasındaki pratik ilişkinin daha da güçlendiği söylenebilir (Resim 2.10). Antik çağ öğretileri örnek olarak alınmıştır. Hangi yapı olursa olsun oranların insan ile bağlantılı olmasına dikkat edilmiştir (Özkan, 2007).

Resim 2.10. Rönesans dönemi iç mekân biçimlenişi (Özkan, 2007)

İç mekânda kullanılan resimsel düzenlemeler tamamen gerçekçi olarak betimlenmiştir. Bu dönemde yaşam alanlarının değerlendirilmesiyle oldukça çeşitli oturma elemanları ortaya çıkmıştır. Yine ahşap ve mermer kullanımı yoğunluktadır. Kumaş olarak ise ipek kullanımı ön plandadır. Tavan ve duvarlarda geometrik desenler kullanılmıştır (Pile, 2000: 90).

Rönesans dönemi mobilya yönünden oldukça zengin bir dönem olmuştur. Mobilyalar, gerek ölçüler gerekse süsleme elemanları açısından mimariye uyum göstermiştir. Ayrıca bir mekân içinde bulunan mobilyalar arasında da uyum aranmıştır. Oyma süslemeleri çok detaylıca işlenmiştir. Mobilyalarda genellikle simetri hâkimdir. Oyma süslemelerde insan ve hayvan başları, vazolar, geometrik ve doğadan alınmış şekiller, saç örgüsü ve iç içe geçen daire motifleri kullanılmıştır. Malzeme olarak ceviz yoğunlukla kullanılmakla birlikte meşe ve abanoz kullanımı da görülmektedir. Sandalye, koltuk, masa gibi ayaklı mobilyalarda alt bölümüne genellikle ara kayıtlar atılarak konstrüksiyonun sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, dolap kapaklarına yağlı boya ile tabloyu andıran resimler yapılmıştır (Aras, 2003: 50).

16. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan görsel karmaşıklığa bir tepki olarak *Barok* mimarisi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde mimariyi diğer üslaplardan ayıran özelliklerden biri ölçeklerinde görülen büyük artış olmuştur. Karmaşıklık ve ölçekte görülen bu değişiklik ile Roma mimarisini devam ettirme isteği uyanmıştır (Roth, 2002: 476).

Barok mimarisi ve iç mekânları ilk olarak yeni bir heykelsi ve resimsel düzenleme ile kendini göstermiştir (Resim 2.11). Barok tasarımda aydınlık ve karanlık bölümler, dar ve geniş mekânlar belirli bir sıra içinde düzenlenerek bir *iç mekân sıralaması* yaratılmıştır. Bu dönemde merdiven kullanımı bir bütünü içinde kendine ait bir yeri olan bir öğeye dönüştürerek mekânsal potansiyeller oluşturmaya başlamıştır (Roth, 2002: 510).

Resim 2.11. 17. yüzyılda Barok etkisinde oluşturulan iç mekânlar (Gibbs, 2005: 15)

Barok mobilyalarında da simetri hâkimdir. Oyma süslemeler derin olarak işlenmiş ve belirgin bir yapıdadır. Kavisler, barok stile özgü göze hoş görünecek biçimdedir. Barok stili mobilyaların en belirgin özelliği tornalı ve burmalı ayaklara, kayıtlara ve dikmelere çok yer verilmesidir. Mobilya ayaklarında, kabriyal, pençe ve burmalı formlar kullanılmıştır. Döşeme kumaşları çiçek desenli veya mitolojik anlamlı şekillerle işlenmiştir. Özel dokunmuş kumaşlara da yer verilmiştir. Dolap türü mobilyalarda çerçeve konstrüksiyon görülmektedir. Ayrıca kordonlu masif çıtalarla kapaklar üzerine zengin süslemeler oluşturulmuştur. Koltuk ve sandalye ayakları genellikle burmalı, tornalı, kabriyal ve kare prizma şeklinde yapılmıştır.

Ayakların alt kısımları arasına tornalı veya burmalı kayıtlar konulmuştur. Bu kayıtlar bazen ortada birleştirilmiş ve tornalı bir göbek yapılmıştır. Koltukların kolçakları üzerine akantus yaprağı oymalar uygulanmıştır. Arkalıklar ölçü bakımından yüksek tutulmuştur. Döşemelerde ise desenli ve değerli kumaşlara yer verilmiştir. Masaların üst tablaları elips veya dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Ayaklar yine tornalı veya burmalıdır. Masalarda çekmece modülleri de görülmektedir (Aras, 2003: 60-62).

Bu dönemle birlikte mobilya stillerinde farklı kültürlere, ülkelere göre bireysel stillerin ortaya çıktığı görülmektedir. Fransız *XIII. Louis* (1625 – 1643) ve *XIV. Louis* (1643 – 1715) stilleri, *William ve Mary* (1689 – 1702) stili, İngiltere’de ise *Queen Anne* (1702 - 1714) stili başlıca örneklerdir (Çizelge 2.1).

Bu stiller ile birlikte, 7. yüzyılın ağır oymalı klasik düzenlerinden ve silmelerinden oldukça farklı olan ve hafif ve eğri çizgili süsleme anlayış olarak *Rokoko* stili ortaya çıkmıştır. Rokoko stilinin en önemli özelliği ise doğadan alınan formların yoğun bezemeler şeklinde iç mekânlara uygulanmasıdır. İç mekânlarda ayrıca ayna kullanımı yoğundur. Burada amaç, strükture yapılan vurguyu etkisizleştiren bir ışık etkisi yaratmaktır (Roth, 2002: 516). Rokoko süsleme, özellikle süsleme *çift-s* kavisine sahipse süslerini doğal formlardan (örneğin; deniz kabukları, çiçekler) almıştır.

Barok mimarının göz yanıltmaya dayanan üslubunun dinsel gizemin ifadesi olarak Roma’da başlamasına karşın, Rokoko mimari tamamıyla din dışı bir üslup olarak Paris’te gelişerek ve özellikle konut iç mekân tasarımına yönelmiş, belki de ilk mimari stil denemesi olmuştur (Resim 2.12).

Mobilya stillerine bakıldığında *XIV. Louis* stilinden, *XV. Louis* stiline geçişte *Regency* (1715 – 1723) stili görülmektedir. Bu stilin önemli özelliği doğaya ve doğal bilimlere duyulan hayranlığın mobilya ve iç mekân tasarımına yansmasıdır. Uygulanan motifler daha çok doğadan alınmıştır. Doğa temelli bir düşünce egemendir. Rokoko stili olarak da bilinen Fransız *XV. Louis* (1723 – 1774) stilinde ise mimari ile bir bütünlük görülmektedir. Bu stilde düz hatlara rastlamak neredeyse imkânsızdır. Kavisler stilin temel öğelerindendir. Süsleme motifleri doğadan alınan öğeler ile bezenmiştir (Bkz. Çizelge 2.1). Çiçek demetleri, deniz kabukları, güvercinler vb. gibi pek çok süsleme kullanılmıştır (Aras, 2003: 91-93; Aras ve Uzun, 2010).

Çizelge 2.1. 17., 18. ve 19. yüzyıl başında görülen mobilya stilleri (Aronson, 1965)

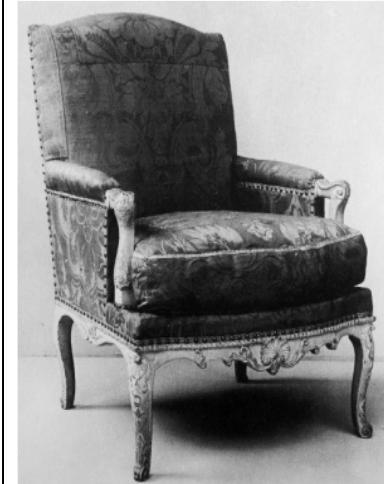
XIII. Louis (1625 – 1643)

XIV. Louis (1643 – 1715)

William and Mary (1689 – 1702)

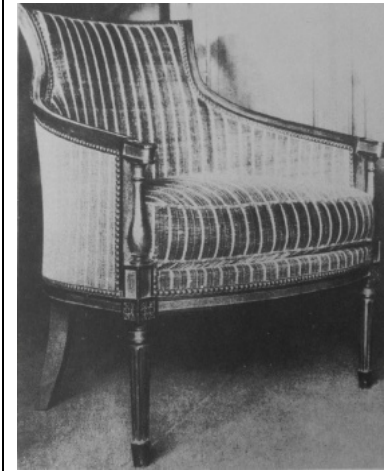
Regency (1715 – 1723)

XV. Louis (1723 – 1774)

XVI. Louis (1774 – 1793)

Directoire (1775 – 1799)

French Empire (1804 – 1815)

Resim 2.12. Rokoko dönemi iç mekânı, 18. yy, Münih, Almanya (Barris, 2011)

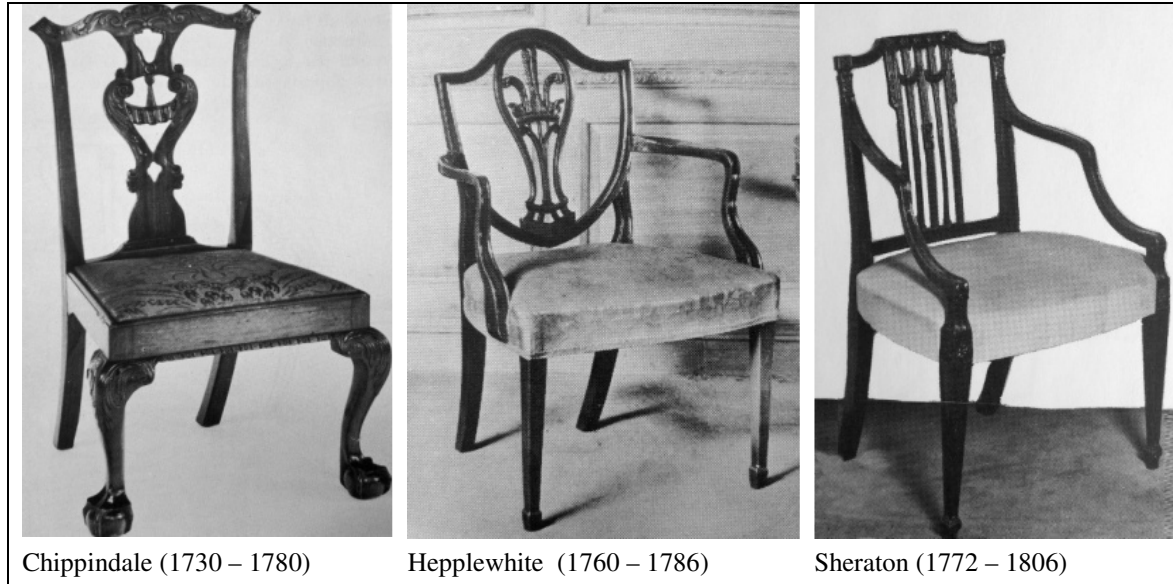
18. yüzyıl ile birlikte iç mekânlarda ve mobilya tasarımlarında ortaya çıkan stillerden XVI. *Louis* (1774 – 1793) stilinde mobilyalar estetik ve rahatlık bakımından yeni boyutlar kazanmıştır. Bu stilin önceki stillerden farklı olarak özellikle oturma elemanlarında kavisli ayaklar yerine tornalı ve aşağı doğru incelen kare kesitli ayak şekilleri uygulanmıştır. Arkalıklar, oval veya dikdörtgen şekilde yapılmıştır (Bkz. Çizelge 2.1).

XVI. Louis stilinden Fransız Ampir stile geçişte ara bir geçiş olan *Directoire* (1775 – 1799) stilinde ise genel olarak sadelik ve zariflik yer almıştır. Aşırı süsleme ve gösterişten uzaktır. Roma döneminin etkisi fazladır (Bkz. Çizelge 2.1). İngiliz *Chippendale* (1730 – 1780) stilinde ise mobilyalarda düz kare ve kabriyal ayaklar egemendir. Kabriyal ayakların yere değen bölümlerinde ise pençe formu görülmektedir. Maun ağacı çokça kullanılmıştır. Bu stil ile üçayaklı masalar çoğalmıştır. Gotik ve Çin süslemelerinin etkisi görülmektedir.

Ortaya çıkan *Adam* stilinde (1750 – 1798) ise eski Yunan ve Roma stil etkileri görülmektedir. Kabriyal ayaklar yerine aşağı doğru incelen tornalı konik formlar uygulanmıştır. Dikey çizgiler ve rölyef uygulamalar egemendir. 1760 – 1786 yılları arasında görülen *Hepplewhite* stilinde ise daha sade olup, hafif ve zarif bir görünüme

sahiptir. Chippindale ve Sheraton stillerinin özelliklerinin bir karışımı olan bir stildir. Bu stil mobilyaların ana hatları kavislidir. Ayaklar, yukarıdan aşağıya doğru incelen kesik kare piramit veya kesik koni formundadır. Arkalık formları ise kalkan şeklinde, oval şekilde, kalp şeklinde ya da parmaklık şeklindedir. İngiliz *Sheraton* (1772 – 1806) stiline ise ayaklar genellikle kare kesitlidir. Kabriyal ayaklara rastlanmamaktadır (Aras, 2003: 169). Mobilyalarda daha sade ve zarif oymalar kullanılmıştır. Cam malzeme süslemelerinde geometrik şekiller egemendir (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. 18. yüzyılda görülen Chippindale, Hepplewhite ve Sheraton mobilya stilleri (Aronson, 1965)

Chippindale (1730 – 1780)

Hepplewhite (1760 – 1786)

Sheraton (1772 – 1806)

Fransız Ampir (1764 – 1838) stili ise Napolyon döneminde görülmektedir. Mobilyalarda klasik süslemelere ve antik formlara yer verilmiştir. Mısır ve Eski Yunan sanatlarının etkisi fazladır. Karyatitler, sfenksler, hayvan ayağını anımsatan mobilya ayakları, klasik motifler, meşale, çam kozalağı, arma formları sıklıkla kullanılmıştır. Mobilyalar ağır ve ihtişamlı görünümündedir. Mermer yüzeyler çokça kullanılmıştır.

19. yüzyıl ile birlikte mekân tasarımında görülen en büyük değişim ise *Endüstri Devrimi* ile gerçekleşmiştir. İnsan gücü ile üretimden makine ile seri üretime geçilmesi ile üretim yöntemlerinin değişmesi, toplumu büyük ölçüde etkilemiştir. Endüstri Devrimi; yeni biçimleri ve yaşamı, hızla kullanıcıya benimsetmiştir. Aynı zamanda; günümüzde yaşanan gelişmelerin de temelini oluşturmuştur.

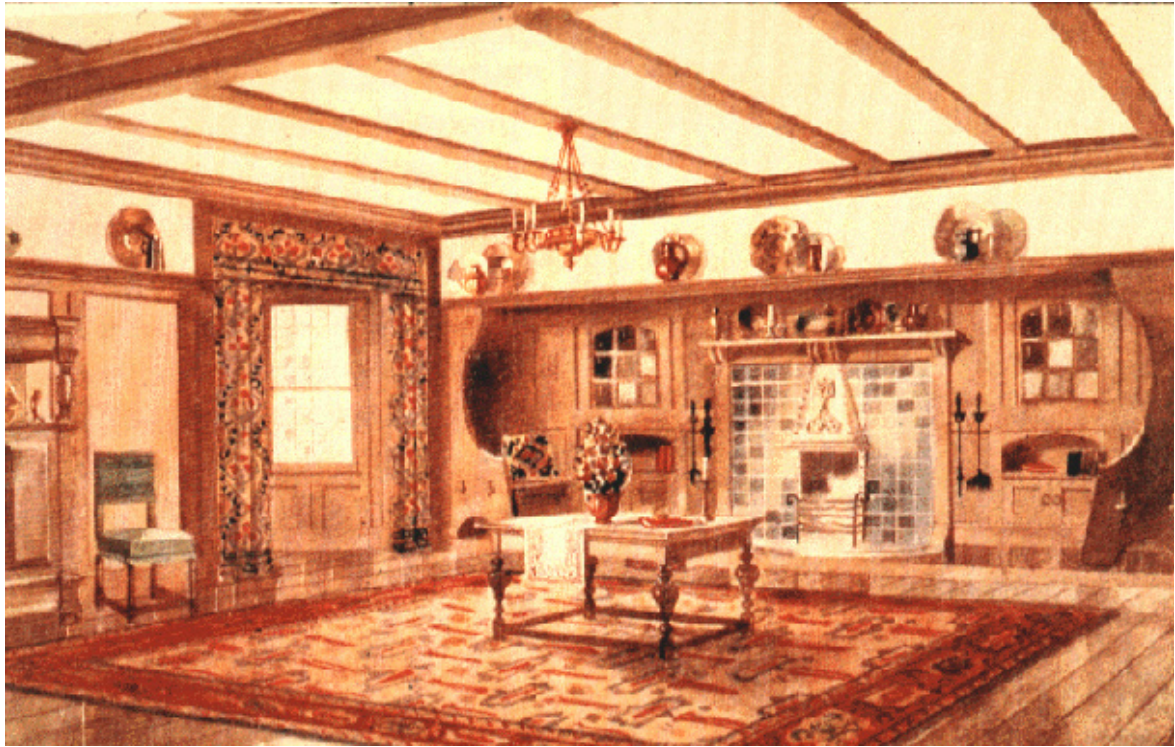
Endüstri Devrimi'nin yapı taşlarından olan ekonomik boyut, seri üretim tekniği, makineleşme ve yeni yapı malzemeleri gibi etkenler, 19. yüzyıl süresince tutarlı bir şekilde ilerleyerek kendini göstermiştir (Malnar ve Vodvarka, 1991: 148, 152). Bunun sonucu olarak toplum; *tüketim* kavramıyla tanışmıştır. Tarih öncesi dönemlerde *yaşamak için üreten* ve sonra da tüketen toplum sistemi, 19. yüzyıldaki değişimler sonucunda *tüketmek için üreten* bir toplum haline gelmiştir.

Bu dönemde toplumların ve bireylerin yaşantı biçimleri, hayatı ve çevrelerini algılayışları ve bu döneme kadar genel kabul gören değer sistemleri geri dönülemez şekilde değişime uğramaya başlamıştır. Ekonomik düzenin değişmesi, teknolojinin etkisi ve ortaya çıkan yeni güç etkenleri ile kentsel çevre fiziksel ve anlamsal olarak hızlı bir değişim sürecine girmiştir (Bozdayı, 2005). Bu anlayış çerçevesinde daha rahat yaşama, sonuca daha hızlı ulaşma çabası, para kazanma isteği, ekonomik etkenler ile teknoloji birleşince, yaşamı kolaylaştıran birçok buluş yapılmıştır. Bisiklet, çeşitli ev ve mutfak aletleri gibi toplumun yaşam standartlarını yükselten ve bir o kadar da yaptıkları işlerde onlara destek olan ürünler kullanılmaya başlamıştır. Seri üretim mantığı, iç mekân düzenlemelerinde de önemli değişikliklere neden olmuştur. Artık tek ve kişiye özel ürünler çok az üretilmekte onun yerine ucuz ve çok sayıda ürün çok geniş bir yelpazedeki tüketiciye hitap etmektedir.

Endüstrileşmenin mimariye olan etkisine bakıldığında, yeni endüstri malzemelerinden çelik ve camın bir arada kullanılması iç ve dış mekân arasında görsel bağ oluşturmuş, yeni bir ifade ortaya çıkararak modernizme varacak bir kapı açılmıştır. Özellikle İngiltere'de 18. yüzyılın ikinci yarısında görülen endüstriyel gelişim, yeni bir ekonomik ve sosyal yapı ortaya çıkmasına etken olmuştur. Endüstrileşme ve kentleşme, nüfusu ve dolayısıyla insan yaşamını etkileyen yeni bir yapı ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda ortaya çıkan kapitalist ekonomi, gelişen yeni bir orta sınıf yaratmıştır. Bu doğrultuda, iç mekân stillerinin çoğunlukla üst sınıfa hitap etmesi, Endüstri Devrimi ile değişmeye başlamıştır (Massey, 2008: 15). Elle üretimden makine ile seri üretime geçilmesi toplumu büyük oranda etkilemiştir. Toplum koşullarında ve düşünsel anlamda değişimler başlamıştır.

Donatı tasarımı ve üretiminde seri üretim ile ilk başlarda elle üretilmiş olan mevcut donatıların biçimsel olarak taklit etme yoluna gidilmiştir. Seri ve ucuz üretim amacı ile görünümde değeri yüksek ama ucuz malzemeden üretim başlamıştır. Aynı zamanda endüstriyel ürünlerin ülke içinde ve dışında tanıtılması amacı ile fuarlar düzenlenmeye

başlamıştır. 1851 yılında Londra’da düzenlenen uluslararası bir fuarda sergilenen ürünler tamamiyle seri üretimle üretilen ve 18. yüzyıl etkisiyle bezemeye boğulmuş örnekler olarak sunulmuştur. Bu gibi benzeri ürünler daha sonraları iyice artan kalite düşüşü ile tartışmaların patlama noktasına gelmesine etken olarak büyük tepkiler almıştır. Bu sebeplerle özellikle İngiltere’de endüstrinin zanaate girişini kabul eden ve karşı çıkan iki zıt görüş ortaya çıkmıştır. Her iki görüş de tasarımın sistematik bir yaklaşımla, gerçekçi bir temele oturtulması gerektiğini benimseyerek bezemeyi tasarımın ayrılmaz bir parçası olarak görmüşlerdir. Birinci grup, makine ile üretimi benimseyerek seri üretime kalite ve estetik değer katmaya çalışmışlardır. İkinci grup ise makine ile üretime karşı çıkarak orta çağ üretim biçimlerini örnek almışlardır (Sparke, 1986: 39). Bu yaklaşım, Modernizme varacak bir sürecin başlangıç noktasını oluşturarak 19. yüzyıl başında tasarımda görülen ve iç mekânı etkileyen *Arts and Crafts* hareketini meydana getirmiştir. (Resim 2.13).

Resim 2.13. Arts and Crafts iç mekânı örneği (Özkan, 2007)

Hızlı endüstrileşme ile makineleşmenin ortaya çıkardığı yeni bir kimlik arayışına bir yanıt verme çabası olarak ortaya çıkan Arts and Crafts hareketinin amacı elle üretimde estetik değerleri koruyarak, yalın ve özgün biçimlere ulaşmak olmuştur. Zamanla makine ile üretime de uyumlu yaklaşımlar az da olsa görülmeye başlamıştır (Pevsner, 1968: 23-67). 18. yüzyılda görülen abartılı süsleme ve özensiz üslup seçmeciliğine zıt olarak Arts and

Crafts tasarımlarında fonksiyona dayalı gelişen biçim yaklaşımı benimsenmiş ve daha yalın formlar kullanılmıştır.

Tasarımcılar elle üretimi doğrudan fonksiyonel biçimlendirme ile ilişkilendirmişlerdir. *Halk için sanat* sloganını benimseyerek mobilya tasarımlarında sağlamlık ve uzun ömürlülük faktörlerine önem vermişlerdir. Sosyal düşünceye sahip Arts and Crafts hareketinde işlevsel, uzun ömürlü, sağlam ve ucuz mobilya üretmek amaç edinilmiştir. Bu ilkeleri kullandıkları malzemeler ile de desteklemişlerdir. Endüstrileşmeye tepki olarak geleneksel üretim biçimlerine dönüşmesiyle yöresel malzeme ve biçim kullanımlarını tercih etmişlerdir. Deri, meşe ve pirinç gibi dayanıklı malzeme kullanımı tercih edilmiştir. Aynı zamanda malzemeyi doğasına göre kullanmaya çalışmışlardır. Doğadan alınan bitki, kuş gibi motifler özellikle halı, duvar kâğıdı gibi ürünlerde çokça kullanılmış, mobilyalarda ise daha sade ve yalın bir biçimde kullanılmıştır (Collins, 1987). Bu doğrultuda doğa etkisinin biçimlendirmeden ziyade daha çok süslemede etkili olduğu görülmektedir.

Ekonomik ve fonksiyonel olma ihtiyacından dolayı iç mekânların birlikte oluşturduğu içten dışa gelişen, simetrik olmayan plan şeması yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede iç - dış anlatım birliği sağlanmıştır. Tüm yapının bir sanat ürünü olarak uyum içerisinde gerçekleştirilmesi amaçlanarak mobilya tasarımında yapıya kadar bir bütünlük içerisinde tasarlanmasına çalışılmıştır. Bu dönem tasarımcılarından Grene ve Grene (1868 – 1957) İngiliz Arts and Crafts konut planlarında iç mekân ve bahçesini bir araya getiren teras ve verandalar yaparak önemli bir değişime öncülük etmişlerdir. (Massey, 2008: 19, 23).

Arts and Crafts hareketi İngiliz John Ruskin öncülüğünde oluşmuş, William Morris ile hız kazanmıştır. Ruskin, tarihten aktarılan biçimlerin yeterli olduğunu ve yeni üslup arayışının gereksiz olduğunu savunmuştur (Pevsner, 1968: 23-67). Makine ile seri üretimin sanat ilkelerini yok edeceğini, sanatçının duygusunu yansıtmayacağını belirtmiştir. Ruskin'e göre yalnızca doğa güzeli yaratır ve elle üretim de doğaldır. Bu yaklaşımı ile doğaya özgü öğeleri bilimsel ve biçimsel yönlerden araştırmış ve güzeli bulmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda da Arts and Crafts ve sonrasında gelen Art Nouveau hareketlerine önemli katkıları olmuştur. Özellikle Art Nouveau hareketinde doğaya ait formların üsluplaştırılarak kullanma eğilimine temel oluşturmuştur (Benevelo, 1982: 220).

Arts and Crafts hareketinin öncülerinden olan İngiliz William Morris ise, ilk dönem iç mekân uygulamalarında estetik bir görünüm oluşturmaktan ziyade daha çok biçimsel nitelikte ve fonksiyonel tasarımlar gerçekleştirmiştir. Amacı, elle üretim ile makine üretimi arasındaki farkı ortaya koymak olmuştur. Sanatın iç mekânda da rol alması gerektiğini, makine üretiminin tercih edilemez olduğunu ve 20. yüzyıla olumlu bir etkisinin olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak elle üretimle gerçekleştirdikleri zahmetli olduğundan belirli bir kesime hitap edebilmiştir (Pevsner, 1968: 23-67). 20. yüzyıl'a doğru, Morris'in idealinde iç mekân tasarımlarının estetik bir yapısının olması gerektiği düşüncesi baskın olmuştur. Morris, aynı zamanda düz yüzeyli dokular ve doğadan esinlenerek oluşturduğu lale formu basma kumaş kullanımı ile öne çıkan bir tasarımcı olmuştur. Yüzeyde kullandığı dokular ve Japon stilinden olan doğal formları kullanarak oluşturduğu tasarımlar ile 20. yüzyıl'ın ilk yıllarında Art Nouveau stilinin ortaya çıkmasına da etken olmuştur (Massey, 2008: 16, 28).

William Morris'in takipçileri ise endüstrileşmeye karşı gelişen ön yargının azalmasını ve makinenin de kullanılabilir olmasını sağlayarak Arts and Crafts hareketine yenilik getirmişlerdir. Bu tasarımcılardan İngiliz Charles Robert Ashbee, endüstrileşmeye karşı bir tutum sergilemenin yararsız olacağını, modernleşme sürecinde sanat ve mekineleşmeyi bir arada değerlendirmenin doğru olacağını belirtmiştir (Benevelo, 1982: 309).

İngiliz Charles Francis Annesley Voysey, Arts and Crafts hareketine dayanan, yöresel karakterde konutlar ve iç mekânlar tasarlayan yeni kuşaktan bir mimar olarak öne çıkmıştır. İlgi alanını duvar kâğıtları, tekstil, halı ve mobilya tasarımları üzerinde yoğunlaştırmıştır. Voysey'in iç mekân tasarımlarında göz kamaştırıcı şekilde parlak ve canlı renklerde standartlaşan erken dönem Viktoryan stili özellikleri görülmektedir. Voysey'den sonra İngiliz mimar Mackay Hugh Baillie Scott, iç mekân tasarımlarında daha çok renk ve dekoratif detaylar kullanmıştır. 1901'lerde ise Art Nouveau stili ile bağlantılı tasarımlar yapmıştır. 1905'lerde ekonomik geliri yüksek olmayan, çalışan orta sınıf için Arts and Crafts stilinde fonksiyonel ve sağlıklı evler tasarlayarak konut gelişimine katkı sağlamıştır (Massey, 2008: 18).

İngiliz Richard Norman Shaw'un Arts and Crafts hareketi ile pek çok ortak yönü vardır. Genellikle ocak başında kullanılan koyu meşe mobilyalar ile sıcak iç mekânlar yaratmıştır. Aynı zamanda Shaw, mimaride çok farklı bir stile öncülük etmiştir. Hafif, konforlu ve zarif

niteliklere sahip Queen Anne stilinde konutlar tasarlamıştır. (Massey, 2008: 27). Bir diğer İngiliz mimar George Aitchison ise daha çok Arap hükümdarlığında bulunan ve tüm özelliklerini içeren, çeşme, örgü işi ve İslami çinileri kullanarak mekân tasarımları gerçekleştirmiştir.

Arts and Crafts hareketi ile aynı zamanda İngiltere’de Estetik hareket görülmeye başlamış, esin kaynağı Japon tasarımları olmuştur. Sadelik ve egzotikliğin bir arada kullanılması, mavi ve beyaz porselen kullanımı, ipekler ve lake işçiliği ile alternatif bir toplu üretim ve zenginlik yaratabileceği düşünülerek İngiliz tasarımcılara çekici gelmiştir. (Massey, 2008: 25). 1880’lerde sanatsal iç mekânlar bolluk, statü ve iyi görünüm bakımından bir iz haline gelmiştir. Kapılarda doğu motifleri, Japon duvar kâğıtları ve Japon tasarımlarından ilham alınmış mobilyalar, tavus kuşu tüyleri ve duvarlarda kullanılan dört yatay bant ve bunun gibi özellikler görülmüştür. Ancak, Estetik hareket Arts and Crafts hareketinin manevi kaygılarından yoksundur. Amacı, Viktoryan orta sınıfı için daha olgun zevklere sahip daha az hantal ve sağlıklı *sanatsal* iç mekânlar yaratmak olmuştur (Massey, 2008: 26).

Arts and Crafts hareketi ile iyi bir tasarımın nasıl olması gerektiği üzerine yeni fikirler ortaya çıkarılmış olmasına rağmen, yeni bir yüzyıla geçişte ne Amerika ne de Avrupa için geleneksel nitelikte iç mekân tasarımları üzerinde kalıcı bir etkisi olmamıştır (Massey, 2008: 31). 19. yüzyıl sonunda Amerika ve İngiltere’de etkisini kaybetmiştir.

19. yüzyıl sonlarına doğru estetik, güzellik ve fonksiyon kavramları farklı açılardan yeniden sorgulanmaya başlamış ve önemi vurgulanmıştır (Benevelo, 1982: 335). Bu dönemde ortaya çıkan *Art Nouveau* akımı Arts and Crafts hareketinin çıkış nedeni ile aynı doğrultuda olarak, hızla gelişen endüstrinin oluşturduğu olumsuz kentsel ortama ve seçmeci üslup arayışlarına bir tepki olarak ortaya çıkmakla birlikte, endüstrileşmeye bütünüyle karşı olmamıştır. Seri üretim ile elle üretim arasında uzlaştıracı bir görev yüklenilmesi gerekliliğine dayalı bir düşünceyle tasarımlar oluşturulmuştur. Sağlıksız kentleşme sorunlarına çözüm olarak fonksiyon ve estetiğin bir arada kullanılarak aynı zamanda doğa ile bütünleşmenin etkili olacağı savunulmuştur.

Sosyal yaşam ile estetik yaklaşımı bir arada değerlendirmeye ve toplumla doğa arasında bir bağ kurmaya çalışılmıştır (Lampugnani, 1986: 22). Endüstri Devrimi ile birlikte doğadan uzaklaşan insanın, bir nevi doğaya özlemini yansıtan *Art Nouveau* akımında; doğrudan

doğadan alınan bitki formları, hayvan kabukları, kanatları gibi öğeler iç mekân süslemelerinde önemli bir eleman olmuştur. Eğri formlar ile birlikte kullanılan bu bitkisel formlar; zamanla tasarımlarda devinimi yüksek, dinamik bir biçim kazanmıştır. Arts and Crafts hareketinde daha çok iki boyutta görülen kıvrımlı ve hareketli çizgiler, Art Nouveau akımında doğadan alınan formlar üçüncü boyuta geçerek hem mobilyada, hem de yüzey bezemesinde ana tema olarak kullanılmıştır. İnsan anatomisi mobilya biçimlendirmesinde önemli olmuştur. Endüstriyel malzemelerden beton, demir ve çelik, strüktürde çokça kullanılmakla birlikte, doğal malzemelerden ahşap ve taşın endüstri avantajlarından faydalanarak kullanılması sağlanmıştır.

Bu dönemin tasarımcılarından Belçikalı Henry Van de Velde, yapı-mekân-donatı üçlüsünün dil birliği içinde olmasına, bir bütünün parçalarını oluşturmasına önem göstermiştir. Mekâna ait tüm özelliklerin dinamik, kıvrımlı, bitkisel çizgilerle tasarlanıp gerçekleştirmeye çalışmıştır. Aynı şekilde Belçikalı Vikto Horta'da tasarımlarında bu ilkeye uymuştur. Örneğin Tassel evi iç mekânında demir konstrüksiyon sıklıkla kullanılmış; bitkisel, kıvrımlı çizgilerle bezenmiş, duvar, zemin, korkuluk, aydınlatma elemanları ve mobilyalarda bu çizgileri tekrarlamıştır (Resim 2.14). Diğer bir tasarımcı Katalonyalı Antonio Gaudi, bitki ve hayvan motiflerinden esinlenerek alışılmışın dışında akıcı, birbiri içinde eriyen asimetrik ve dalgalı formlar kullanarak, dil birliği ve bütünlüğe önem veren özgün bir tavır sergilemiştir.

Bu dönemde İskoçyalı Charles Rennie Mackintosh ise en özgün örnekleri vermiştir. Gelenekselci olan Mackintosh, Arts and Crafts hareketinden çok etkilenmiş olmasına rağmen üretim biçimine değil ortaya çıkan sonuç tasarıma önem vermiştir. Art Nouveau akımını “garip bir dekoratif hastalık” olarak tanımlamasına rağmen bu dönem tasarımcıları paralelinde ürünler vermiştir (Collins, 1987). Üslubu daha çok katı ve konstrüktif olmakla beraber sembolcü ve mistik ağırlıklı tasarımlar gerçekleştirmiştir. Doğadan alınan formları yalnızca mobilya yüzeylerinde kullanmıştır. Tüm mekânın yapı ile birlikte bir bütün içerisinde olması gerekliliğini savunarak, tüm sabit ve hareketli donatıları tasarlamıştır (Resim 2.15).

Resim 2.14. Art Nouveau iç mekânı, Tassel evi, 1893, Victor Horta (Lahor, 2007: 126)

Resim 2.15. Hill evi, Helensburgh,.1903, Charles Rennie Mackintosh (Kliczkowski, 2002: 55)

Mimari ve mobilya tasarımlarının biçimlenişinde ve süslemelerde doğadan alınan bitki motifleri yorumlanarak çokça uygulanmıştır. 1905 yıllarından sonra bu dalgalı, hareketli formlar sadeleşmeye başlamış ve 20. yüzyılın başlarında Rasyonalist yaklaşımın habercisi olmuştur.

2.4.2. 20. yüzyıl ve sonrasında oluşan stiller

20. yüzyılın ilk çeyreği dünya tarihinin kritik dönüm noktalarından biri olmuştur. Mimaride, tasarımda, sanat dallarında bilinen bütün kalıplar yerle bir edilerek yeniden oluşmaya başlamıştır. Keşfedilmemiş olanın arayışı içerisinde yer alan Hollanda’da Neoplastisizm/De Stijl, Almanya’da Werkbund ve Bauhaus, Fransa’da Kübizm, Pürizm ve Art Deco, İtalya’da Fütürizm, Rusya’da Konstrüktivizm gibi yenilikçi sanat ve tasarım akımlarıyla dönemine damga vuran yenilikçi düşünce, gelenekselliğe karşı çıkarak “yeni bir gerçekliğin peşinde koşan öncüler” olarak nitelendirebileceğimiz tasarımcılar ile kendini ortaya koymuştur. Tüm bu akımların temel amacı, bütün dünyada uygulanabilecek, her yerde yeniden üretilebilecek, bütün ulusal kültürleri aşan bir *Uluslararası Stil*, oluşturmak olmuştur. 20. yüzyıl ile birlikte, mimariyi yüzyıllardır süregelen klasik anlayıştan uzaklaştıran bu yeni düşünce sistemi kuşkusuz Modern mimarlığın oluşumunda büyük yere sahiptir.

Endüstri Devrimi, sanayileşme ve seri üretim ile tanımlanmasına karşın; yaşam kültürü ve mimari anlamda *Modernizm*’in oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Bu modernleşme sürecinde yaşanan toplumsal değişim süreci; toplumun kültürel, ekonomik ve siyasi dinamiklerini etkilemiştir. Bu etkiler; 20. yüzyılın uzmanlaşma kavramının oluşmasının da bir nedeni olmuştur.

İç mekân düzenlemelerinde profesyonel anlamda çalışan ilk kişi Amerikalı Elsie de Wolfe’dur. Wolfe’un sayesinde iç mekân düzenlemeleri bir iş dalı olarak kabul görmüş; New York’ta düzenlediği Colony Club ile modern anlamda ilk iç mekân biçimlerinin doğmasına sağlamıştır. Wolfe ile birlikte aynı dönemde çalışan Amerikalı Frank Lloyd Wright; 1900 – 1910 yılları arasında yaptığı Darwin D. Martin evi (Resim 2.16), Larkin binası gibi yapıları ile “iç mekân, yapının gerçeği haline gelmiştir” sözlerini kanıtlamaktadır. Wright, organik mimarinin savunucusu olarak, insani değerlere önem veren ve doğanın üstünlüğünü benimseyen bir anlayışla tasarımlar gerçekleştirmiştir

(Gieselmann, 1996). 19. yüzyılın yenilikçi uygulamalarından arındırılmış; yenilikçi kavramların egemen olduğu yaklaşımlar ile özellikle; Amerika’da, Birinci Dünya Savaşı sonrasında insanlar, yaşadığı mekânlar ile daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Bu ilgi zaman içinde belirli bir düşünce yapısına dönüşerek yaşanan mekânların daha konforlu ve bireye hoş gelen bir kavram biçimine dönüşmesine yol açmıştır (Özkan, 2007). Tasarımda Modern hareketin oluşumuna destek olan yaklaşımlar Werkbund, De Stijl ve Bauhaus yaklaşımları olmuştur.

Resim 2.16. Darwin D. Martin Evi, New York, 1905, Frank Lloyd Wright
(Hook, 2005: 165)

Sanat, zanaat, mimarlık ve sanayi bütünlüğünü sağlamayı amaçlayan *Werkbund* grubu, 1907 yılında Hermann Muthesius’un önderliğinde kurulmuştur. *Werkbund*, sanayi ile makineleşmeyi kullanarak akılcı, soyut, yalın ve amacına uygun biçimlerden oluşan standart ve yüksek kalitede ürünler üretmek ve ekonomi ile sanatsal olguları bir araya getirmek ihtiyacı ile oluşmuştur (Resim 2.17). Kuruluşun ilk yıllarında tip ürünler üretme konusunda bazı fikir ayrılıkları ile Henry van de Velde standardizasyonu kısıtlayıcı bir etken olarak görürken Hermann Muthesius, Peter Bahrens ve Walter Gropius tiplleştirme düşüncesinin savunucusu olmuşlardır. Özellikle Muthesius, Almanya’yı evrensel ve tutarlı bir üsluba ulaştıracak tek yolun standartlaştırma olduğunu ve bu yolla ülkenin dış ticaret ve

kültürel alanda lider durumuna gelebileceğine inanıyordu (Aslanoğlu, 1983). Werkbund akımında, endüstriyel tasarım ve mimarlık arasında ayırım yapmadan bunların bir arada nasıl kullanılabileceği konusunda çalışmalar yapılmış; standartlaşma çalışmaları ile birlikte, daha sonraları bu yaklaşımı ile Bauhaus akımına öncülük etmiştir.

Resim 2.17. Werkbund Fuarı, Köln Salonu, 1914, Walter Gropius (Maciuka, 2005: 272)

Aynı dönemde, Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra 1917 yılında bir grup Hollandalı sanatçının *De Stijl* isimli bir dergi çıkarması ile sanatın radikal bir ortamda yeniden ele alınması gerekliliğini savunan De Stijl akımı ortaya çıkmıştır. Burada savunulan anlayış; doğaya karşı saf gerçeklik yaratmaktır. Mekânlarda basit ve yalın elemanlar kullanarak uyum sağlamak, saf renkler kullanmak ve evrensellik önemlidir. De Stijl akımında simetriye karşı gelinmiş, ritm üzerinde durularak denge unsuru vurgulanmıştır. Bu akımının öncülerinden Theo van Doesburg, tümenden gelim yaklaşımını reddederek tümevarım yöntemi ile mekânların oluşması gerektiğini belirterek yeni mimarlığın rasyonel olduğunu savunmuştur.

En göze çarpan özellikleri kırmızı, mavi, sarı ve beyaz dikdörtgen formların siyah çizgiler ile ayrılmasıdır. 90° açılarının kullanım ilkesi, kübik form ve hacimlerin yorumlanmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu form kurgusu hemen hemen heykelimsi yapıların ve hacimlerin oluşmasına neden olmuştur. De Stijl; doğadan alınan biçimlere kesinlikle karşı çıkmış; fonksiyonel düzende, rasyonel bir yaklaşım ile elemanların geometrik formda, yatay ve dikey çizgiler ile bir araya gelmesi yaklaşımında oluşmuştur (Resim 2.18).

Resim 2.18. Rietveld Schröder Evi, Hollanda, 1924, G. Thomas Rietveld (Pile, 2000: 271)

Almanya’da Werkbund hareketinin etkileriyle 1919 yılında Walter Gropius’un önderliğinde Bauhaus uygulamalı sanatlar okulu kurulmuştur. Tasarım konusunda çok geniş bir alana yayılan Bauhaus öğretisi ve anlayışı, 19. yüzyılın İngiliz tasarımcısı William Morris’in, toplumun gereksinimlerini karşılamak üzere *sanat ve zanaat* arasında ayırım gözetmeyen anlayışından etkilenerek, amacı, sanat ile zanaatı, kuramsal ile uygulamayı bir araya getirmek olmuştur. Yaratıcı gücü destekleyen ve deneysel bir tasarım laboratuvarı niteliğindeki okulun amaçları arasında tüm sanat dallarının endüstriyel tasarım ve mimarlığın bir bütün olarak ele alınması, endüstri ile işbirliğinin sağlanması ve tasarımda evrensel bir görsel dile ulaşılması bulunmaktaydı (Aslanoğlu, 1983). Bu yaklaşımla, mimari ve iç mekân anlayışlarında çok yenilikçi yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Massey, 2008: 71; Gieselmann, 1996). Sanayi ile sanat arasında bir kültür oluşturmak;

işlevselliğin yanında estetik değerleri de yakalamak; üretimde standartlaşma ve prefabrik üretimi yapmak; *zaman* kavramını tasarım içinde kullanmak, iç - dış arasında ilişki kurmak, çağın yeni malzeme ve teknolojilerini kullanmak, tasarımın her alanında profesyonelliği oluşturmak ve eğitim yöntembilimini oluşturma ilkeleri benimsenmiştir (Resim 2.19).

Resim 2.19. Tugendhat Evi, Çek Cumhuriyeti, 1928–30, L. Mies Van Der Rohe (Pile, 2000: 276)

Daha sonraları *Uluslararası stil* olarak da adlandırılan *Bauhaus* anlayışı, klasik dönemde görülen süslü ve gösterişli bir yaklaşım yerine işlev, teknik ve yaratı arasındaki anlam uyumunu önemsemiştir. Bu dönemin tasarımcılarından Marcel Breuer'in mobilya tasarımları, deri ya da kumaşla döşenmiş, metal borulardan oluşan kolçakları ile klasik dönem geleneksel mobilyalara göre daha sade, ucuz, rahat, toz tutmayan, temiz, esnek oturumlu, insan bedeniyle uyum içinde, rahatlatıcı açılar sağlayacak biçimde ergonomik olarak tasarlanmıştır (Droste, 1990: 82).

Bir yapının tasarımında iç - dış ilişkisini sağlayan geniş, aydınlık ve sade pencereler, sade, beyaz yüzeyler, beyaz, gri, siyah ve ana renklerin kullanımına ağırlık veren renkler, beton,

granit veya linolyum ile kaplanmış döşemeler kullanılmakta, krom ve paslanmaz çelik malzemelerden oluşan mobilyalar ile tamamlanmaktaydı. Özellikle genel kullanımlı mekânlarda heykel gibi sanatsal öge kullanımı, dayanıklı malzemelerle üretilmiş mobilyalar, geometrik biçimler, parlak cilalanmış yüzey kullanımları ile yeni bir estetik ve güzellik oluşturma çabası bulunmaktaydı (Resim 2.20).

Resim 2.20. Barcelona Pavilyonu, Uluslararası Fuarı, Barcelona, 1929, L. Mies Van Der Rohe (Khan, 2009: 82)

Bauhaus, De Stijl ile karşılaştırıldığında işlev ile daha çok ilgilenmiştir. De Stijl yalınlığı bir estetik olgu olarak kullanırken, Bauhaus bu kavramı, endüstri üretimine uygunluk açısından ele alarak kullanmıştır. Bunların sonucu olarak Bauhaus'da akıcı, geometrik ve soyut olan biçim özellikleri somutlaşmıştır. Ancak her üç yaklaşımda da endüstri ile estetik arasında ve kuramsaldan uygulamaya bir ilişki kurma çabası bulunmaktadır Böylece Arts and Crafts ve Art Nouveau ile başlayan tasarım alanındaki modern hareketin biçimsel ve düşünsel kavramları Bauhaus ile olgunlaşmıştır (Kaptan, 2003). Aynı zamanda endüstri ürünlerinin mimariye katılması ve mimarinin sanat eserinin bir parçası olarak değerlendirilmesi kültür tarihi için de yeni bir gelişim olmuştur (Gieselmann, 1996).

1920’lerde ise Fransa’da başlayıp Amerika’ya; oradan da bütün dünyaya yayılın *Art Deco* akımı görülmüştür. Diğer akımlardan farklı olarak *Art Deco*; iç mekân ve iç mimarlığa yönelik bir yaklaşım olarak ön plana çıkmıştır (Resim 2.21).

Resim 2.21. Popüler Art Deco stilinde bir iç mekân, 1937 (Massey, 2008: 120)

Art Deco, “biçim islevi izler” görüşünden yola çıkarak, geç *Art Nouveau* akımının dekoratif öğeleri ile endüstri tasarımından etkilenen aerodinamik geometrik biçimleri birleştirmiştir. 1930’ların aerodinamik biçimleri ise *Art Deco*’nun esin kaynağını ve tasarımların biçimsel altyapısını oluşturmuştur. Fransız *Art Deco* tasarımlarında 16. Louis ve Fransız Ampir stilleri ile Afrika, Aztek ve Çin sanatlarından alıntılar görülmektedir. 1930-40’lı yıllarda Amerika’da görülen *Art Deco*’da ise Maya, İnka ve Latin öğeleri eklenmiştir (Hasol, 1996: 124, 125, 128).

Art Deco ve Modern hareket arasında güçlü bağlantılar bulunmaktadır. Bauhaus akımı etkisini arttırdıkça *Art Deco* hareketinde görülen tasarımlarda da sadeleşme görülmeye başlamıştır. Bu hareketin merkezindeki Kübizm etkisi ile doğadan alınan formlar kısmen soyutlama ile açılı bir hale gelerek geometrik biçimlemeler ve formlar arasında akışkanlık sağlanmıştır (Klein, McClelland ve Haslam, 1991: 288).

İkinci Dünya Savaşı sırasında etkin olan bu akım; renk ve malzeme kullanımındaki değişik yaklaşımların yanında; mekânın konforlu olması, aydınlık şiddeti ve kullanım kolaylığı gibi birçok kavramı da çağdaş anlamda mekân içine taşıması bakımından önemli olmuştur. İç mekânın yapıdan bağımsız olarak donatı ve her türlü aksesuarlar ile biçimlendirildiği bir biçim olarak bu dönemdeki diğer yaklaşımlardan farklılık göstermiştir (Pile, 2000: 290). Bu yaklaşımlar ve gelişmeler; aslında iç mekân tasarımının hem kavramsal hem de uygulama alanındaki temellerini ve sınırlarını oluşturmuştur. Çünkü bu doğrultuda gelişen mimari yapılar, farklı ve esnek iç mekânların biçimlenmesine yol açmıştır. Gelişen teknoloji ve modern malzemeler ile farklı uygulamalar yapılmasına olanak sağlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimi ile birlikte; toplumsal yaşamda derin değişimler başlamıştır. Savaş zamanında ülkeler, üstünlüklerini koruyabilmek için teknolojilerini geliştirmiş savaş sonrası dönemde ise bu teknolojileri sivil hayatta kullanmaya devam etmişlerdir. Savaş sonrası yıkılan Avrupa'nın hızlı bir şekilde yeniden yapılandırılması gerektiği için bu dönemde toplu konut ve iş merkezi çevreleri ve iç mekânları ile birlikte hızlı bir şekilde tasarlanıp hayata geçirilmiştir. Bu dönemle birlikte, 1930'larda daha rasyonel olan Uluslararası stil Modernizmi Philip Johnson gibi tasarımcılar etkisinde oluşurken (Resim 2.22), 1940'larla beraber daha organik modernist anlayışın etkileriyle, Alexander Girard (Resim 2.23), Alvar Aalto, Arne Jacobsen (Resim 2.24) gibi tasarımcıların etkisinde oluşmaya başlamıştır. Genellikle ahşap ve yarı ahşap tasarlanan mekânların işlevsel donatılar ile organize edilmesi, sık rastlanan bir özellik olarak görülmüştür.

Tasarımcılardan Alvar Aalto, organik ve irrasyonel çizgilerle oluşturduğu tasarımları ile etkili olmuştur. Ahşap ve tuğla gibi doğal malzemeler kullanmıştır (Resim 2.25). Bu yaklaşımını ifade eden en iyi örneği 1939 yılında Noormakku'da tasarladığı Villa Maiera yapısıdır. Bu villa, Le Corbusier modernizmi, Japon çay odası stili ve Afrika kolonlarının harmanlanması ile oluşturulmuştur. Tuğla malzemeyi standardizasyonda bir metafor olarak kullanmış ve 1950'lerdeki en iyi örneğini de Helsinki'de The House of Culture yapısında göstermiştir (Sennott, 2004: 2-66).

Resim 2.22. Savaş sonrası klasik Modernizm örneği, Glass Evi, Connecticut, 1949, Philip Johnson (Massey, 2008: 148)

Resim 2.23. Rieveschel evi, Michigan, 1952, Alexander Girard (Massey, 2008: 148)

Resim 2.24. SAS Royal Oteli, Kopenhag, 1958, Arne Jacobsen (Pile, 2000: 332)

Resim 2.25. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, Cambridge, 1947–1948, Alvar Aalto (Gesimondo ve Postell, 2011: 35)

1937’de Amerika’da kurulan Florence Knoll ve Herman Miller şirketleri, 1950’lere gelindiğinde Pürist Bauhaus Modernizmi ve Charles Eames gibi zamanın önde gelen tasarımcıların ortaya çıkardığı tasarımları bir arada değerlendirerek modern dönemin klasikleşmiş ortamına yeni bir hareket getirmiştir (Resim 2.26). Esnek, açık-plan sistemler ergonomik prensipler ile tasarlanmakta ve uluslararası iç mekânlara yeni bir aydınlanma getirmiştir (Garner, 2008: 20).

Resim 2.26. C.B.S Binası iç mekânı, New York, 1964, Florence Knoll (Garner, 2008: 21)

Le Corbusier (1887 – 1965), L. Mies van der Rohe (1886 – 1969), Frank Lloyd Wright (1867 – 1959) gibi mimarların önderliğinde tüm dünyada uygulama alanı bulan *Modern* mimarlık akımı; 1960’lı yılların ortalarına gelindiğinde artık “çıkış noktası” anlamında yenilikçi olma özelliğinden uzaklaşmıştır. Küreselleşen dünya ile bağlı olan toplumların sıradan mimari yüzü olarak algılanmaya başlamıştır. Mimari alanında olduğu gibi, iç mekân ve mobilya tasarımlarında da modernist yaklaşıma zıt eleştiriler oluşmuştur.

1960’lara kadar mimari akımların etkisinde olan iç mekân uygulamaları ise yeni malzemelerin bulunması ve iç mekânda kullanılması ile mimariden bağımsız olarak biçimlenmeye başlamıştır. Özellikle 20. yüzyıl öncesi ve 20. yüzyılın ilk yarısında

uygulanan yapılarıdaki mekânların günün gereksinmelerine uygun olarak yeniden tasarlanması ile iç mekân düzenlemeleri çeşitlilik kazanmıştır (İlgın, 1991). 1960'lar; 1950'lerin Modernistlerinin biçim ve hareket ilkelerine kökten karşıt bir yaşam ve enerji kaynakları ile ortaya çıkmıştır. Dünyada *Pop Art*, *Op Art* akımları ön planda olmaya başlamıştır. Eero Saarinen, Eero Aarnio gibi İskandinav tasarımcıları; plastik, fiberglas, köpük gibi yeni malzemeleri kullanarak mobilyalarda organik bir çizgi dünyası yaratmışlardır (Resim 2.27). Bu dönemin; hareketi, canlılığı, yuvarlak formları içeren biçim anlayışı ile enerji ve özgürlüğü yansıtan, anti-savaş yaklaşımında bir dönem olduğu söylenebilir.

Resim 2.27. Globe sandalyesi, 1965, Eero Aarnio (Garner, 2008: 113)

1950 - 1970'ler teknolojik gelişmelerin hız kazandığı yıllar olmuştur. Üretim; nitelik ve nicelik olarak değişerek *tüketim toplumunun* temeli atılmıştır. 1960'ların ortalarında görülmeye başlayan Radikal tasarımcılar, örneğin, plastiğe enjekte edilerek oluşturulan malzemeler ile ya *Uzay Çağı'nı* ifade eden ve pratik uygulaması çok az olan modüler mekânlar oluşturmakta ya da gerçekleştirilmesi çok zor mekânlar önermişlerdir (Fiell ve

Fiell, 2006: 13). Yeni gelişen termoplastik malzeme, önceki plastik malzemelere göre tasarımcılara daha ucuz malzeme kullanma olanağı sağlamış, enjeksiyonla kalıplanmış plastik ürünler esnek bir kalıp sistemi oluşturulmasını sağlayarak, üretimde avantajlı ve faydalı bir döneme girilmesine etken olmuştur (Fiell ve Fiell, 2006: 14). Mobilya; plastik malzeme kullanımı ile birlikte koltuk ve sehpa görevini aynı elemenda toplamak gibi çok fonksiyonlu olarak üretilmeye başlamıştır. Duvar ve tavanda plastik malzeme kullanılmış, elektronik aletler de duvar içlerine gömülerek sanki bir uzay istasyonu görevi yapmıştır. Kompakt, kalıplı plastik malzeme kullanımı ile renkli, oyuncaksı elemanları barındıran, esnek oturma alanları, renkli ve desenli iç mekânlar oluşmuştur. Modüler ve bütüncül depolama ünite tasarımları gerçekleşmiş; iç mekânda kullanılan tüm elemanlar hatta süslemeler bile yuvarlatılmış yumuşak kenarlı hatlara sahip olmuştur (Resim 2.28).

Resim 2.28. Joe Colombo tasarımı Uzay Çağı'nı ifade eden bir iç mekân, 1969 (Garner, 2008: 123)

1970'lere gelindiğinde ise savaş sonrası etkisi geçmiş ve büyük miktarlarda kullanılabilen, şekillendirme olanakları yüksek olan çeşitli plastik malzemeler ile 1960'ların Pop ve Uzay Çağı tasarımları geliştirilmiştir. 1970'lerde mimari ve mekânsal oluşumlara birbirinden

oldukça farklı yaklaşımlar oluşmuştur. Her yaklaşımın da ortak yönleri birbirlerini takip ederek yapılaşmaya yeni yollar aramaları olmuştur (Fiell ve Fiell, 2006:13,14).

Yüksek teknolojik imkânlar ile yapılarda *High Tech* stili de 1970’lerde görülmeye başlamıştır. High tech stilinde; metal ve cam kullanımı ile makine görünümü; malzemenin kendi renginin kullanımı, esneklik, saydamlık, parlaklık, strüktürün algılanması, enerji tasarrufu, doğal aydınlatma, havalandırma sistemleri bu tasarım yaklaşımında görülen özellikler olmuştur. High Tech akımı, Pop Art etkiler ile karışmış; spot aydınlatmalar, metal ayaklı masa ve sandalyeler iç mekânlarda kullanılan elemanlar olmuştur (Resim 2.29). Bu yaklaşım daha çok sosyal yapılar ve ofis mekânlarında görülmüştür. High stil tasarımları teknoloji avantajları olması yanında kendinden önce görülen tasarımların ucuz kopyalarından öteye geçememiştir.

Resim 2.29. High Tech stilde tasarlanmış bir iç mekân, Roma, Pier Luigi Pizzi (Fiell ve Fiell, 2006: 242, 243)

Bu olumsuzluğa tepki olarak el işçiliğine daha çok önem verilmeye başlanarak daha iyi, yüksek kalitede ve uzun ömürlü ürünlerin üretimi canlanmıştır. El işçiliğine yönelik üretimlerin artmasına paralel olarak high tech stile karşı bir tutumda ve ekolojik değerlere

önem gösteren tasarımlar oluşmaya başlamıştır (Fiell ve Fiell, 2006:15). *Vernakülarizm* akımı, yerel malzeme ile yapılan, iklime uygun olarak tasarlanan, bulunduğu yöreye göre farklı strüktürel karakter, stil ve yerleşimi olan yapılar yapma düşüncesi ile oluşmuştur. Kendi kendine yeten, insanın doğa ile uyum içinde, ekolojik sistemlerle barışık bir sistem içinde olması amaç edinilmiştir. Eko-Mimarlar o dönemde ön plana çıkan doğayı geri kazanma tartışmalarına çözüm olarak deneysel ve ekolojik verimlilik sağlayacak konutların tasarlanmasına çalışmışlardır.

1970'lerin sonlarına doğru mimar ya da tasarımcı olsun özellikle yapıların estetik kalitesinde yaratıcılığa önem artmıştır (Fiell ve Fiell, 2006: 15). Aynı zamanda 1970'lerin sonlarında gelişen teknoloji ile daha fonksiyonalist mekânlar oluşmaya başlamıştır. Bu dönemin sonlarında Postmodern etkiler artmıştır. Özellikle 1980'lerin başında ise Modernizm'e bir tepki olarak *Postmodernizm* akımı görülmeye başlamıştır. Postmodernizmde, fonksiyon, malzeme ve teknik nitelikleri esas alınarak yapı cephelerinde ve yüzeylerde süslemelere ve desen çalışmalarına önem verilmiştir. Postmodernizm'in en büyük özelliği tarihi stillere göndermeler yapmasıdır (Russell, 1989). Tarihe göndermeler yapan, semboller ile mizahi iç mekânlar oluşturan en iyi yaklaşımlar, Michael Graves (Resim 2.30) ve Memphis Grubu'nun iç mekân tasarımlarında görülmektedir.

Kavramsal yaklaşımı olan *Dekonstrüktivizm* akımında bu zaman kadar görülen yaklaşımlardan farklı olarak dar açılar, tamamlanmamış biçimler, çarpıtılmış yüzeyler, karışıklık, yönlendiricilik yerine şaşırtıcılık, anlaşılma görülmektedir. Geleneksel mimari akımların amacı olan "net ve anlaşılabilir olma", dekonstrüktivistler tarafından kabul edilmemektedir. 1960'lardan 1990'lara kadar süregelen postmodernizme karşı ortaya çıkan bu "estetik görüş, postmodernizmin herkesçe anlaşılabilir olma çabasına zıt olarak "anlaşılmaz, çok az bir kesim tarafından anlaşılabilir" olma amacında olmuştur (Soygeniş, 1989). Bu akımın öncü mimarları, Peter Eisenmann, Frank Gehry, Zaha Hadid, Coop Himmelblau (Wolfgang Prix ve Helmut Swiczinsky), Rem Koolhaas, Daniel Libeskind, Bernard Tschumi'dir. Bu tasarımcılardan Himmelblau, formalizmin tersi olarak asimetrik strüktürlerle, çok parçalı kurguladığı sıra dışı tasarımlar ortaya koymuşlardır (Maden, 2008).

Resim 2.30. Momochi District Apartmanı, Fukuoka, 1988–1989, Michael Graves (Graves, 1999: 207)

Dekonstrüktivizm, asimetrik geometrik düzenler ve strüktürler ile var olan mimarinin kurallarını bozan, bu kuralları yıkarak yeniden oluşturan bir yaklaşım ile kalıplara bağlı kalan ve bu kalıplar dışında açılımlara olanak tanımayan gelenek ve üslupların birer eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır (Maden, 2008).

Aynı zamanda, 1980’lerde gelişen teknoloji ve iletişim ağı ile gittikçe büyüyen bir iletişim ile yeni mekân ihtiyaçları doğmuştur. Gökdelenler, alışveriş merkezleri ve turizm yapıları artmaya başlamıştır. Fonksiyonun yanında orijinallik ve estetiğe de önem verilmeye başlanmıştır (Aytıs, 1996). Bu gelişen teknoloji, tüketim toplumunu getirmiştir. Çalışma alanlarında ise açık ofis plan tipi yerleşmeye başlamıştır. Gelişen teknoloji ile çevresel sistemlerin de özellikleri artmıştır. Modern dönemde işlev önemliyken, iletişim çağında iletilen içerik, insanın kişiliğini de ortaya koyacak şekilde önem kazanmıştır. 1980’lerin iç mekânlarında ağırlıklı olarak Postmodern etkiler görülmekle birlikte kamusal alanlarda da daha yalın, modernist, yüksek teknolojik görünümlü mekânlar dikkati çekmektedir.

Aynı zamanda modernizm yolunda, fonksiyonalist ve rasyonalist gruplar da tasarımlarını sürdürmüştür. Metal ve cam kullanımı daha fazla gelişmiş; aynı zamanda malzemenin çıplak bırakıldığı mekânlar da oluşmuştur. Teknoloji estetik ile birleştirilmeye çalışılırken bu şekilde Minimalizm doğmuştur.

Bu gelişmeler ile birlikte, iç mimarlık mesleğinin mimari ve sanatsal mesleklerden ayrılarak ayrı bir bilim dalı olması gerekliliği yayılmış ve bu doğrultuda 1963 yılında kurulan Uluslararası İç Mimarlık ve Tasarım Federasyonu (IFI); 1983 yılında Hamburg'daki toplantısında iç mekân tasarımcısının tanımı ve kimliği üzerine bir dizi karar almıştır. Bu kararı aynı zamanda IFI'ye bağlı olan tüm örgütler de kabul etmiştir. Bu tanımda “iç mekân tasarımcısı; iç mekânların işlevsel ve nitelikli olabilmesine ilişkin sorunları tanımlayarak araştıran ve yaratıcılığını katarak çözen, iç mekânı tasarlayan, tasarım analizi yapan, şantiye denetimi, yapı sistemleri, estetik, iç mekâna ilişkin yapı bilgisi, donatı, malzeme, donanım konusunda bilgi veren, iç mekâna ilişkin çizim ve dokümanları hazırlamak üzere eğitim ve deneyimle donanmış kişi” olarak tanımlamaktadır (IFI, 2005). 1983 yılında yapılan bu tanımlamayla; iç mimarlık, bir meslek dalı olarak dünya üzerinde yer edinmeye başlamıştır. Bu tanımlama ile birlikte iç mekân tasarımcısı, mesleğin gerektirdiği eğitim ile donanımlı, teknik ve estetik bilgiye sahip, yaratıcı bireyler olarak daha uygun koşullarda mekân tasarımları yapma özgürlüğüne kavuşmuştur.

1990'lı yıllara gelindiğinde; iç mekânlarda yalınlık, az malzemeyle fonksiyon karşılaması, az renk arayışlarında olan *Minimalizm* baskın olmuştur. Saf biçimler, hafiflik ve yalınlık sağlayan malzeme kullanımıyla oluşturulan ve ışık değişimleri ile renklenerek mekânlar ön plana çıkmıştır. 1980'lerin yarattığı aşırı tüketimden dolayı oluşan kirlilik, görüntünün içerikten fazlasıyla önemli olması, yaşam tarzının değişmesini tetiklemiştir (Resim 2.31). Bilgi ve iletişim teknolojisi ile bilgisayar ortamında oluşturulan tasarım dili, dünyaya yayılmaya başlamış ve 1990'lara egemen olmuştur. Kullanıcı istekleri değişmiş, yeni malzemeler ve şekillendirme yöntemleri ile farklı estetik arayışlarına girilmiştir.

Resim 2.31. Minimalist yaklaşımla oluşturulmuş bir iç mekân (Soley, 2008: 140)

Yeniden yapılanabilen ahşap, fiber karbon, fiber optik, detaylanabilen cam malzemeler gibi yeni ve geri dönüşümü olabilen malzemeler geliştirilmiştir. Bu, 1990'ların en büyük değişimi olmuştur. Bilgisayar ortamında her türlü malzemenin şekillendirilebilmesi, tasarım süresinin hızlanması, tasarım ve çizim teknikleri ile yeni sunuş tekniklerinin oluşması gibi çok çeşitli etkiler olmuştur. Bilgisayar; bu dönem itibariyle bir tasarım aracı olarak kullanılmaya başlamıştır.

High-tech, Dekonstrüktivizm, Minimalizm gibi akımlar, bilgisayar ortamında tasarım ve uygulamalar ve yeni malzemeler ile birlikte değişime uğramıştır. Hafiflik, geçirgenlik, şeffaflık ve dinamizm gibi kavramlar önem kazanmıştır. Dijital teknoloji döneminin başlaması ile mimarlık alanında da *akıllı binalar* kavramı oluşmaya başlamıştır. Konut olsun, ofis olsun bu kavram; tüm alanları etkilemiştir.

1970'lerde önemi artmaya başlayan ekolojik sistemler bu dönem ile birlikte çok daha fazla önem verilen bir alan olmaya başlamıştır. Yapılarda enerji korumasını arttırabilecek yeni malzemeler geliştirilmektedir. 21. yüzyıla birlikte tasarım alanları arasında kalıplaşmış

sınırlar ortadan kalkmıştır. Bu yüzyıl 20. yüzyıl ile karşılaştırıldığında tasarımların stil üzerindeki öneminin azaldığı görülmektedir. Bir stile sahip olmasından ziyade daha çok kimlik ve markalaşma düşüncesi ön plana çıkmıştır (Massey, 2008: 219). İç mekân tasarımlarının merkezinde sürdürülebilir değerlerde olması önemli olmaya başlamıştır. Malzemeler ve enerji en az şekilde ve doğru nasıl tasarlanır ve nasıl uygulanır konusu ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu konuda fonksiyonellik ve kaynakların dikkatli kullanılması gerekliliği üzerine yoğunlaşmıştır.

Tasarımcılar, doğal ışık kullanımına önem vererek, daha iyi ve doğru kullanma ve son Fotokromatik, termokromatik veya elektrokromatik cam seçenekleri gibi teknolojik nitelikler ile cam tasarımlarını geliştirmektedirler. Bu malzemeler gün ışığını farklı zaman aralıklarında en iyi şekilde iç mekâna geçmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda doğal havalandırma sistemlerinin de doğru kullanımına önem verilmektedir. İç mekân yüzeyleri ve mobilyalarda kullanılan malzemelerin yenilenebilir ya da uzun ömürlü olmasına dikkat edilerek ahşap, taş gibi doğal kaynaklardan ya da çelik, beton gibi toksik atık vermeyen malzeme kullanımına dikkat edilmektedir. Bununla birlikte toksik malzemelerden olan plastik ve sentetik boyaların kullanımından kaçınılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda iç ve dış mekân arasındaki ayırım tamamen kalkarak iç içe geçmiş esnek mekânlar oluşturulmaktadır (Massey, 2008: 219).

21. yüzyıl tasarımları gelecek için değil, bugün için yapılmaktadır. Her oluşum çok çabuk gelişmekte ve tüketilmektedir. Bireysellik önem kazanmaktadır. Günümüz teknolojisi ile organik formlar kullanılarak; insana uygun biçimler oluşturulmaktadır. İletişim teknolojisinin gelişmesi ile yasama ve çalışma mekânları daha çok kişiselleşmiş ve kişiye dönük tasarımlar artmaktadır. Konseptler, sistemler ve yaşam tarzları önem kazanmaktadır. Her tasarım daha kompakt ve hafif hale gelmektedir. Form ve fonksiyon arasındaki ilişki bir arada ve her dönemden daha önemli bir durumdadır. Mekânlar; kullanıcının kültürel, psikolojik, kişisel, sosyal özelliklerine göre biçimlenmektedir. Artık kullanıcı, tasarımda çıkış noktası olmaktadır.

Tasarımcı Karim Rashid; 21. yüzyılın *şiiirsel tasarım* anlayışı ile geliştiğini belirterek; manifestosunu şu cümlelerle tamamlamıştır: “21. yüzyılda, iç mekân ve ürün tasarımı oluşumları temelde; sosyal ilişkiler, insan yaşantısı, küresellik, ekonomik sebepler, fiziksel ve zihinsel etkileşim ve kültürün çağdaş yorumuyla oluşturulmasıdır. Üretimde; pazar payı,

bilgi paylaşımı, üretim ve montaj kolaylığı, performans, kalite, ekolojik gereklilikler ve sürdürülebilirlik ölçütlerin bileşimi ile gelişmektedir” (Rashid, 2007).

Günümüz; ileri teknoloji çağı olarak betimlenmekte ve iletişim teknolojileri de hızla gelişmektedir. İnsan için üretim hızlanmış olmasına rağmen; dünya nüfusu ve tüketim olgusunun da artması nedeni ile bu döngü, gün geçtikçe katlanarak gelişme yolundadır.

Günümüz iç mekân oluşumları, kültürel yapı içinde ve çevre bilincine sahip, en az tüketimle, en fazla verimi sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır. İç ortam konfor koşullarını sağlamak, doğal kaynaklardan maksimum yararlanırken, fosil tabanlı enerji tüketimini minimuma indirmek ve böylece daha uzun ömürlü ve sağlıklı iç mekânlar ve daha az atıkla daha temiz çevreler oluşturmaya katkıda bulunmak 21. yüzyıl tasarımlarının öncelikli amaçları olarak görülmektedir.

2.5. Bölüm Değerlendirmesi

Konutlar ve yaşam alanları, barınma, yeme, yatma, dinlenme, çalışma gibi insanın temel gereksinimlerini karşıladığı kadar insanın psikolojik, duygusal, kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına da cevap verebilecek nitelikte olması gerekir. Bu nedenle yaşam alanları, orada yaşayan kişilerin düşünce ve davranışlarının anlamsal ve sembolik ifadesi olabilmektedir. İnsanın özel yaşamını kapsayan konut mekânlarında insan için belirli değerler ve anlamlar ifade eden, dünya görüşünü, kültürünü ve düşünce yapısını yansıtan iç mekân biçimlenişleri görülmektedir.

Norberg-Schulz (1968), çevrenin biçimlenmesinde, mekânın fiziksel oluşumundan ziyade insanın kültürel, toplumsal ve sembolik verilerine göre ve deneyimleri doğrultusunda insan zihninde oluşan *varoluşsal çevre* kavramını ortaya koymuştur. İnsan - çevre ilişkisi üzerine yapılan bazı çalışmalar (Porteous, 1976; Rapoport, 1980; Altman ve Wohlwill, 1983) çevrenin biçimsel özelliklerinden çok insanın algılama boyutları ile insan psikolojisi ve kültürüne yönelik davranışlarını nasıl ve ne yönde etkilediğini inceleyen çevresel algılama çalışmalarında bulunmuşlardır.

İnsanın bulunduğu mekânı kendine göre biçimlendirme yaklaşımları, ilk insandan bu yana sürmektedir. Hangi çağda ya da mekânda olursa olsun insan ya da toplumlar yaşadığı

mekânı kendine göre tasarlamıştır. Her dönemde ve her kültürde de bu yaklaşımlar farklılık göstermekle birlikte bu farklılıklar dönemlerin; siyasi, ekonomik, teknolojik, ya da sosyal değişiklikleri doğrultusunda meydana gelmiştir. Örneğin; her açıdan rahat bir dönem yaşayan toplumlarda doğa formlarını kullanarak oluşturulabilen mekânlar, onu takip eden ya da toplum sistemleri bozulduğu bir dönemde tam tersi yalın ve düz formlara sahip olan mekânlara dönüşmüştür.

Endüstri devrimi ile birlikte gelişen teknoloji, iç mekân tasarımlarını da etkilemiştir. Geçmiş dönemlerde gerçekleşen endüstriyel üretim, beraberinde yeni malzemeleri, modülasyon kavramı ve standartlaşmayı meydana getirmiş ve sonuçları ile 21. yüzyılın yaşamını büyük ölçüde etkilemiştir. Teknolojinin ilerlemesi ile malzeme çeşitleri gelişmiş, her türlü biçimin verilebildiği, hafif, sağlam ürünler oluşturulabilmektedir. Teknolojik sistemler; üretim, montaj ve uygulama aşamalarını da hızlandırmaktadır. Aynı zamanda, iletişim araçlarının gelişmesi ile bilgi paylaşımı da artmaktadır.

20. yüzyıl ile birlikte gelişen mobilya stilleri, günümüzde genel anlamda modern mobilya tanımı olarak kullanılmaktadır. Fonksiyonel, çağın mimari yaklaşımları doğrultusunda çeşitlenebilen, sağlam, sade ve bazı durumlarda hareketli, standartlaşma ile birlikte farklı düzenlemelere olanak veren ve gruplandırmalar yapılabilen, farklı renk alternatifleri ve çeşitli malzemelerin kullanıldığı, estetik kaygılar ile tasarlanan mekânlar oluşturulmaktadır. Çizgilerde çeşitli kültür ve geleneklerin izleri de görülebilmektedir.

21. yüzyıl; teknoloji ve iletişim çağının sürekli gelişimi ile birlikte tüketim olgusunun daha da arttığı bir dönemdir. Üretimin hızlanmasıyla tüketim de paralel olarak hızlanmaktadır. Bu nedenle tasarım, geçmiş dönemlerde görülen estetik ya da fonksiyonellik karmaşasından uzak; kullanıcıyı temel alan bir yaklaşımla gerçekleşmektedir.

Günümüzde iç mekân tasarımcıları da, kullanıcının daha rahat bir ortamda daha mutlu ve huzurlu olmasını sağlayacak, estetik ve fonksiyonellik ilkelerini bir arada taşıyan ve teknolojik olanakları zorlayan mekânlar oluşturma çabası içindedirler.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmanın amacına uygun olarak oluşturulan hipotezleri test etmek için iki aşamalı deneysel bir çalışma yapılmıştır. İlk aşama; deneysel çalışmada kullanılmak üzere seçilen farklı stillere sahip yaşama mekânı örnekleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak için planlanmıştır. Ayrıca, bu örneklerin fiziksel bileşenlerinin tanımlanarak mekânların doğru bir şekilde kimliklendirilmesini sağlamak amaçlanmıştır. İlk aşama, ikinci aşama için altlık oluşturmaktadır ve araştırmanın ikinci aşamasında kullanılacak yaşama mekânı örneklerinin belirlenebilmesi ve bu doğrultuda güvenilir bir anket sisteminin uygulanabilmesi açısından önem taşımaktadır. İkinci aşamada ise hipotezleri test etmek için ilk aşama sonucunda belirlenen yaşama mekânı örnekleri üzerinden mekânların *beğeni*, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* etkilerinin tespit edilmesine çalışılmıştır.

3.1. Katılımcılar

Katılımcılar, her iki istatistiksel değerlendirme için yaşama mekânı imajlarını bilişsel bileşenlerle (*beğeni*, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık*) değerlendiren halktan kişiler (*kadın-erkek* ve *genç-yaşlı* grupları) ile Lens Model istatistiksel değerlendirmesi için yaşama mekânı imajlarını fiziksel bileşenleri ile değerlendiren *uzman grubu*'ndan (alanında uzman öğretim elemanları) oluşmaktadır.

Alan çalışması, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye (SED) sahip toplam 252 halktan kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların %59'u kadın (149 kişi), %41'i erkek (103 kişi), %75'i genç (190 kişi) ve %25'i ise yaşlı (62 kişi) kişilerden oluşmaktadır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda ele alınan stiller ile tezin kapsamını oluşturan yaşama mekânlarının muhtemel kullanıcılarının; stil tercihlerini ortaya koymak amaçlı oluşturulan bu çalışmada, katılımcı grubu Çizelge 3.1.'de ana başlıklarıyla özetlenmiştir.

Farklı stillere sahip yaşama mekânlarına ait imajların belirlenmesi ve kimliklendirilmesinde ve özellikle Lens Model yönteminde, yaşama mekânı imajlarını fiziksel bileşenleri ile değerlendirilmesinde; Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi,

Selçuk Üniversitesi ve TOBB ETU Üniversitesi'nin; İçmimarlık, Mobilya ve Dekorasyon, Mimarlık ve Endüstri Ürünleri Tasarımı alanlarında konu ile ilgili uzmanlaşmış akademisyenlerinden bir uzman grup oluşturulmuştur. Çalışmaya; alanında uzman 6'sı kadın, 5'i erkek olmak üzere toplam 11 akademisyen katılmıştır (2 Profesör, 4 Yardımcı Doçent, 4 Öğretim Görevlisi, 1 Araştırma Görevlisi). Tez çalışmasının deney ortamında bu katılımcı gruptan *uzman grubu* olarak bahsedilmiştir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.1. Katılımcı grup özellikleri

	<u>Katılımcı Halk Grubu</u>	<u>Özellikleri</u>
1	Yaş	18-45, 45-üstü
2	Cinsiyet	Kadın, erkek
	Eğitim Durumu	Yükseköğretim
	Ekonomik durum	Orta ve üst sosyo-ekonomik düzey

Çizelge 3.2. Uzman grup özellikleri

<u>Uzman Grup</u>	<u>Özellikleri</u>
Meslek	İçmimarlık, Mimarlık, Endüstri Ürünleri Tasarımı, Mobilya Dekorasyon
Uzmanlık Alanı	Mekân ve Mobilya Tasarım Tarihi
Üniversite	Gazi, Hacettepe, Selçuk ve TOBB ETU
Katılımcı sayısı	11

3.2. Araştırma Ortamı (imajlar)

Bruner (1957), çalışmalarda kullanılmak üzere tüm uyarıcı karşılaşmaların üstesinden gelebilecek olan algısal sistemlerin değerlendirilebilmesi için başlangıç niteliğinde bir gruplandırma / sınıflandırma mekânizmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu düşünceden hareketle tez çalışmasının temelini oluşturacak ve deneysel çalışmalarda kullanılacak olan iç mekân stillerini ifade eden görsel imajların genel bir gruplandırmasının yapılması gerekli görülmüştür.

Literatürde yapıların ya da mekânların gruplandırılması / sınıflandırması üzerine çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Whitfield ve Slatter, 1979; Groat, 1982; Pedersen, 1986; Ritterfeld ve Cupchik, 1996; Cupchik ve diğerleri, 2003). Groat (1982) konutların algılanması üzerine yaptığı çalışmasında, mimar ve halktan kişilerin sınıflandırma yöntemini kullanarak yapıları kategorize etmelerini istemiştir. Bulgular doğrultusunda, halktan kişilerin yapıların tipine ve kişisel tercihleri doğrultusunda kategorize etme eğiliminde olduğunu, mimarların ise yapıların tasarım kalitesi, form, stil ve tarihsel özelliklerine göre kategori ettiklerini belirlemiştir. Örneğin, mimarlar kolaylıkla Modern ve Postmodern yapıları ayırt edebilmiş ancak halktan kişilerin edemediği görülmüştür. Groat'ın, çalışmasından elde ettiği sonuçlara dayanarak, sınıflandırma yönteminin, alanında uzmanlaşmış bilirkişiler tarafından yapılması gerektiği söylenebilir.

Pedersen (1986) çevresel algılamada iç mekânların hangi faktörler ile ve nasıl algılandıkları üzerine yaptığı çalışmasında, deney ortamında kullanmak üzere altı iç mekân stiline sahip fotoğrafların seçiminde Brigham Young Üniversitesi İç Mekân Tasarımı Bölümü'nde bir bilirkişiden yardım almıştır. Ritterfeld ve Cupchik'in (1996) çalışmasında ise bir tasarımcı tarafından seçilen farklı stillere sahip iç mekân örneklerinin hangi stillere ait olduğu belirtilmemiş, halktan kişilere uyguladıkları bir faktör analizi sonucunda stillerin üç faktör altında sınıflandırıldığı görülmüştür. Burada ise belirlenen faktör başlıkları psikoloji bilimi uzmanı olan yazarın kişisel düşüncesi doğrultusunda oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu faktör başlıkları altında yaptığı bir başka çalışmada (Cupchik ve diğerleri, 2003) bu başlıkların değiştiği görülmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda, stillerin kimliklendirilmesinde, bireysel kararların tutarlı bir yaklaşım olamayacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, tez çalışması için gerekli olan birincil veriler, yani farklı stillere sahip yaşama mekânlarına ait imajların belirlenmesi ve kimliklendirilmesi için alanında uzman bir grup ile bir deney ortamı oluşturulup, farklı stillere sahip yaşama mekânı örneklerinin doğru bir şekilde gruplandırıldığı kapsamlı bir ön çalışma yapılmıştır. Tez çalışmasının deney ortamında bu katılımcı gruptan *uzman grubu* olarak bahsedilmiştir.

Uzman grubundan seçilen imajların her biri için stiline göre ağırlıklı olarak hangi başlık altında (klasik, modern, karma, geleneksel vb. gibi) tanımlanabileceğini belirtmeleri ve bu tanımlamada hangi özellikleri (form, malzeme, renk vb. gibi) dikkate aldıklarını yazmaları istenmiştir.

Alan çalışmasına öncelikli olarak farklı stilleri temsil edecek yaşama mekânı imajlarının aranmasıyla başlanmıştır. İmajların belirlenmesinde çeşitli magazin, dergi, kitap ve web sayfalarından yararlanılmıştır. Bu yöntem daha önce yapılan çeşitli çalışmalarda geçerli ve güvenilir bulunmuştur (Nasar, 1989; Ritterfeld ve Cupchik, 1996; Wilson ve Mackenzie, 2000; Nasar ve Devlin, 2000; Cupchik ve diğerleri, 2003). Obniski (2007) magazinlerin, özellikle orta sınıf iç mekânlara yönelik güncel düşünce, görüş ve zevkleri yansıttığını belirtmiştir.

Seçilen imajlar, yerinde uygulanmış ve yaşanmış ya da yaşanmakta olan mekânlar olması, aynı zamanda o dönemin / kültürün / stil karakteristiği vb. gibi özelliklerini taşıması ölçütleri dikkate alınarak bir ön elemenden geçirilmiştir. Bu elemeler sırasında ankette kullanılması için farklı stillere ait ortalama 250 imaj seçilmiştir. İmajların seçiminde algılamada yanlış yorumlara sebebiyet vermemesi için benzer mekânsal düzenlemelere sahip olmasına dikkat edilmiştir. İkinci eleme sonucunda mekân örnekleri 116'ya indirgenmiştir. Ancak, örnekler arasında stilini net ifade eden örnek çeşidi yeterli görülmemiştir. Daha sonra, üçüncü bir eleme sonucunda stilini ifade eden toplam 38 yaşama mekânı örneğinde karar kılınmış ve ankette kullanılması için uygun hale getirilmiştir.

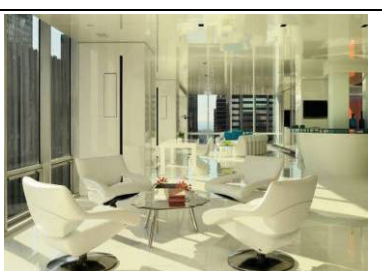
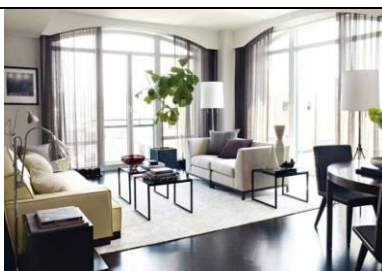
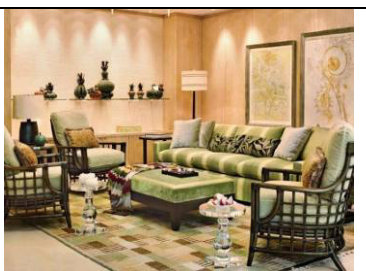
Çalışmada esas olarak katılımcıların 38 yaşama mekânı tasarımı üzerine yorumlarının alınmasına odaklanılmıştır. 2010 – 2011 yılları arasında yayımlanmış olan *Elle Decor*, *House Beautiful*, *IDFX*, *Interiors*, *Maison Francaise*, *Marie Claire Maison* ve *New York Spaces* dergilerinden seçilen bu örnekler 2000'li yıllardan itibaren farklı tasarımcılar tarafından oluşturulmuş uluslararası örneklerdir. Bu örneklerde farklı stil özelliklerine aynı zamanda farklı tasarımlara ve benzer düzenlemelere sahip olmasına dikkat edilmiştir. Mekânlar benzer bakış açılarından (genellikle mekânın bir köşesinden) alınmıştır. Her bir örnek, stilini ifade eden farklı yaklaşımlara (*renk, mobilya ve donatı elemanı, doku, malzeme, form, detay ve mekânsal veriler*) sahiptir.

Son haline ulaşan yaşama mekânı imajları, uzman grubun anketi gerçekleştirirken daha kolay yorumlama yapabilmesi için 15 x 21cm boyutunda iyi kalite fotoğraf kâğıdına renkli çıktıları alınarak tesadüfî olarak numaralandırılmıştır.

Uzman grup ön değerlendirme anketi, alanında deneyimli 11 uzmanın; çeşitli dergilerden elde edilen 38 adet yaşama mekânı örneğinin 15 x 21cm boyutunda iyi kalite fotoğraf kâğıdına renkli çıktıları alınarak hazırlanmış fotoğraflarından faydalanarak verdiği kararlara dayanmaktadır. Uzman gruptan, kendilerine sunulan her bir yaşama mekânı imajını; form, malzeme, renk, detaylar, fonksiyon, yerleşim düzeni, tasarım fikri, aksesuarlar, ölçüler, eşya yoğunluğu, süslemeler, düz yüzeyler, keskin köşeler, kavisli çizgiler vb. gibi fiziksel özelliklerini dikkate alarak stilini tanımlamaları istenmiştir.

Faktör analizi sonucu imajların sahip olduğu stiller, uzman grup tarafından tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu analiz sonucunda en az değerleri alan – değerleri anlamsız / olumsuz bulunan imajlar elenmiştir. Böylece deney ortamında kullanılacak olan en iyi örnekler belirlenmiştir. Buna göre uzmanlar tarafından 38 yaşama mekânı imajından 14 adet imajın stilini net ifade etmediği görülerek araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Tarihsel süreç içinde iç mekân stillerine bakıldığında, her kültür ve her dönemin yaşayış biçimi gibi etkenlerle ondan fazla farklı stilin olduğu görülmektedir. Ancak deney ortamını oluşturma ve uygulama safhasında bu stillerin özelliklerini taşıyan yaşama mekânı örneklerinin hepsinin ayrı ayrı değerlendirilmesi, çalışmanın gerçekliğini ve verimliliğini olumsuz olarak etkileyebileceği için birbirine çok yakın ve / veya birbirinden etkilenmiş stillerin aynı kategoride değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Bu bağlamda, gruplandırma yapmadan oluşturulmuş çeşitli çalışmaların (Wilson ve Mackenzie, 2000; Nasar, 1989; Pedersen, 1986) yapılmasına rağmen, tanımlı ve büyük değişimlerin yaşandığı dönemlerden hareketle, uygulamada araştırma kapsamına alınanlar ile birlikte stillerin üç ana kategori altında gruplanabildiği görülmüştür. Bu üç grup stil ile Ritterfeld ve Cupchik (1996) ile Cupchik ve diğerleri (2003) tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan *modern*, *karma* ve *klasik* stilleri aynı doğrultuda örtüşmüştür.

MODERN (Modern + E.modern + High Tech)	KARMA (Karma)	KLASİK (Klasik + Geleneksel)
		
1	2	5
		
3	9	6
		
4	15	11
		
7	18	12
		
8	19	14

Şekil 3.1. Deney ortamında kullanılan imajlar

MODERN (Modern+E.modern+HighTech)	KARMA (Karma)	KLASİK (Klasik + Geleneksel)
		
10	21	16
		
13	22	24
		
17		
		
20		
		
23		

Şekil 3.1. (devam) Deney ortamında kullanılan imajlar

Toplam 24 yaşama mekânı imajı benzer şekilde *modern*, *karma* ve *klasik* başlıkları altında gruplandırılarak deney ortamında kullanılmak üzere uzman grup tarafından çalışma kapsamına alınmaya uygun görülmüştür. Çalışma kapsamına alınan *modern*, *karma* ve *klasik* stil başlıkları altında *modern* için 10 adet yaşama mekânı imajı, *karma* ve *klasik* stiller için 7'şer adet yaşama mekânı imajı belirlenmiştir. Her bir yaşama mekânı imajı, dönem, biçim, renk, malzeme, doku, tasarım vb. gibi özelliklerine göre sınıflandırılmıştır (Şekil 3.1).

3.3. Anket Tasarımı

Katılımcı Grup Anketi: Tez çalışmasının istatistiksel değerlendirme yöntemlerinde kullanılmak üzere halk grubuna yönelik ortak bir grup anketi oluşturulmuştur. Anket, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların kişisel bilgilerini içermektedir (cinsiyet, yaş, eğitim vb. gibi), ikinci bölüm ise deney ortamlarında kullanılmak üzere belirlenen bilişsel kavramlar (beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık) üzerinden imajların değerlendirilmesine yönelik oluşturulmuştur (Ek-1).

Seçilmiş olan 24 yaşama mekânı imajının *Beğeni* değerlendirmesi için, katılımcılardan her mekânı, 1- *yaşamak isterim* ve 5- *yaşamak istemem* olarak olumludan olumsuz doğru 5 dereceli likert ölçeğinde kendi standartlarına göre derecelendirmeleri istenmiştir.

Yaşamak isterim	1	2	3	4	5	Yaşamak istemem
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Bilişsel kavramlar ise bi-polar ölçek olarak sorulmuştur; *güzellik* (mükemmel tasarım / çok kötü tasarım) *karmaşıklık* (sade / karmaşık), *etkileycilik* (etkileyici / etkileyici değil), ve *aşinalık* (tanıdık / tanıdık değil).

	1	2	3	4	5	
Mükemmel tasarım						Çok kötü tasarım
Sade bir görüntü						Karmaşık bir görüntü
Çok etkileyici bir mekân						Hiç etkileyici değil
Çok tanıdık, bildik bir mekân						Hiç tanıdık değil

Katılımcılara her imaj için nasıl değerlendirme yapacakları anlatılmış, sordukları sorular cevaplandırılmıştır. Tüm gruplar için imajlar, kaliteli fotoğraf kâğıdına renkli çıktıları alınarak hazırlanmış bir albüm halinde gösterilmiştir. Anket formları, A4 kâğıt formatında, her sayfaya 4 yaşama mekânı değerlendirmesi gelerek ve toplamda 6 sayfa olarak, küçük kitapçıklar şeklinde hazırlanarak dağıtılmıştır. Bu doğrultuda, katılımcılar tarafından her 4 imajda bir sayfa değiştirilmiştir. Anket, bütün katılımcılara aynı anda değil, 1'er kişilik bireysel seanslar halinde uygulanmıştır.

Katılımcılardan bir bölümüne yüz yüze ulaşılamadığı durumlarda ve yoğun zaman dilimleri arasında anket uygulamanın zorluğundan dolayı, yüz yüze görüşme yapılamamış, gösterilen aynı 24 yaşama mekânının her bir imajı ve hemen altında ilgili imaja ait anket formu yerleştirilerek katalog niteliğinde *Microsoft Word* programında hazırlanmış ve katılımcılara e-posta aracılığı ile ulaştırılmıştır. Çalışmaya katılan her katılımcıya e-posta ortamında çalışmanın detayları konusunda bilgi verilmiştir.

Uzman Grup Anketi: Tez çalışmasının Lens Model istatistiksel değerlendirme yönteminde kullanılmak üzere uzman grubuna yönelik bir anket oluşturulmuştur. Uzman grubu anketi üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların kişisel bilgilerini içermektedir (cinsiyet, yaş, meslek, uzmanlık alanı vb. gibi). İkinci bölüm, Lens Model yönteminde kullanılmak üzere 24 yaşama mekânının fiziksel bileşenlerinin değerlendirilmesi üzerine oluşturulmuştur. Üçüncü bölüm ise, çalışmada kullanılan imajların stil gruplandırması ve deney ortamlarının bu gruplandırmaya göre değerlendirilebilmesi üzerine oluşturulmuştur. Uzman grubundan, seçilen imajların her biri için stiline göre ağırlıklı olarak hangi başlık altında (klasik, modern, karma, geleneksel vb. gibi) tanımlanabileceğini belirtmeleri ve bu tanımlamada hangi özellikleri (form, malzeme, renk vb. gibi) dikkate aldıklarını yazmaları istenmiştir. (Ek-2). Katılımcı gruba uygulandığı şekli ile aynı 24 yaşama mekânının renkli imajları kaliteli fotoğraf kâğıdına renkli çıktıları alınarak hazırlanmış bir albüm halinde ve anket formları, A4 kâğıt formatında, her sayfaya 1 yaşama mekânı değerlendirmesi gelerek ve toplamda 24 sayfa olarak kitapçık şeklinde hazırlanıp uzman gruba elden teslim edilmiştir. 11 uzmana uygulanan anketler yaklaşık bir aylık bir süreçte tamamlanmıştır.

Lens Model analizi, 11 uzmanın verdiği bağımsız kararlar sonucundaki verilere dayanmaktadır. 24 yaşama mekânının fiziksel bileşenleri, mekâna ait kodlama sisteminin (Mekân tasarımı ve stiline yönelik 28 objektif özelliği), 7 dereceli likert ölçeği kullanarak

bi-polar ölçekte nasıl gerçekleştirileceği konusunda bilgilendirilmiş olup, uzman grup tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir (24x28 veya 672 değerlendirme). Sonuç olarak her bir mekân imajı için, her bir fiziksel bileşen 11 defa değerlendirilmiştir, yani $24 \times 28 \times 11 = 7392$ değerlendirme yapılmıştır. Uzman grup anketindeki 28 fiziksel bileşen sorusu 1 grup halinde uzmanlara sunulmuştur. Bu 28 bileşenden 12 tanesi *estetik ve stil* diğer 16 tanesi ise *tasarım (mobilya, malzeme, renk, desen, doku ve aksesuar)* özellikleri doğrultusunda oluşturulmuştur.

3.4. İstatistiksel Değerlendirme

Bu çalışmadan elde edilen veriler *Lens Model* ve *Varyans Analizi* istatistiksel yöntemleriyle test edilmiştir. Testlerde kullanılan her iki yöntem kısaca aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Lens Model

Lens Model yöntemi, Brunswik'in (1955) teorik ve deneysel çalışması temel alınarak oluşturulmuştur. Gifford ve arkadaşları, Brunswik'in Lens Modeli'ni geliştirerek mimariye uyarlamış ve daha sonra bu model çeşitli çalışmalarda kullanılmıştır (Gifford, Hine, Clemm, Reynolds ve Shaw, 2000; Douglas ve Gifford, 2001; Gifford, Hine, Clemm ve Shaw, 2002; Yüksel, 2008; Dinç ve Yüksel, 2010).

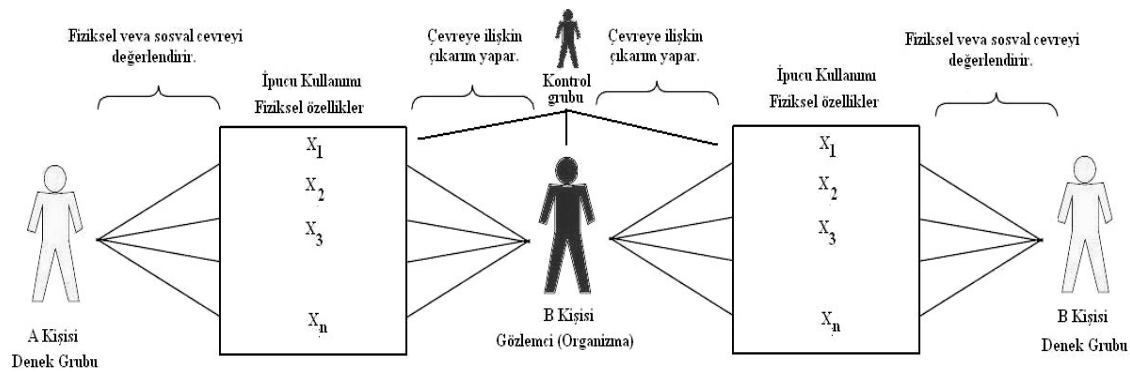
Lens Model, öznel yargıların, objektif verilerle ilişkilendirilmesini sağlayan bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır (Yüksel, 2008).

Model;

- Fiziksel çevrenin öncelikle nesnel özelliklerine cevap verir.
- Nesnel özellikleri duygusal etkiler içerisine entegre eder.
- Duygusal etkileri bir mekânın bütün estetik değerlerine çevirir.

Lens Model çeşitli alanlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu modelin bir tarafı çevre bilimsel doğruluk içerir. Bu çevrenin gerçek ölçümleri ve gözlenebilir özellikleri ile birlikte bir bağlantı kümesidir. Diğer tarafı da bir ipucu kullanımınıdır. Bu da gözlenebilir özellikler ve

bireylerin değerlendirmesi arasındaki bağlantıdır. Lens Modeli mimariye uyarlayan Gifford ve diğerleri (2000) ise çalışmalarında, Lens Modeli geliştirerek değerlendirmeleri dikkate alınan ayrı iki grubun ipucu kullanımına göre düzenlemiştir (Arslan, Çınar ve Dinç, 2009). Bunun sebebi kesin doğrunun olmaması ve onun yerine iki grubun değerlendirmesinin olmasıdır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Gifford ve diğerleri (2000, 2002) tarafından geliştirilen Lens Model'in yapısı (Arslan ve diğerleri, 2009)

Gifford ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilerek mimariye uyarlanan Lens Model'in tez çalışması kapsamında kurgulanabilmesi için gerekli aşamalar aşağıda sırası ile açıklanmıştır:

Birinci aşama, belirlenen fiziksel ortamın nicel ve nitel özelliklerini nesnel düzeyde ortaya çıkartacak olan *uzman grubu* olarak adlandırılan grubun belirlenmesi ve değerlendirmelerinin alınması aşamasıdır.

İkinci aşama ise konuyla ilgili görüşleri alınacak katılımcı gruplarının belirlenmesi ve değerlendirmelerinin alınmasıdır. Belirlenen gruplar, fiziksel bir ortamın öznel değerlendirmelerini yapan, görüşleri karşılaştırılacak iki farklı gruptur (kadın / erkek ve genç / yaşlı). Gruplara sorulan sorular kısa ve net sıfat çiftlerinden (bilişsel özellikler) oluşturularak sorulmaktadır. Buradaki amaç katılımcı grubu ön yargılardan uzaklaştırarak doğru veya yanlış cevabın olmadığını hissettirmek ve bu sayede öznel yargılara ulaşabilmektir. Fiziksel ortamın öznel değerlendirmelerini yapan bu grubun görüşleri faktörlere göre gruplandırılarak karşılaştırılmaktadır.

Bir sonraki aşama katılımcı grubundan ve kontrol grubundan elde edilen verilerin güvenilirlik analizlerinin yapılmasıdır.

Çalışmanın devamında güvenilirlik analizini geçen kavramların ve fiziksel ortam özelliklerinin ortalama değerleri arasında korelasyon çalışmaları yapılarak elde edilen verilerle Lens Model kurgulanmaktadır.

Kurgulanan Lens Model üzerinde etken fiziksel özellik ya da özelliklerin belirlenebilmesi için denek grubuna sorulan kavramlar ile anlamlı ilişkiye sahip olduğu saptanan fiziksel özellikler için regresyon analizi yapılmaktadır. Regresyon analizi ile ele alınan fiziksel özelliğin genel değerlendirmeyi ne oranda etkilediği belirlenmektedir.

Çalışma sürecini daha detaylı açıklamak gerekirse; ilk aşamada katılımcı grupların anket sonuçları Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (SPSS) programına girilerek ortalama değerler alınmış ve güvenilirlik testi, *interclass* korelasyon ile hesaplanmıştır. Interclass korelasyonu, aynı kategoride ya da aynı sınıfta olduğu varsayılan yargıların, güvenilirlik katsayısı olarak kullanılan korelasyon değerleridir. Bu değerler değişkenle bütün arasındaki oranlardır (Yafee, 1998). İkinci aşamada ise *Pearson* korelasyonları sonucu *beğeni*, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* kavramları ile aralarında anlamlı ilişki bulunan mekânsal bileşenlere regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizi, bağımlı bir değişken ile bağımlı değişken üzerinde etkisi olduğu varsayılan bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin sayısal bir model ile açıklanmasıdır (Kılıç ve Ural, 2006: 213-256). Daha sonra her grubun imajlar hakkındaki bütün değerlendirmeleri, beş bilişsel özellik için toplanmış değerlerle korele edilerek, iki grubun 24 yaşama mekânı imajı üzerinden bilişsel özellikler üzerine katılım dereceleri (*Pearson korelasyon*) belirlenmiştir. Son aşamada ise iki grubun beğeni üzerine ne kadar hemfikir oldukları hesaplanmıştır.

Fiziksel Bileşenler: Fiziksel özellik ve sıfatlamalar çeşitli çalışmalarda farklı yaklaşımlarla, farklı başlıklar altında adlandırılmıştır (Hersberger, 1988; Gifford ve diğerleri, 2000, 2002; Douglas ve Gifford, 2001; Başkaya, Wilson, Özcan ve Karadeniz, 2006). Bu yaklaşımlardan Gifford ve diğerleri (2000, 2002) *fiziksel işaret* (physical cue) yaklaşımıyla diğer yaklaşımlara göre farklılaşarak kişinin algısındaki kişisel tercihlerle, yapının - tasarımın fiziksel işaretlerini birbirine bağlama yoluna gitmiştir. Tez çalışmasında da bu yaklaşım izlenmiştir.

Deneysel çalışma için fiziksel bileşen listesi oluşturulurken, literatürde yer alan mekânsal ve çevresel estetik alanına ait çalışmalarda yer alan her bir sıfat ve kavram detaylı bir

şekilde irdelenmiştir. Konunun iç mekân stilleri ile ilgili olmasından dolayı fiziksel bileşen soruları oluşturulurken stile yönelik sorulara da yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan fiziksel bileşenler Çizelge 3.3'te verilmiştir.

Çizelge 3.3. Fiziksel bileşenler listesi

S1	Dengeli / Dengesiz bir yerleşim	S15	Sıcak / Soğuk renk kullanımı hakim
S2	Benzer üslup / Farklı üslup özellikleri	S16	Açık / Koyu tonlar hakim
S3	Kendi içinde tutarlı / Tutarsız	S17	Benzer / Zıt renk kullanımı hakim
S4	Sade-yalın / Kalabalık-karışık bir mekân	S18	Desen kullanımı uyumlu / Uyumsuz
S5	Yüksek / Alçak bir mekân	S19	Simetrik-Düzenli / Asimetrik-Düzensiz desenler hâkim
S6	Hareketli / Hareketsiz bir mekân	S20	Dokulu / Dokusuz kumaş kullanımı yoğun
S7	Düzenli / Düzensiz bir mekân	S21	Keskin / Yuvarlatılmış köşeler hakim
S8	Birçok form / Tek form kullanımı var	S22	Aksesuar kullanımı uyumlu / Uyumsuz
S9	Mobilya ve donatı elemanları uyumlu / Uyumsuz	S23	Aksesuar kullanımı çok fazla / Çok az
S10	Düz yüzeyler / Eklemlı yüzeyler hâkim	S24	Fonksiyon / Süsleme ağırlıklı bir mekân
S11	Malzeme kullanımı uyumlu / Uyumsuz	S25	Kültürel referansı var / Yok
S12	Mat / Parlak malzeme kullanımı hâkim	S26	Üslubunu ifade ediyor / İfade etmiyor
S13	Doğal/Yapay malzeme kullanımı hâkim	S27	Dikkat çekici / Sıradan bir mekân
S14	Renk kullanımı uyumlu / Uyumsuz	S28	Ustaca tasarlanmış / Zayıf bir tasarım

3.4.2. Varyans Analizi

Karşılaştırılmak istenen grup ortalamalarının ikiden çok olması durumunda bir değişkenlik çözümlemesi olan Varyans Analizi yöntemi kullanılır. Ortalamalar doğrudan formüllere girmez. Çözümlemeye ortalamalar arası değişkenlik değerleri girer (Yıldırım, 1999). Ayrıca iki ya da daha çok sayıdaki değişkenin değişik sayıdaki düzeylerinin bir arada karşılaştırılmasına olanak veren *faktöriyel* çözümlemeler de ancak bu tür değişkenlik çözümlemesiyle yapılabilir. Böyle bir çözümleme “bir değişkenin hangi düzeyinin daha etkili olduğu” sorusu yerine “bir değişkenin hangi düzeyinin, öteki değişkenin hangi düzeyinde en iyi sonuç verdiği” şeklindeki bir soruyu cevaplamaya yöneliktir (Yıldırım, 1999; Karasar, 2005). Normal dağılımlı bir grubun belirli nedenlere göre alt gruplara ayrılması halinde bu alt grubun aritmetik ortalamasının bir fark gösterip göstermediğini denetlemekte kullanılır (Kalyon, 1981; Yıldırım, 1999).

Araştırmada elde edilen verilerin anlaşılabilmesi ve aynı yollarla elde edilmiş verilerle karşılaştırılabilmesi için verilerin belli kurallara göre özetlenerek, sunulması gerekir. Bu amaçla, katılımcıların yaşama mekânlarına ait değerlendirmeleri (beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık) *bağımlı değişkenler* olarak, cinsiyet ve yaş durumu ise *bağımsız değişkenler* olarak kabul edilmiştir. Araştırma hipotezlerini test etmek için araştırmanın modeli 3x2x2 (Yaşama mekânı stilleri x cinsiyet x yaş) şeklinde oluşturulmuştur.

Elde edilen verilerin Cronbach Alpha ile güven testleri yapıldıktan sonra kategorik ortalamaları, standart sapma değerleri ve homojenlik grupları tespit edilmiştir. Daha sonra, yaşama mekânlarının algısal değerlendirilmesi üzerine stil tercihleri, cinsiyet ve yaş durumları farklılıklarının etkisini incelemek için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan ($P < 0,001$ düzeyinde) anlamlı olup olmadığı ise Tekli Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Varyans Analizi’nde anlamlı bulunan değişkenlerin birbirleriyle karşılaştırılabilmesi için de Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey HSD testi, yapılan ANOVA testleri sonucunda genel olarak anlamlı bir fark bulunan ortalamaları, belirlenen anlamlılık düzeyinde kriterlerini değiştirmeksizin, olabilecek bütün ikili kombinasyonlar halinde birbiriyle karşılaştırmak için kullanılan çoklu bir *post hoc* karşılaştırma testidir. Tüm gruplar arasında fark olup olmadığını test etmek için ise Çoklu Varyans Analizi (MANOVA) uygulanmıştır. Varyans Analizi’nde anlamlı bulunan

değişkenlere ait ortalamaların birbirleriyle karşılaştırılması için de veriler grafiksel olarak ifade edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Tez çalışması doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel değerlendirmeler ile bu değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir.

4.1. Lens Model Bulguları

Uzman Grup Anketlerinin Güvenilirlik Analizleri: Yapı fiziksel bileşenleri için güvenilirlik testi, *intraclass correlation* (Formula ICC 3,k) ile hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 28 objektif bileşenden 1'i güvenilirlik sınırının altında kalmış ve bu nedenle çalışmanın ilerleyen aşamaları 27 mekâna ait bileşen ile sürdürülmüştür (Çizelge 4.1).

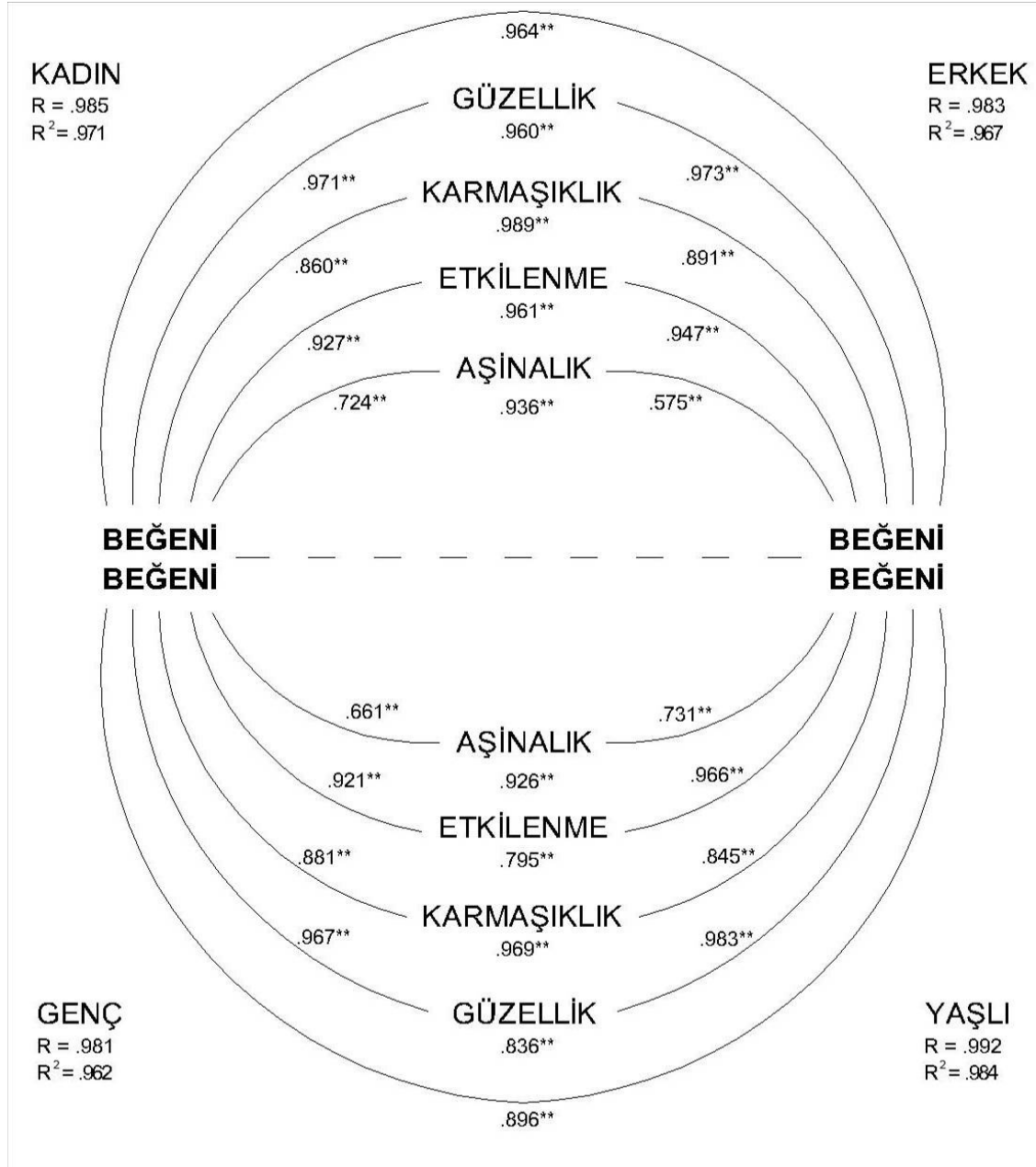
Bu 27 bileşenin 11 tanesi *estetik ve stil* içeriğinde, 16 tanesi ise *tasarım (mobilya, malzeme, renk, desen, doku ve aksesuar)* içeriğinde yer almaktadır. Analizlerin aktarımında tüm veriler ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Lens Model Kurgusu ve Analizi: Kadın - erkek ve genç - yaşlı grupları altında değerlendirilen 4 bilişsel özellik ile *Tasarım / Estetik / Stil* başlığında bulunan 27 güvenilir fiziksel bileşenin her biri korale edilmiştir. Daha sonra bilişsel özellikler sırasıyla *beğeni* değerlendirmesiyle korale edilerek hesaplanmıştır. Korelasyon, fiziksel bileşenler ve bilişsel özellikler arasındaki doğal ilişkileri ortaya koymaktadır. Aynı zamanda fiziksel bileşenler farklı şekillerde birbirleriyle bağlantılı olduğundan dolayı, bütün 27 güvenilir fiziksel bileşeni içeren regresyon analizleri yapılmıştır. Bu işlemler hem kadın - erkek arasında, hem de genç - yaşlı arasında yapıldığı için iki kere tekrarlanmıştır.

Çizelge 4.1. Fiziksel bileşenlerin güvenilirlik değerleri

No	TASARIM, ESTETİK ve STİL ÖZELLİKLERİ	N of Cases	N of Items	SMIC	AMIC
S1	Dengeli / Dengesiz bir yerleşim	28	24	,286*	,815**
S2	Benzer üslup / Farklı üslup özellikleri	28	24	,387*	,874**
S3	Kendi içinde tutarlı / Tutarsız	28	24	,328*	,843**
S4	Sade-yalın / Kalabalık-karışık bir mekân	28	24	,727*	,967**
S5	Yüksek / Alçak bir mekân	28	24	,454*	,901**
S6	Hareketli / Hareketsiz bir mekân	28	24	,336*	,847**
S7	Düzenli / Düzensiz bir mekân	28	24	,430*	,893**
S8	Birçok form / Tek form kullanımı var	28	24	,473*	,908**
S9	Mobilya ve donatı elemanları uyumlu / Uyumsuz	28	24	,377*	,869**
S10	Düz yüzeyler / Eklemlili yüzeyler hâkim	28	24	,666*	,956**
S11	Malzeme kullanımı uyumlu / Uyumsuz	28	24	,388*	,875**
S12	Mat / Parlak malzeme kullanımı hâkim	28	24	,271*	,803**
S13	Doğal / Yapay malzeme kullanımı hâkim	28	24	,426*	,891**
S14	Renk kullanımı uyumlu / Uyumsuz	28	24	,201*	,735**
S15	Sıcak / Soğuk renk kullanımı hâkim	28	24	,426*	,891**
S16	Açık / Koyu tonlar hâkim	28	24	,629*	,949**
S17	Benzer / Zıt renk kullanımı hâkim	28	24	,264*	,798**
S18	Desen kullanımı uyumlu / Uyumsuz	28	24	,213*	,749**
S19	Simetrik-Düzenli / Asimetrik-Düzensiz desenler hâkim	28	24	,251*	,786**
S20	Dokulu / Dokusuz kumaş kullanımı yoğun	28	24	,332*	,846**
S21	Keskin / Yuvarlatılmış köşeler hâkim	28	24	,528*	,925**
S22	Aksesuar kullanımı uyumlu / Uyumsuz	28	24	,310*	,831**
S23	Aksesuar kullanımı çok fazla / Çok az	28	24	,303*	,827**
S24	Fonksiyon / Süsleme ağırlıklı bir mekân	28	24	,521*	,923**
S25	Kültürel referansı var / Yok	28	24	,303*	,827**
S26	Üslubunu ifade ediyor / İfade etmiyor	28	24	,332*	,846**
S27	Dikkat çekici / Sıradan bir mekân	28	24	,090	,521
S28	Ustaca tasarlanmış / Zayıf bir tasarım	28	24	,203*	,719**

Not: *SMIC: sınıf içi korelasyonda tek ölçüm **AMIC: sınıf içi korelasyonda ortalama ölçüm >0.70

Şekil 4.1. Bütün gruplar için, bilişsel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında beğeni değerlendirilmesiyle olan ilişkisi

Bütün gruplar için, bilişsel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında *beğeni* değerlendirilmesiyle nasıl bir ilişki içerisinde olduğu Şekil 4.1’de görülmektedir. *Beğeni* ve bilişsel değerler arasındaki yaylar üzerinde yer alan değerler ise her bilişsel özellik için iki grup arasındaki uzlaşma derecesini göstermektedir. Bilişsel özelliklerin altında bulunan değerler o bilişsel değer hakkında iki grubun ne kadar hemfikir olduğunu göstermektedir. Dış çeperlerde en büyük tam yayın altında yazan değerler ise grupların *beğeni* değerlendirmesinde ne kadar hemfikir olduklarını göstermektedir.

4 bilişsel özellik ve *beğeni* değerlendirmesi arasındaki çoklu korelasyon, kadınlar için $R = .985$, erkekler için $R = .983$, gençler için $R = .981$ ve yaşlılar için $R = .992$ dir. Mekânların *beğeni* değerlendirmelerinde, bu 4 bilişsel özellik kadınlar için varyansın %97'sini, erkekler için %96'sını, gençler için %96'sını ve yaşlılar için %98'ini oluşturmaktadır.

Kadın ve erkeklerin yaşama mekânlarında *beğeni* değerlendirilmeleri üzerine hemfikir olma durumları oldukça güçlüdür. 24 yaşama mekânı üzerine yaptıkları değerlendirmeler anlamlı bir şekilde ilişkilidir ($r = .964^{**}$). Mekânların *beğeni* değerlendirmesi için genç ve yaşlıların da hemfikir olma durumları aynı şekilde oldukça güçlü görülmüştür ($r = .896^{**}$).

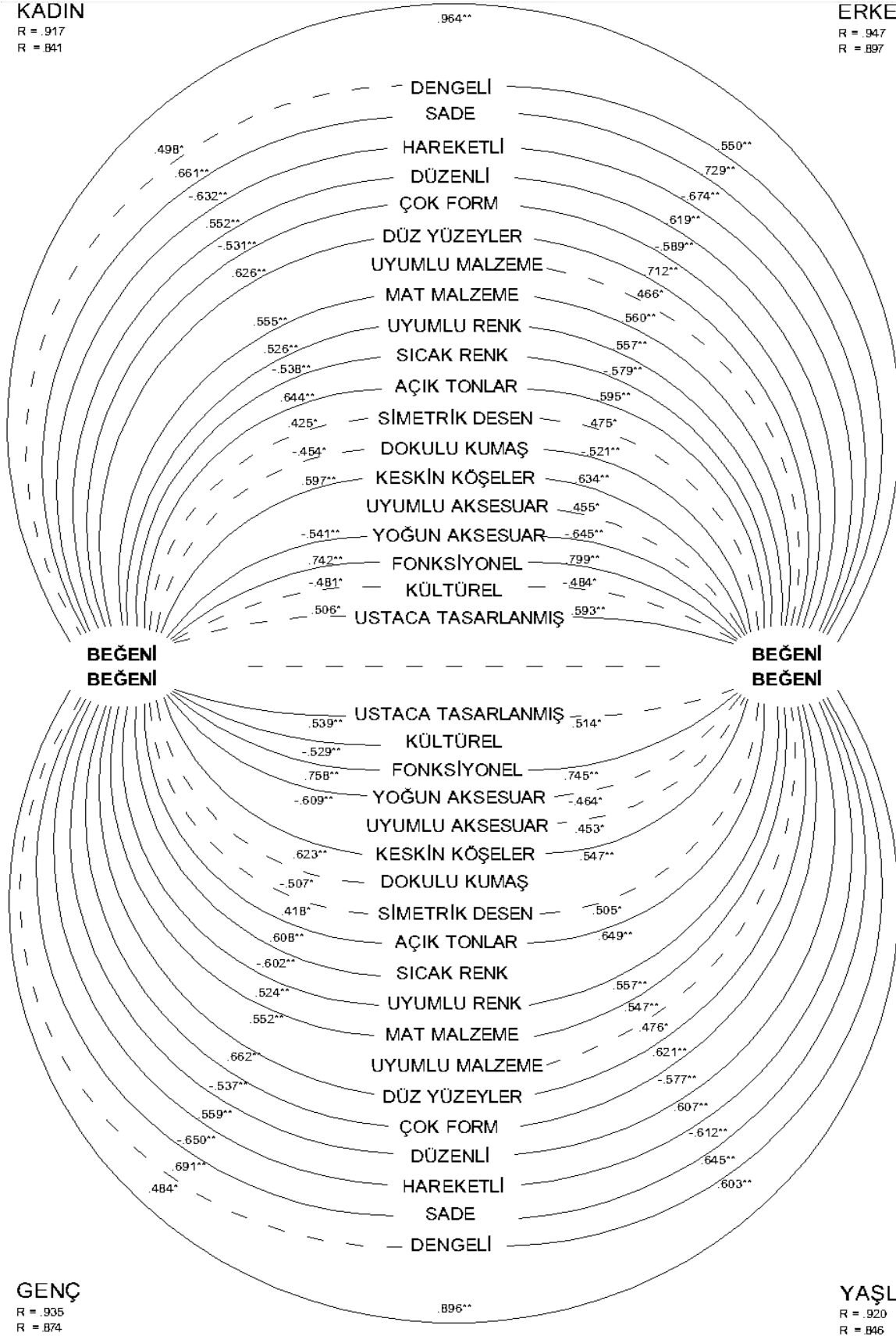
Kadın ve erkek arasında *beğeni* anlamında oldukça güçlü bir ilişki vardır ($r=.964^{**}$). Her iki grubun aynı 19 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 17 bileşeni birbirine oldukça yakın değerlerde ve hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânı beğenisi ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Erkekler mekânda *beğeni* için tüm bileşenleri kullanırken, kadınlar mekânda *beğeni* için *malzeme uyumu* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır.

Sade ($r_{Kadın} = .661^{**}$; $r_{Erkek} = .729^{**}$), *düzenli* ($r_{Kadın} = .552^{**}$; $r_{Erkek} = .619^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{Kadın} = .626^{**}$; $r_{Erkek} = .712^{**}$), *mat malzeme* ($r_{Kadın} = .555^{**}$; $r_{Erkek} = .560^{**}$), *renk uyumu* ($r_{Kadın} = .526^{**}$; $r_{Erkek} = .557^{**}$), *açık ton* ($r_{Kadın} = .644^{**}$; $r_{Erkek} = .595^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{Kadın} = .597^{**}$; $r_{Erkek} = .634^{**}$), ve *fonksiyonel* ($r_{Kadın} = .742^{**}$; $r_{Erkek} = .799^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** beğeniye etkileyen en önemli bileşenlerdir. *Hareketli* ($r_{Kadın} = -.632^{**}$; $r_{Erkek} = -.674^{**}$), *çok form* ($r_{Kadın} = -.531^{**}$; $r_{Erkek} = -.589^{**}$), *sıcak renk* ($r_{Kadın} = -.538^{**}$; $r_{Erkek} = -.579^{**}$), ve *yoğun aksesuar* ($r_{Kadın} = -.541^{**}$; $r_{Erkek} = -.645^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** beğeniye etkileyen en önemli bileşenlerdir (Şekil 4.2).

KADIN

R = .917
R = .841

ERKEK

R = .947
R = .897

Şekil 4.2. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında beğeni değerlendirmesiyle olan ilişkisi

Genç ve yaşlı katılımcılar arasında *beğeni* anlamında yine güçlü bir ilişki vardır ($r=.896^{**}$). Her iki grubun aynı 19 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 14 bileşeni hemen hemen aynı biçimde kullanmaları mekânın beğenisi ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Gençler yaşama mekânında *beğeni* için *malzeme uyumu* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır. Yaşlılar yaşama mekânında *beğeni* için *sıcak renk*, *dokulu kumaş* ve *kültürel*, bileşenlerini kullanmamışlardır.

Sade ($r_{\text{Genç}} = .691^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .645^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Genç}} = .559^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .607^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Genç}} = .662^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .621^{**}$), *mat malzeme* ($r_{\text{Genç}} = .552^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .547^{**}$), *renk uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .524^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .557^{**}$), *açık ton* ($r_{\text{Kadın}} = .608^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .649^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Genç}} = .623^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .647^{**}$), ve *fonksiyonel* ($r_{\text{Genç}} = .758^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .745^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** beğeniyi etkileyen en önemli bileşenlerdir. *Hareketli* ($r_{\text{Genç}} = -.650^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.612^{**}$), ve *çok form* ($r_{\text{Genç}} = -.537^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.577^{**}$), etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** beğeniyi etkileyen en önemli bileşenlerdir.

Güzellik - beğeni ilişkisine (Pearson korelasyon) bakıldığında, kadın ve erkek ile genç ve yaşlı pozitif yönde çok güçlü ilişkilerle, birbirlerine yakın bir şekilde değerlendirme yapmaktadırlar ($r_{\text{Kadın}} = .971^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .973^{**}$; $r_{\text{Genç}} = .967^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .983^{**}$).

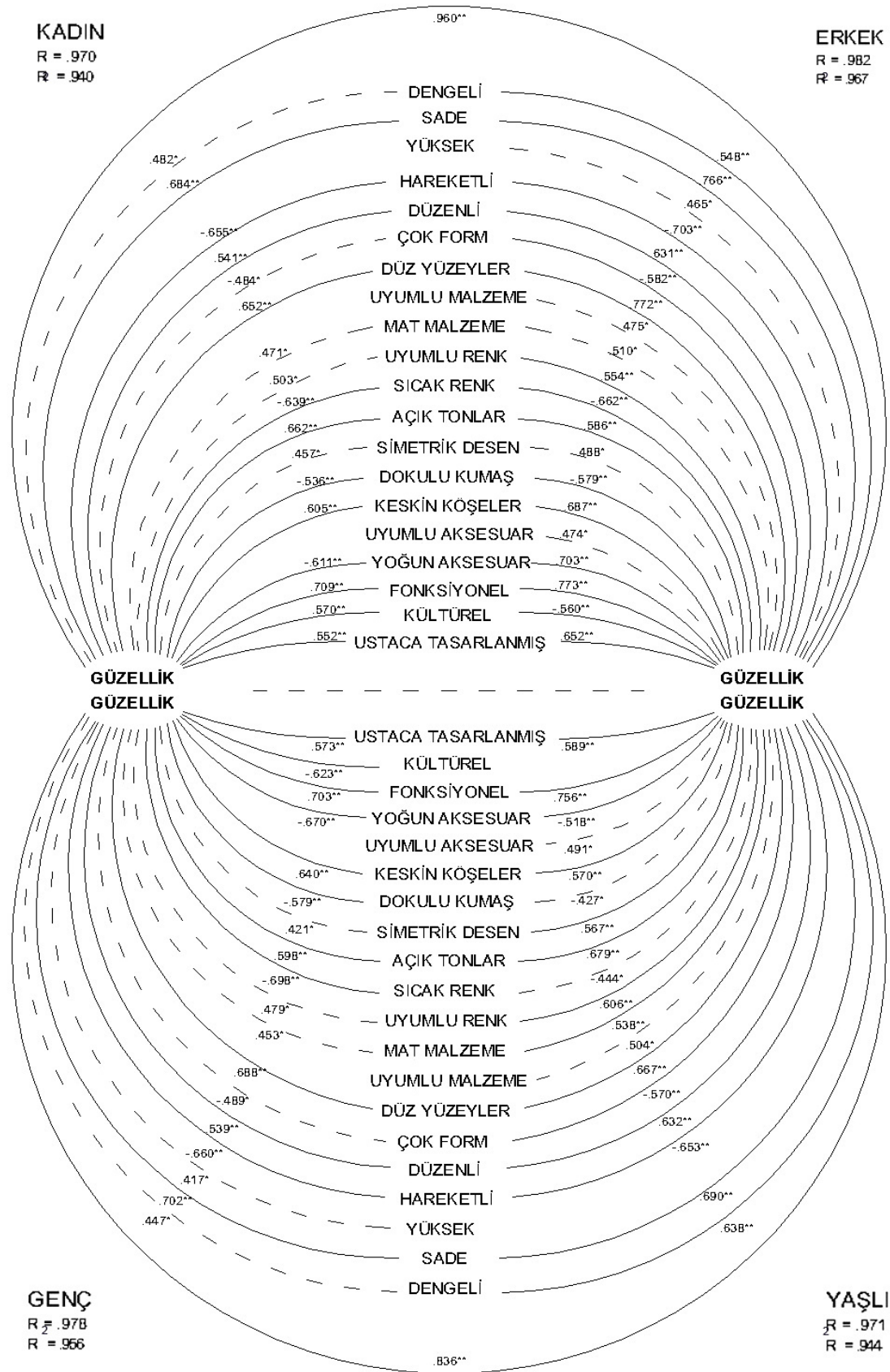
Kadın ve erkek arasında *güzellik* anlamında oldukça güçlü bir ilişki vardır ($r=.960^{**}$). Her iki grubun aynı 20 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 17 bileşeni birbirine oldukça yakın değerlerde ve hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânında *güzellik* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Erkekler mekânda *güzellik* için tüm bileşenleri kullanırken, kadınlar mekânda *güzellik* için *yükseklik*, *malzeme uyumu* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır.

Sade ($r_{\text{Kadın}} = .684^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .766^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Kadın}} = .541^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .631^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Kadın}} = .652^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .772^{**}$), *açık tonlar* ($r_{\text{Kadın}} = .662^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .586^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Kadın}} = .605^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .687^{**}$), *fonksiyonel* ($r_{\text{Kadın}} = .709^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .773^{**}$), ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Kadın}} = .552^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .652^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** güzelliği etkileyen en önemli bileşenlerdir. *Hareketli* ($r_{\text{Kadın}} = -.655^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.703^{**}$), *sıcak renk* ($r_{\text{Kadın}} = -.639^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.662^{**}$), *dokulu kumaş*

($r_{\text{Kadın}} = -.536^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.579^{**}$), *yoğun aksesuar* ($r_{\text{Kadın}} = -.611^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.703^{**}$) ve *kültürel* ($r_{\text{Kadın}} = -.570^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.560^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** güzelliği etkileyen en önemli bileşenlerdir.

Genç ve yaşlı arasında *güzellik* anlamında yine güçlü bir ilişki vardır ($r=.836^{**}$). Her iki grubun aynı 20 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 16 bileşeni hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânında *güzellik* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Gençler yaşama mekânında *güzellik* için *malzeme uyumu* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır. Yaşlılar yaşama mekânında *güzellik* için *yükseklik* ve *kültürel* bileşenlerini kullanmamışlardır.

Sade ($r_{\text{Genç}} = .702^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .690^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Genç}} = .539^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .632^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Genç}} = .688^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .667^{**}$), *açık tonlar* ($r_{\text{Genç}} = .598^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .679^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Genç}} = .640^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .570^{**}$), *fonksiyonel* ($r_{\text{Genç}} = .703^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .756^{**}$) ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Genç}} = .573^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .589^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** güzelliği etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Genç}} = -.660^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.653^{**}$) ve *yoğun aksesuar* ($r_{\text{Genç}} = -.670^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.518^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **negatif yönde** güzelliği etkileyen en önemli bileşendir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında güzellik değerlendirmesiyle olan ilişkisi

Karmaşıklık - beğeni ilişkisine (Pearson korelasyon) bakıldığında, kadın ve erkek ile genç ve yaşlı pozitif yönde güçlü ilişkilerle, birbirlerine yakın bir şekilde değerlendirme yapmaktadırlar ($r_{\text{Kadın}} = .860^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .891^{**}$; $r_{\text{Genç}} = .881^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .845^{**}$).

Kadın ve erkek arasında *karmaşıklık* anlamında çok güçlü bir ilişki vardır ($r = .989^{**}$). Her iki grubun aynı 25 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 23 bileşeni birbirine oldukça yakın değerlerde ve hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânında *karmaşıklık* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Erkekler mekânda *karmaşıklık* için tüm bileşenleri kullanırken, kadınlar mekânda *karmaşıklık* için *tutarlı* ve *üslup ifadesi* bileşenlerini kullanmamışlardır.

Dengeli ($r_{\text{Kadın}} = .747^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .770^{**}$), *Sade* ($r_{\text{Kadın}} = .926^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .939^{**}$), *yüksek* ($r_{\text{Kadın}} = .541^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .537^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Kadın}} = .825^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .848^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Kadın}} = .868^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .897^{**}$), *malzeme uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .614^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .666^{**}$), *renk uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .719^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .759^{**}$), *açık tonlar* ($r_{\text{Kadın}} = .695^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .659^{**}$), *simetrik / düzenli desen* ($r_{\text{Kadın}} = .631^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .642^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Kadın}} = .735^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .737^{**}$), *aksesuar uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .622^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .667^{**}$), *fonksiyon* ($r_{\text{Kadın}} = .862^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .886^{**}$) ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Kadın}} = .726^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .733^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** karmaşıklığı etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Kadın}} = -.866^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.888^{**}$), *çok form* ($r_{\text{Kadın}} = -.742^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.786^{**}$), *sıcak renk* ($r_{\text{Kadın}} = -.618^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.623^{**}$), *dokulu kumaş* ($r_{\text{Kadın}} = -.567^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.558^{**}$) ve *yoğun aksesuar* ($r_{\text{Kadın}} = -.736^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.756^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** karmaşıklığı etkileyen en önemli bileşenlerdir.

Genç ve yaşlı arasında *karmaşıklık* anlamında yine oldukça güçlü bir ilişki vardır ($r = .969^{**}$). Her iki grubun aynı 25 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 24 bileşeni hemen hemen aynı biçimde kullanmaları mekânda *karmaşıklık* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Gençler yaşama mekânında *karmaşıklık* için *tutarlı* bileşenini kullanmamışlardır. Yaşlılar yaşama mekânında *karmaşıklık* için tüm bileşenleri kullanmışlardır.

Dengeli ($r_{\text{Genç}} = .736^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .813^{**}$), *sade* ($r_{\text{Genç}} = .928^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .929^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Genç}} = .821^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .868^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Genç}} = .876^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .878^{**}$), *malzeme uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .618^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .678^{**}$), *renk uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .727^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .746^{**}$), *açık*

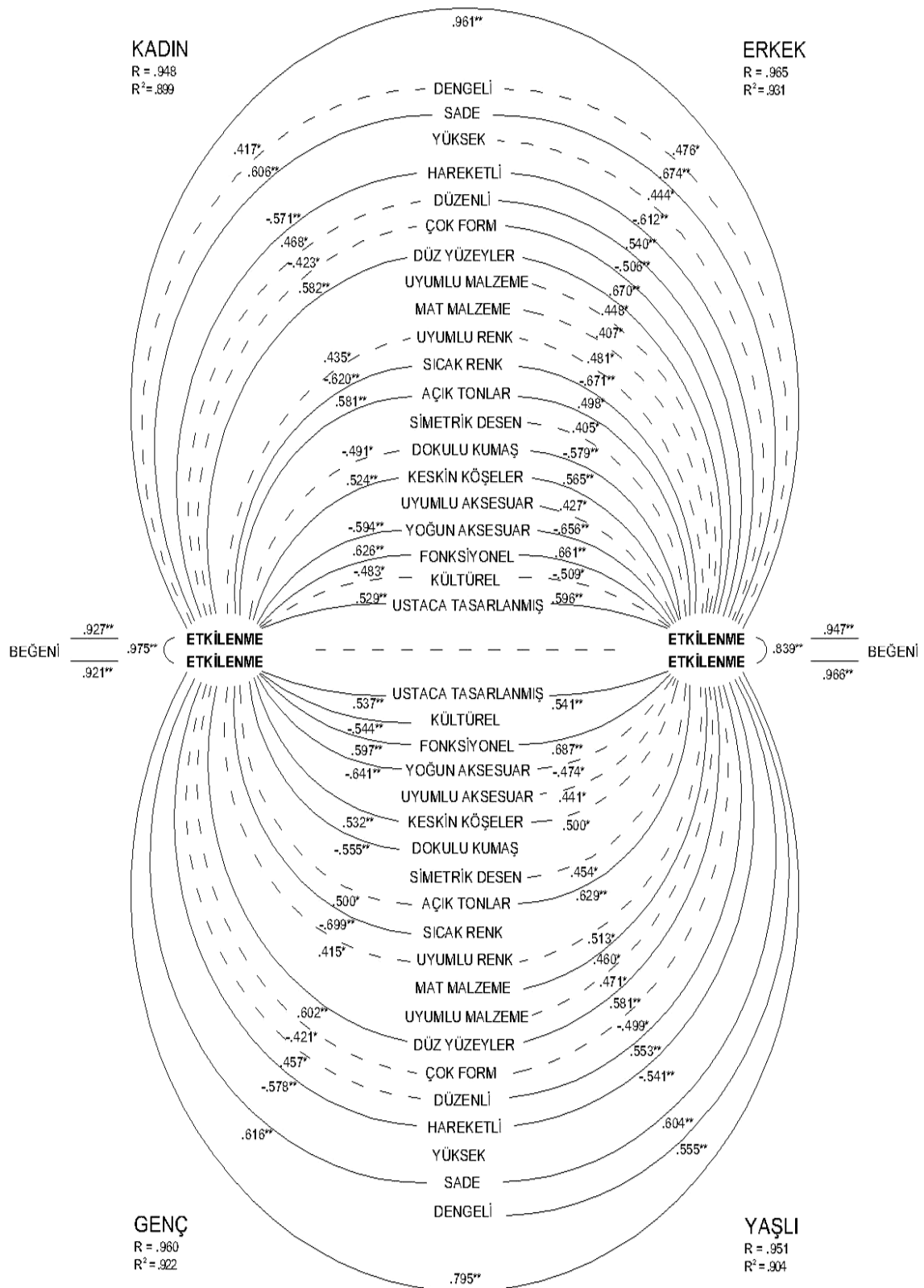
ton ($r_{\text{Genç}} = .670^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .712^{**}$), *simetrik / düzenli desen* ($r_{\text{Genç}} = .620^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .680^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Genç}} = .734^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .732^{**}$), *aksesuar uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .625^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .680^{**}$), *fonksiyon* ($r_{\text{Genç}} = .862^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .891^{**}$) ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Genç}} = .723^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .739^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** karmaşıklığı etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Genç}} = -.873^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.868^{**}$), *çok form* ($r_{\text{Genç}} = -.751^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.777^{**}$), *sıcak renk* ($r_{\text{Genç}} = -.648^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.518^{**}$) ve *yoğun aksesuar* ($r_{\text{Genç}} = -.750^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.711^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** karmaşıklığı etkileyen en önemli bileşenlerdir (Şekil 4.4).

Etkilenme - beğeni ilişkisine (Pearson korelasyon) bakıldığında, kadın ve erkek ile genç ve yaşlı pozitif yönde çok güçlü ilişkilerle, birbirlerine yakın bir şekilde değerlendirme yapmaktadırlar ($r_{\text{Kadın}} = .927^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .947^{**}$; $r_{\text{Genç.}} = .921^{**}$; $r_{\text{Yaşlı.}} = .966^{**}$).

Kadın ve erkek arasında *etkilenme* anlamında oldukça güçlü bir ilişki vardır ($r=.961^{**}$). Her iki grubun aynı 20 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 15 bileşeni birbirine oldukça yakın değerlerde ve hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânından *etkilenme* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Erkekler mekânda *etkilenme* için tüm bileşenleri kullanırken, kadınlar mekânda *etkilenme* için *yükseklik, malzeme uyumu, mat malzeme, simetrik / düzenli desen* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır.

Sade ($r_{\text{Kadın}} = .606^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .674^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Kadın}} = .582^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .670^{**}$), *keskin köşeler* ($r_{\text{Kadın}} = .524^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .565^{**}$), *fonksiyonel* ($r_{\text{Kadın}} = .626^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .661^{**}$) ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Kadın}} = .529^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .596^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** etkilenmeyi etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Kadın}} = -.571^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.612^{**}$), *sıcak renk* ($r_{\text{Kadın}} = -.620^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.671^{**}$) ve *yoğun aksesuar* ($r_{\text{Kadın}} = -.594^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.656^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** etkilenmeyi etkileyen en önemli bileşenlerdir.

Genç ve yaşlı arasında *etkilenme* anlamında yine güçlü bir ilişki vardır ($r=.795^{**}$). Her iki grubun aynı 20 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 11 bileşeni hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânında *etkilenme* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Gençler yaşama mekânında *etkilenme* için *dengeli, yüksek, malzeme uyumu, mat malzeme, simetrik / düzenli desen* ve *aksesuar uyumu* bileşenlerini kullanmamışlardır. Yaşlılar yaşama mekânında *etkilenme* için *yükseklik, sıcak renk, dokulu kumaş* ve *kültürel* bileşenlerini kullanmamışlardır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında etkilene değerlendirilmesiyle olan ilişkisi

Sade ($r_{\text{Genç}} = .616^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .604^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Genç}} = .602^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .581^{**}$), *fonksiyonel* ($r_{\text{Genç}} = .597^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .687^{**}$) ve *ustaca tasarlanmış* ($r_{\text{Genç}} = .537^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .541^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** etkilenmeyi etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Genç}} = -.578^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.541^{**}$) etki her iki grup tarafından da **negatif yönde** etkilenmeyi etkileyen en önemli bileşendir.

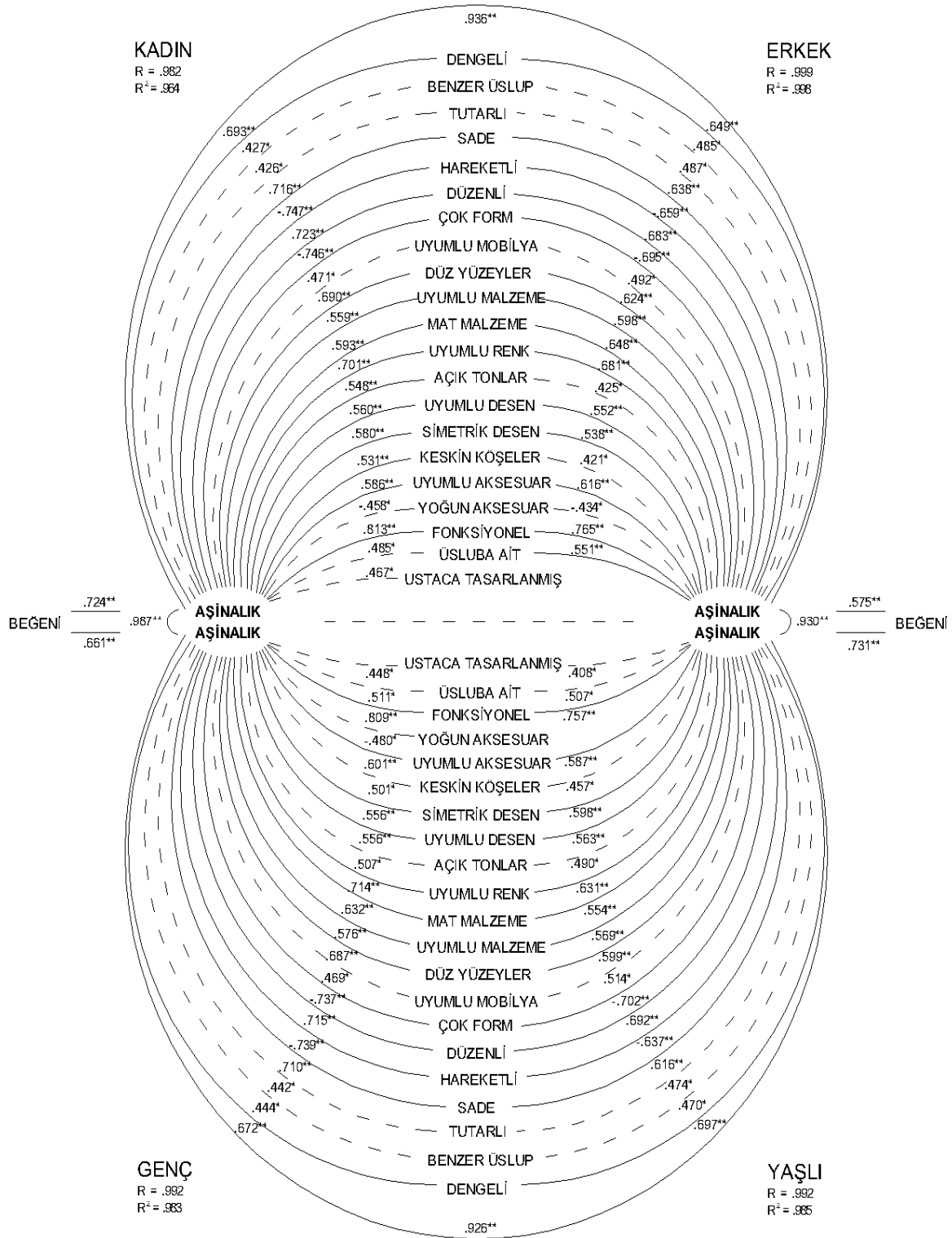
Aşinalık - beğeni ilişkisine (Pearson korelasyon) bakıldığında, kadın ve erkek ile genç ve yaşlı pozitif yönde güçlü bir ilişkiyle, birbirlerine yakın bir şekilde değerlendirme yapmaktadırlar ($r_{\text{Kadın}} = .724^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .575^{**}$; $r_{\text{Genç}} = .661^{*}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .731$).

Kadın ve erkek arasında *aşinalık* anlamında çok güçlü bir ilişki vardır ($r=.936^{**}$). Her iki grubun aynı 22 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 20 bileşeni birbirine oldukça yakın değerlerde ve hemen hemen aynı biçimde kullanmaları yaşama mekânında *aşinalık* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Erkekler mekânda *aşinalık* için *üslup ifadesi* bileşenini; kadınlar ise *benzer renk* bileşenini kullanmamışlardır.

Dengeli ($r_{\text{Kadın}} = .693^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .649^{**}$), *sade* ($r_{\text{Kadın}} = .716^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .638^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Kadın}} = .723^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .683^{**}$), *düz yüzeyler* ($r_{\text{Kadın}} = .690^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .624^{**}$), *malzeme uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .559^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .598^{**}$), *mat malzeme* ($r_{\text{Kadın}} = .593^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .648^{**}$), *renk uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .701^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .681^{**}$), *desen uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .560^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .552^{**}$), *simetrik / düzenli desen* ($r_{\text{Kadın}} = .580^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .538^{**}$), *aksesuar uyumu* ($r_{\text{Kadın}} = .586^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .616^{**}$) ve *fonksiyon* ($r_{\text{Kadın}} = .813^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = .765^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** aşinalığı etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Kadın}} = -.747^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.659^{**}$) ve *çok form* ($r_{\text{Kadın}} = -.746^{**}$; $r_{\text{Erkek}} = -.695^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** aşinalığı etkileyen en önemli bileşenlerdir.

Genç ve yaşlı arasında *aşinalık* anlamında yine oldukça güçlü bir ilişki vardır ($r=.926^{**}$). Her iki grubun aynı 22 *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşeninden 20 bileşeni hemen hemen aynı biçimde kullanmaları mekânda *aşinalık* ve *tasarım / estetik / stil* fiziksel bileşenleri ilişkisini kuvvetli bir şekilde açıklamaktadır. Gençler yaşama mekânında *aşinalık* için *benzer renk* bileşenini kullanmamışlardır. Yaşlılar ise yaşama mekânında *aşinalık* için *yoğun aksesuar* bileşenini kullanmamışlardır.

Dengeli ($r_{\text{Genç}} = .672^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .697^{**}$), *sade* ($r_{\text{Genç}} = .710^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .616^{**}$), *düzenli* ($r_{\text{Genç}} = .715^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .692^{**}$), *düz. yüzeyler* ($r_{\text{Genç}} = .687^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .599^{**}$), *malzeme uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .576^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .569^{**}$), *mat malzeme* ($r_{\text{Genç}} = .632^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .554^{**}$), *renk uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .714^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .631^{**}$), *desen uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .556^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .563^{**}$), *simetrik / düzenli desen* ($r_{\text{Genç}} = .556^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .598^{**}$), *aksesuar uyumu* ($r_{\text{Genç}} = .601^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .587^{**}$) ve *fonksiyon* ($r_{\text{Genç}} = .809^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = .757^{**}$) etkiler her iki grup tarafından da **pozitif yönde** aşinalığı etkileyen en önemli bileşenler olmakla birlikte; *hareketli* ($r_{\text{Genç}} = -.739^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.637^{**}$) ve *çok form* ($r_{\text{Genç}} = -.737^{**}$; $r_{\text{Yaşlı}} = -.702^{**}$) etkileri her iki grup tarafından da **negatif yönde** aşinalığı etkileyen en önemli bileşenlerdir (Şekil 4.6).

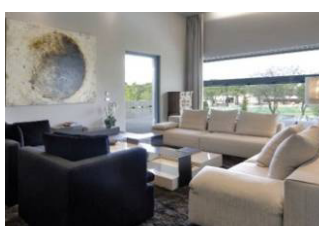
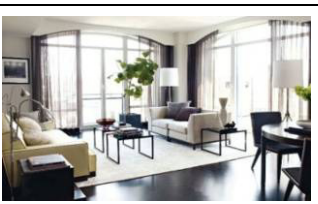
Şekil 4.6. Bütün gruplar için, fiziksel özelliklerin her birinin yaşama mekânlarında aşinalık değerlendirmesiyle olan ilişkisi.

Grupların Tercih Sıraları: Gruplara uygulanan anket çalışmasından elde edilen değerlendirmelere göre, grupların görsel imajlar arasından en fazla beğendikleri, en güzel buldukları, en karmaşık buldukları, en fazla etkilendikleri ve en aşına oldukları yaşama mekânları belirlenmiştir. Burada amaç, *Lens Model* ile elde edilen verilerin, buradan sağlanan sonuçlarla örtüşüp örtüşmediğini kontrol etmektir.

- Grupların *beğeni* sonuçlarına göre en beğenilen ilk 3 yaşama mekânı; kadınlar için 17, 8 ile 23 (eşit) ve 20; erkekler için 17 ile 23 (eşit); 8 ve 10; gençler için 17, 23 ve 8 ve yaşlılar için 8, 17 ve 23 numaralı yaşama mekânlarıdır (Şekil 4.7).
- Grupların *güzellik* sonuçlarına göre en güzel buldukları ilk 3 yaşama mekânı; kadınlar için 8, 23 ve 17; erkekler için 23, 8 ile 10 (eşit) ve 17; gençler için 23, 8 ile 10 (eşit) ve 3 ve yaşlılar için 8, 17 ve 15 ile 23 (eşit) numaralı yaşama mekânlarıdır (Şekil 4.8).
- Grupların *karmaşıklık* sonuçlarına göre en karmaşık buldukları ilk 3 yaşama mekânı; kadınlar için 6, 24 ve 14; erkekler için 6, 24 ve 14; gençler için 6, 14 ve 24; ve yaşlılar için 24, 6 ve 14 numaralı yaşama mekânlarıdır (Şekil 4.9).
- Grupların *etkilenme* sonuçlarına göre en çok etkilendikleri ilk 3 yaşama mekânı; kadınlar için 10, 23 ve 8; erkekler için 10, 23 ve 4; gençler için 10, 23 ve 4; ve yaşlılar için 5, 8 ile 17 (eşit) ve 10 ile 20 (eşit) numaralı yaşama mekânlarıdır (Şekil 4.10).
- Grupların *aşinalık* sonuçlarına göre en aşına oldukları ilk 3 yaşama mekânı; kadınlar için 17, 12 ve 8; erkekler için 12, 17 ve 8; gençler için 17, 12 ve 8; ve yaşlılar için 17, 12 ve 8 numaralı yaşama mekânlarıdır (Şekil 4.11).

	1. Yaşama Mekânı	2. Yaşama Mekânı	3. Yaşama Mekânı
KADIN	 17	 8 23	 20
ERKEK	 17 23	 8	 10
GENÇ	 17	 23	 8
YAŞLI	 8	 17	 23

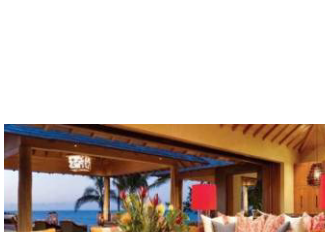
Şekil 4.7. Grupların en fazla beğendikleri yaşama mekânları

	1. Yaşama Mekânı	2. Yaşama Mekânı	3. Yaşama Mekânı
KADIN	 8	 23	 17
ERKEK	 23	 8 10	 17
GENÇ	 23	 8 10	 3
YAŞLI	 8	 17	 15 23

Şekil 4.8. Grupların en fazla güzel buldukları yaşama mekânları

	1. Yaşama Mekânı	2. Yaşama Mekânı	3. Yaşama Mekânı
KADIN	 6	 24	 14
ERKEK	 6	 24	 14
GENÇ	 6	 14	 24
YAŞLI	 24	 6	 14

Şekil 4.9. Grupların en karmaşık buldukları yaşama mekânları

	1. Yaşama Mekânı	2. Yaşama Mekânı	3. Yaşama Mekânı
KADIN	 10	 23	 8
ERKEK	 10	 23	 4
GENÇ	 10	 23	 4
YAŞLI	 5	 8 17	 23

Şekil 4.10. Grupların en çok etkilendikleri yaşama mekânları

	1. Yaşama Mekânı	2. Yaşama Mekânı	3. Yaşama Mekânı
KADIN	 17	 12	 8
ERKEK	 12	 17	 8
GENÇ	 17	 12	 8
YAŞLI	 17	 12	 8

Şekil 4.11. Grupların en çok aşına oldukları yaşama mekânları

Uzman anketi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda çalışmada kullanılan her bir yaşama mekânı imajının fiziksel özellik çözümlemeleri (3.50 ve altı) Çizelge 4.2’de belirtilmiştir.

Buna göre;

- *Modern stil* olarak tanımlanan 1, 3, 4, 7, 8, 10, 13, 17, 20 ve 23 numaralı yaşama mekânı imajları; dengeli, tutarlı, sade, düzenli, keskin köşelere ve simetrik desenlere sahip, fonksiyon ağırlıklı, uyumlu mobilya, malzeme, renk ve desenlere sahip, üslubunu ifade eden ve ustaca tasarlanmış mekânlardır.
- *Karma stil* olarak tanımlanan 2, 9, 15, 18, 19, 21 ve 22 numaralı yaşama mekânı imajları ise yoğunluklu olarak hareketli ve çok form özelliklerine sahip olmakla birlikte diğer fiziksel bileşenlerde hep orta düzeyde bulunan mekânlardır.
- *Klasik stil* olarak tanımlanan 5, 6, 11, 12, 14, 16 ve 24 numaralı yaşama mekânı imajları ise; dengeli, tutarlı, hareketli, çok form özelliklerine sahip olmakla birlikte, doğal malzeme ve yoğun aksesuar kullanımı, sıcak ve benzer renk kullanımı, uyumlu malzeme, renk ve aksesuar kullanımı ile birlikte kültürel ve aynı zamanda üslubunu ifade eden özellikler taşıyan mekânlardır.

Çizelge 4.2. Yaşama mekânlarının fiziksel özellik çözümlmeleri (3.50 ve altı)

Fiziksel Özellikler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1 Dengeli	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
2 Benzer üslup	✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
3 Tutarlı	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
4 Sade	✓		✓				✓	✓		✓			✓		✓		✓			✓			✓	
5 Yüksek	✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	
6 Hareketli	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
7 Düzenli	✓		✓	✓			✓	✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
8 Çok form		✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓		✓
9 Uyumlu mobilya	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	
10 Düz yüzeyler	✓		✓				✓	✓		✓		✓	✓		✓		✓			✓			✓	
11 Uyumlu malzeme	✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	✓
12 Mat malzeme	✓	✓	✓		✓			✓	✓			✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	
13 Doğal malzeme	✓	✓			✓			✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓
14 Uyumlu renk	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
15 Sıcak renk	✓	✓		✓	✓	✓					✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓	✓			✓
16 Açık ton	✓	✓	✓				✓	✓		✓							✓				✓	✓		
17 Benzer Renk	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓				✓
18 Uyumlu desen	✓		✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	
19 Simetrik desen	✓		✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
20 Dokulu kumaş		✓			✓	✓						✓		✓	✓			✓	✓		✓			✓
21 Keskin köşeler	✓		✓	✓				✓		✓			✓		✓		✓			✓			✓	
22 Uyumlu aksesuar	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	✓
23 Yoğun aksesuar		✓			✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓		✓		✓	✓			✓		✓
24 Fonksiyon ağırlıklı	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓			✓			✓	
25 Kültürel		✓			✓	✓					✓	✓		✓	✓	✓								✓
26 Üslubunu ifade eden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓
27 Dikkat çekici		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓			✓	✓
28 Ustaca tasarlanmış	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓			✓		✓		✓			✓			✓	

4.2. Varyans Analizi Bulguları

Katılımcı grubu, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye (SED) sahip toplam 252 halktan kişiden oluşmaktadır. Bu katılımcıların %59'u kadın (149 kişi), %41'i erkek (103 kişi) ve bu katılımcı grup içinden %75'i genç (190 kişi) ve %25'i yaşlı (62 kişi) grubuna dâhildir.

Katılımcılar önceden belirlenen farklı stillere ait yaşama mekânı imajlarını, 5 sıfat çiftinden oluşan ve 1'den (olumlu) 5'e (olumsuz) doğru sıralanmış 5 basamaklı anlamsal farklılaşma ölçeği ile değerlendirmiştir. Bu ölçek; beğeni için *yaşamak isterim – yaşamak istemem*, güzellik için *mükemmel tasarım – çok kötü tasarım*, karmaşıklık için *sade – karmaşık*, etkilenme için *etkileyici – sıradan* ve aşinalık için *aşına – aşına değil* sıfat çiftlerinden (bilişsel kavramlardan) oluşmaktadır.

Yapılan anketten elde edilen verilerin güvenilirliği *Cronbach alfa* ile test edilmiştir. Buna göre, 5 sıfat çiftinin oluşturduğu anlamsal farklılaşma ölçeğinin güvenilirlik katsayısı ise 0.86'dır (Çizelge 4.3). Daha önce Bagozzi ve Yi (1988), McKinley, Manku-Scott, Hastings, French, ve Baker (1997), Bosma, Marmot, Hemingway, Nicholson, Brunner ve Stansfield (1997), Grewal, Krishnan, Baker ve Borin, (1998) ve Kim ve Jin (2001) tarafından yapılan çalışmalarda tüm unsurlar için alfa güvenilirlik katsayıları 0.70'in üzerinde çıktığında *güvenilir* olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen *Cronbach alfa* katsayısının belirtilen değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre, elde edilen veriler ve kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeği *güvenilir* bulunmuştur.

Çizelge 4.3. Bağımlı değişkenlerin güvenilirlik analizi sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Güvenilirlik	Güvenilirlik Katsayısı
Beğeni Yaşamak isterim – istemem	0.80	0.86
Güzellik Mükemmel – çok kötü tasarım	0.81	
Karmaşıklık Basit – karmaşık	0.82	
Etkilenme Etkileyici – sıradan	0.82	
Aşinalık Aşına – aşına değil	0.89	

Not: Her bağımlı değişken için güvenilirlik katsayısı verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan yaşama mekânı stillerine ait verilerin kategorik ortalamaları ve standart sapma değerleri Çizelge 4.4’de verilmiştir. Ayrıca stillerin bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin ortalamalar arasındaki farklılıklarını belirlemek için ise Tukey HSD testi yapılmıştır.

Çizelge 4.4. Bağımlı değişkenlerin ortalama ve standart sapma sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Yaşama Mekânı Stilleri								
	Modern			Karma			Klasik		
	M ^a	SD	HG	M ^a	SD	HG	M ^a	SD	HG
Beğeni	2.79	1.28	A	3.14	1.25	AB	4.01	1.20	B
Güzellik	2.59	1.00	A	2.90	1.07	AB	3.58	1.16	B
Karmaşıklık	2.17	1.05	A	3.15	1.15	AB	4.10	1.04	B
Etkilenme	2.89	1.14	A	3.18	1.10	AB	3.68	1.21	B
Aşinalık	2.92	1.13	A	3.33	1.04	AB	3.54	1.29	B

Not: $\bar{x}$: Ortalama değer, SD= Standart sapma, HG: Homojenlik Grubu

^a: 1-5 arasında sıralanmış değişken ortalamaları; büyük sayılar olumsuz cevaplardır.

Buna göre, farklı stillerde düzenlenmiş olan yaşama mekânlarının ve katılımcıların cinsiyet ve yaş farklılıklarının bilişsel değerlendirmelerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bilişsel kavramların her birisi için *modern* stil yaşama mekânlarının en düşük değerleri (olumlu), *karma* stil yaşama mekânlarının orta değerleri ve *klasik* stil yaşama mekânlarının ise en yüksek değerleri (olumsuz) aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, ortalama değerlere bakıldığında; *modern* stilde olan yaşama mekânlarının, *karma* ve *klasik* stillere oranla daha olumlu değerlendirildiği görülmektedir. Bu sonuç, H3’de öne sürülen hipotezi (*H3: Modern stildeki yaşama mekânları en çok tercih edilen mekânlar olacaktır.*) destekler niteliktedir. Bu sonuç doğrultusunda farklı stillere sahip yaşama mekânlarının değerlendirmeleri, olumludan olumsuz doğru Modern > Karma > Klasik olarak ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların üç farklı yaşama mekânı stilini (*modern*, *karma* ve *klasik*) bilişsel kavramlara göre değerlendirmeleri arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan $p<0,001$ düzeyinde anlamlı olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş olup, sonuçlar Çizelge 4.5’te verilmiştir.

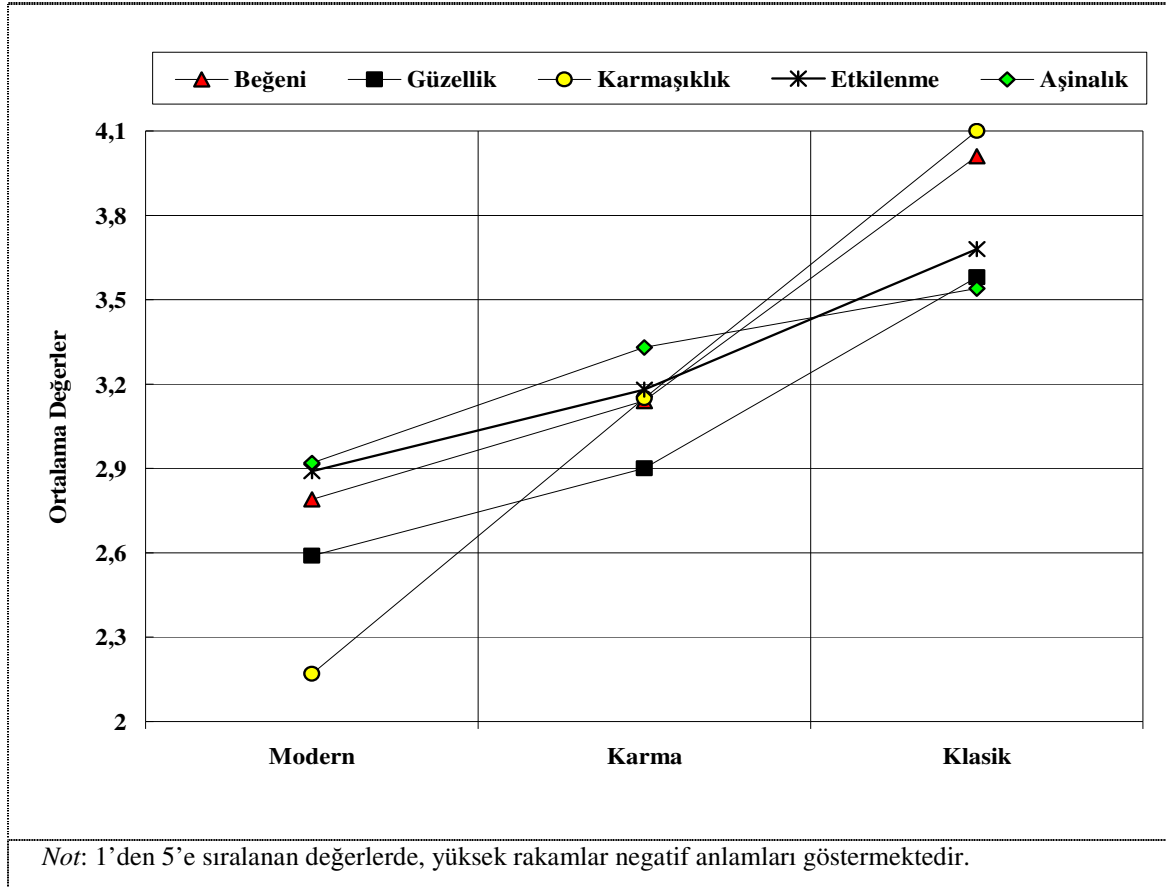
Çizelge 4.5. Yaşama mekânı stilleri değerlendirmesinde ANOVA sonuçları

Bilişsel Değerler		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
Beğeni	Gruplar arası	1568.404	2	784.202	497.555	0.000*
	Grup içinde	9527.586	6045	1.576		
	Toplam	11095.989	6047			
Güzellik	Gruplar arası	1014.640	2	507.320	437.583	0.000*
	Grup içinde	7008.388	6045	1.159		
	Toplam	8023.028	6047			
Karmaşıklık	Gruplar arası	3907.611	2	1953.805	1671.628	0.000*
	Grup içinde	7065.420	6045	1.169		
	Toplam	10973.031	6047			
Etkilenme	Gruplar arası	646.313	2	323.156	243.061	0.000*
	Grup içinde	8037.004	6045	1.330		
	Toplam	8683.317	6047			
Aşinalık	Gruplar arası	422.618	2	211.309	156.485	0.000*
	Grup içinde	8162.869	6045	1.350		
	Toplam	8585.487	6047			

Not: * α : 0.001 düzeyinde önemlidir.

Çizelge 4.5'e göre, *beğeni* ($F= 497.555$, $df= 2$, $P = 0,000$), *güzellik* ($F= 437.583$, $df= 2$, $P = 0,000$), *karmaşıklık* ($F= 1671.628$, $df= 2$, $P = 0,000$), *etkilenme* ($F= 243.061$, $df= 2$, $P = 0,000$ ve *aşinalık* ($F= 156.485$, $df= 2$, $P = 0,000$) bilişsel kavramlarının tamamı için üç farklı iç mekân stili ile katılımcıların bilişsel değerlendirmeleri arasında istatistiksel açıdan $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Varyans Analizi'nde anlamlı bulunan varyans kaynaklarına ait yaşama mekânlarının stil tercihleri arasındaki farklılıkların ortalama değerlerinin birbirleriyle karşılaştırılması için elde edilen veriler grafiksel olarak Şekil 4.12'de verilmiştir.

Şekil 4.12. Bağımlı değişkenlerde yaşama mekânı stillerinin etkisi

Şekil 4.12'de görüldüğü gibi beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık kavramlarının her birisi için *modern* stil yaşama mekânlarının en düşük değerleri (olumlu), *karma* stil yaşama mekânlarının orta değerleri ve *klasik* stil yaşama mekânlarının ise en yüksek değerleri (olumsuz) aldığı görülmektedir ($p < 0.001$). Buna göre, en çok yaşanmak istenen, en iyi tasarıma sahip, sade, etkileyici ve aşına olarak görülen *modern* stildeki yaşama mekânlarının en çok tercih edilen stil olarak değerlendirildiği söylenebilir. Bununla birlikte, tüm bağımlı değişkenler için *klasik* stildeki mekânlar olumsuz değerlendirilmiştir. Bu durum, *klasik* stil yaşama mekânlarının çok az tercih edildiğini; kötü tasarlanmış, karmaşık, aşına olmayan ve sıradan bir stil olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Burada görülen önemli bir diğer sonuç, beğeni ve karmaşıklık ilişkisine bakıldığında Berlyne'in *Ters-U ilişkisi* yaklaşımının aksine *lineer bir ilişki* görülmesidir. Berlyne'in *Ters-U ilişkisine* göre, orta düzeyde bir karmaşıklığın yüksek düzeyde beğeniye etken olacağıdır. Mimari ölçekte yapılan pek çok çalışmada bu ilişki görülürken (Berlyne, 1974;

Imamoglu, 2000; Akalın ve diğeri, 2009) iç mekân ölçeğinde bu ilişkinin lineer olarak gerçekleştiği görülmüştür. Bu sonuç, mekânsal değerlendirme yapılan çalışmalar kapsamında ve özellikle iç mekân ölçeğinde ortaya çıkan yeni bir veri olarak görülebilir.

Araştırma kapsamına alınan katılımcıların cinsiyet ve yaş farklılıklarına bağlı olarak bilişsel değerlendirmelerine ait verilerin kategorik ortalamaları ve standart sapma değerleri Çizelge 4.6’da verilmiştir. Ayrıca stillerin bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin ortalamalar arasındaki farklılıkları belirlemek için ise Tukey HSD testi yapılmıştır.

Çizelge 4.6. Bağımlı değişkenlerin ortalama ve standart sapma sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Cinsiyet				Yaş			
	Kadın		Erkek		Genç		Yaşlı	
	M ^a	SD	M ^a	SD	M ^a	SD	M ^a	SD
Beğeni	3.25	1.39	3.25	1.29	3.23	1.35	3.29	1.35
Güzellik	2.93	1.17	3.03	1.11	2.95	1.14	3.03	1.18
Karmaşıklık	2.95	1.37	3.12	1.29	3.03	1.35	2.99	1.33
Etkilenme	3.19	1.22	3.22	1.16	3.20	1.19	3.22	1.20
Aşinalık	3.20	1.21	3.26	1.16	3.25	1.18	3.14	1.22

Not: $\bar{x}$: Ortalama değer, SD= Standart sapma, HG: Homojenlik Grubu

^a: 1-5 arasında sıralanmış değişken ortalamaları; büyük sayılar olumsuz cevaplardır.

Buna göre kadın katılımcıların, erkek katılımcılara oranla daha olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları söylenebilir. Bu sonuç, H1’de öne sürülen hipotez (*H1: Erkek kullanıcıların stil tercihleri ve bilişsel değerlendirmeleri kadın kullanıcılara göre daha olumlu olacaktır*) desteklenmemiştir. Buradan hareketle, mimari ölçekte yapılan ve hipotezi destekleyen çalışmaların aksine, iç mekân ölçeğinde, kadın kullanıcıların erkeklere oranla mekânları daha olumlu algıladıkları ve değerlendirdiklerini söyleyebiliriz.

Bununla birlikte, genç katılımcıların *beğeni*, *güzellik* ve *etkilenme* değerlendirmelerinde yaşlı katılımcılara oranla daha olumlu bir yaklaşım sergilerken, yaşlı katılımcıların ise *karmaşıklık* ve *aşinalık* değerlendirmelerinde daha olumlu yaklaştıkları görülmektedir. Bu sonuç, H2’de öne sürülen hipotezi (*H2: Genç ve yaşlı katılımcılar, farklı stillere sahip mekânları bir kısım farklılıklar ile aynı doğrultuda algılayacaklardır*) destekler niteliktedir.

Katılımcıların bilişsel kavramlara göre değerlendirmeleri arasındaki cinsiyet ve yaş farklılıklarının istatistiksel açıdan $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş olup, sonuçlar Çizelge 4.7. ve Çizelge 4.8’de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Cinsiyet değerlendirmesinde ANOVA sonuçları

Bilişsel Değerler		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
Beğeni	Gruplar arası	0.000	1	0.000	0.000	0.989 ^{ns}
	Grup içinde	11095.989	6046	1.835		
	Toplam	11095.989	6047			
Güzellik	Gruplar arası	14.060	1	14.060	10.614	0.001*
	Grup içinde	8008.968	6046	1.325		
	Toplam	8023.028	6047			
Karmaşıklık	Gruplar arası	44.569	1	44.569	24.657	0.000*
	Grup içinde	10928.462	6046	1.808		
	Toplam	10973.031	6047			
Etkilenme	Gruplar arası	1.506	1	1.506	1.049	0.306 ^{ns}
	Grup içinde	8681.811	6046	1.436		
	Toplam	8683.317	6047			
Aşinalık	Gruplar arası	6.595	1	6.595	4.648	0.031*
	Grup içinde	8578.892	6046	1.419		
	Toplam	8585.487	6047			

Not: * α : 0.01 düzeyinde önemlidir, ns: önemli değil

Çizelge 4.7’ye göre, *güzellik* ($F = 10.614$, $df = 1$, $P = 0.001$), *karmaşıklık* ($F = 24.657$, $df = 1$, $P = 0,000$) ve *aşinalık* ($F = 4.648$, $df = 1$, $P = 0.031$) bilişsel kavramlarında cinsiyet farklılıkları arasında istatistiksel açıdan $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Ancak, *beğeni* ($F = 0.000$, $df = 1$, $P = 0.989$) ve *etkilenme* ($F = 1.049$, $df = 1$, $P = 0.306$) bilişsel kavramlarında cinsiyet farklılıkları arasında istatistiksel açıdan $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık görülemedi.

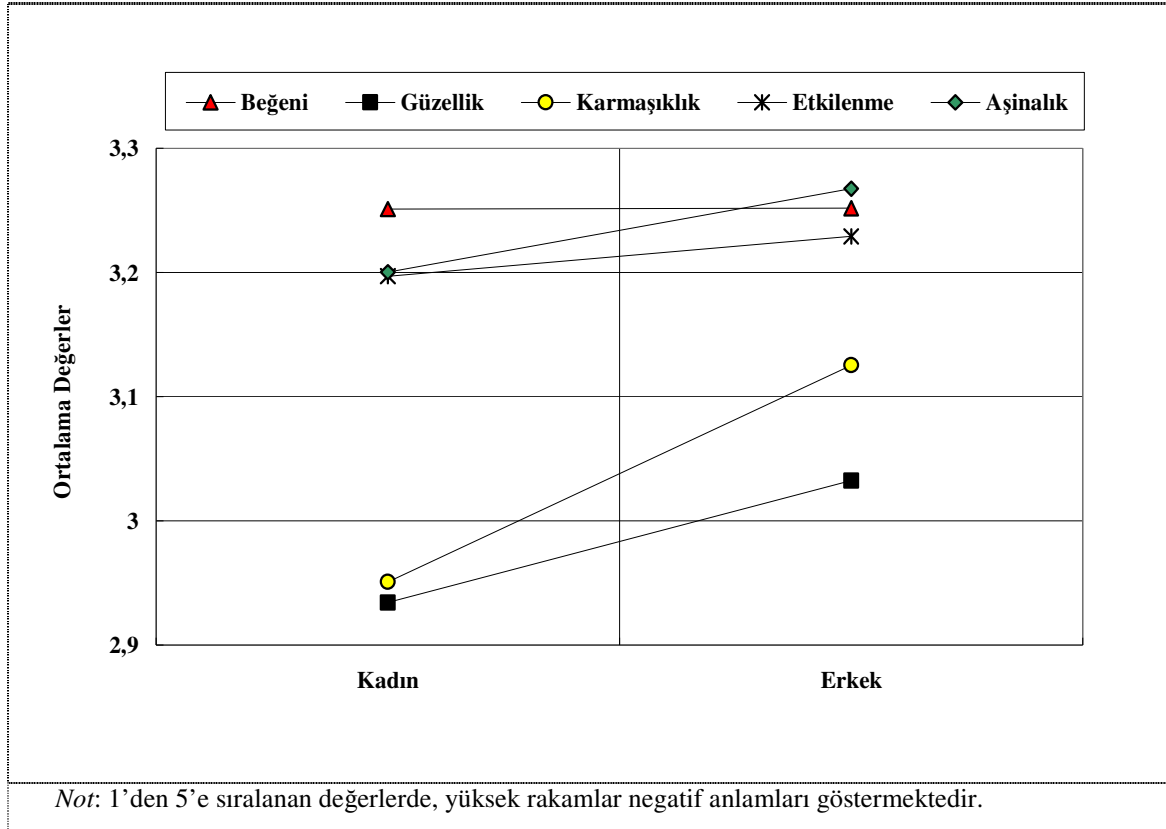
Çizelge 4.8. Yaş değerlendirmesinde ANOVA sonuçları

Bilişsel Değerler		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
Beğeni	Gruplar arası	4.248	1	4.248	2.315	0.128 ^{ns}
	Grup içinde	11091.742	6046	1.835		
	Toplam	11095.989	6047			
Güzellik	Gruplar arası	7.899	1	7.899	5.958	0.015*
	Grup içinde	8015.129	6046	1.326		
	Toplam	8023.028	6047			
Karmaşıklık	Gruplar arası	1.570	1	1.570	0.865	0.352 ^{ns}
	Grup içinde	10971.461	6046	1.815		
	Toplam	10973.031	6047			
Etkilenme	Gruplar arası	0.726	1	0.726	0.506	0.477 ^{ns}
	Grup içinde	8682.591	6046	1.436		
	Toplam	8683.317	6047			
Aşinalık	Gruplar arası	13.004	1	13.004	9.171	0.002*
	Grup içinde	8572.483	6046	1.418		
	Toplam	8585.487	6047			

Not: * α : 0.01 düzeyinde önemlidir, ns: önemli değil

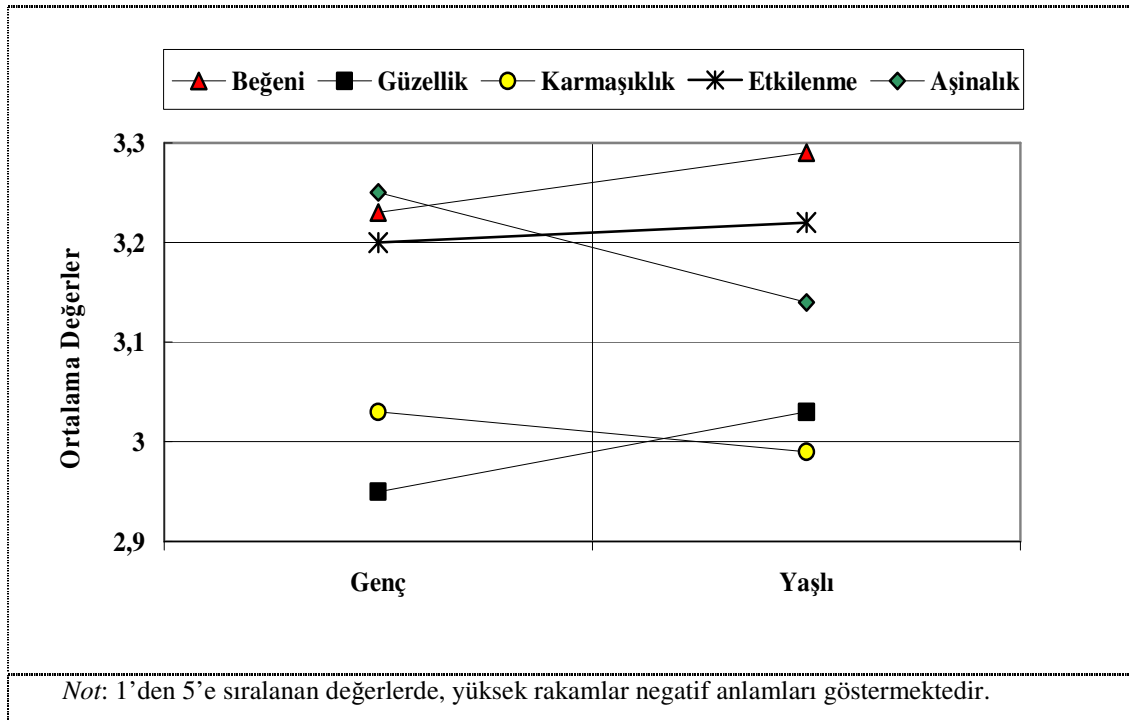
Çizelge 4.8'e göre, *güzellik* ($F= 5.958$, $df= 1$, $P = 0.015$) ve *aşinalık* ($F= 9.171$, $df= 1$, $P= 0.002$) bilişsel kavramlarında cinsiyet farklılıkları arasında istatistiksel açıdan $p<0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Ancak, *beğeni* ($F= 2.315$, $df= 1$, $P= 0.128$), *karmaşıklık* ($F= 0.865$, $df= 1$, $P= 0,352$) ve *etkilenme* ($F= 0.506$, $df= 1$, $P= 0.477$) bilişsel kavramlarında cinsiyet farklılıkları arasında istatistiksel açıdan $p<0,01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık görülememiştir.

Varyans Analizi'nde anlamlı bulunan varyans kaynaklarına ait yaşama mekânlarının değerlendirilmesinde cinsiyet ile yaş durumları arasındaki farklılıkların ortalama değerlerinin birbirleriyle karşılaştırılması için elde edilen veriler grafiksel olarak Şekil 4.13 ve Şekil 4.14'de verilmiştir.

Şekil 4.13. Katılımcıların cinsiyet farklılıklarına göre değerlendirme etkisi

Şekil 4.13'de görüldüğü gibi beğeni kavramına ait değerlendirmede kadın ve erkek grupların neredeyse birbiri ile aynı değerlere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre kadın ve erkeklerin *beğeni* düzeylerinin aynı olduğu söylenebilir. *Güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* kavramlarına ait cinsiyet farklılıklarının değerlendirilmesine bakıldığında birbirlerine yakın değerler olmakla birlikte kadınlar düşük değerleri (olumlu), erkekler ise yüksek değerleri (olumsuz) aldığı görülmektedir. Buna göre, kadınların erkeklere oranla farklı stillere sahip yaşama mekânlarını daha olumlu algıladıkları söylenebilir.

Şekil 4.14. Katılımcıların yaş farklılıklarına göre değerlendirme etkisi

Şekil 4.14'de görüldüğü gibi beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık kavramlarına ait yaş farklılıklarının değerlendirme sonuçları birbirlerine çok yakın değerlerde olmakla birlikte genç grup *beğeni*, *güzellik* ve *etkilenme* değerlendirmelerinde daha olumlu iken, yaşlı grup *karmaşıklık* ve *aşinalık* değerlendirmelerinde daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Bu doğrultuda, yaş ile birlikte artan deneyimler sonucunda farklı stillere sahip yaşama mekânlarında karmaşıklık ve aşinalık değerlendirmelerinin olumlu yönde artmakta olduğu söylenebilir.

Tüm gruplar arasında istatistiksel açıdan bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan Çoklu Varyans Analizi (MANOVA) sonucu Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Buna göre, Stiller x Cinsiyet x Yaş etkisi anlamsız bulunurken; stiller, cinsiyet ve yaş tekli etkileri ile Stiller x Yaş ikili ilişkisi $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bununla birlikte, Stiller x Cinsiyet ve Cinsiyet x Yaş ikili ilişkileri de $p < 0.05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 4.9. Bağımsız değişkenlerde MANOVA sonuçları

Bağımsız değişkenler	Değer	F Değeri	Serbestlik Derecesi	Önemlilik Derecesi	Sonuç
Stiller	0.276	193.372	10	0.000	$p < 0.01^*$
Cinsiyet	0.006	3.942	5	0.000	$p < 0.01^*$
Yaş	0.006	7.011	5	0.000	$p < 0.01^*$
Stiller x Cinsiyet	0.004	2.176	10	0.016	$p < 0.05^{**}$
Stiller x Yaş	0.005	3.195	10	0.000	$p < 0.01^*$
Cinsiyet x Yaş	0.003	3.986	5	0.001	$p < 0.05^{**}$
Stiller x Cinsiyet x Yaş	0.002	1.036	10	0.410	<i>ns</i>

Notes: ns: önemli değil, $^*\alpha$: 0.01 ve $^{**}\alpha$: 0.05 düzeyinde önemlidir.

4.3. Bölüm Değerlendirmesi

Konut yaşama mekânlarında kullanılan stillerin kullanıcı tercihleri üzerine etkisinin araştırıldığı bu tez çalışmasında stillerin değerlendirilmesine yönelik *Lens Model* ve *Varyans Analizi* olarak iki istatistiksel değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda kullanıcıların farklı stillere sahip yaşama mekânlarında *beğeni*, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* bilişsel kavramları doğrultusunda tercihlerinin oldukça kuvvetli olduğu görülmüştür.

Birinci istatistiksel değerlendirme çalışmasında, *Lens Model* yöntemi analizi yalnızca *beğeni* ilişkilendirilmesinde değil, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* bilişsel kavramlarının *beğeni* ile ilişkilendirilmesinde hem kadın – erkek hem de genç – yaşlı grupları arasında çok güçlü bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Tüm gruplar pozitif yönde çok güçlü ilişkilerle, birbirlerine yakın bir şekilde değerlendirme yapmışlardır.

Lens Model yöntemi analizinden elde edilen sonuçlar kısaca özetlenirse;

Beğeni bilişsel kavramında:

- Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlılar yaşama mekânının aşinalığı için 17 fiziksel bileşeni detaylarda farklılaşarak aynı biçimde kullanmışlardır. Bu durum, yaşama

mekânında *beğeni* üzerine oldukça yüksek düzeyde hemfikir olduklarını göstermektedir.

- Kadınlar ve erkekler ile genç ve yaşlılar için mekânın *beğeni* değerlendirmesini etkileyen en önemli bileşenin *fonksiyonellik* olduğu görülmektedir. Bu durum, farklı stillere sahip yaşama mekânlarında en önemli fiziksel bileşenin *fonksiyonellik* olduğunu ortaya koymaktadır.
- Erkekler, kadınlardan farklı olarak *uyumlu malzeme ve uyumlu aksesuar* bileşenlerini; gençler, yaşlılardan farklı olarak *kültürel, dokulu kumaş ve sıcak renk* bileşenlerini; yaşlılar ise gençlerden farklı olarak *uyumlu malzeme ve uyumlu aksesuar* bileşenlerini kullanmışlardır.

Güzellik bilişsel kavramında:

- Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlılar yaşama mekânının aşinalığı için 17 fiziksel bileşeni detaylarda farklılaşarak aynı biçimde kullanmışlardır. Bu durum, yaşama mekânında *güzellik* üzerine oldukça yüksek düzeyde hemfikir olduklarını göstermektedir.
- Tüm grupların yaşama mekânında *güzellik* değerlendirmesini etkileyen en önemli bileşenlerin *fonksiyonellik ve sadelik* olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkeklerde farklılık olarak *düz yüzey kullanımı* bileşeni de önemli olduğu görülmektedir.
- Erkekler, kadınlardan farklı olarak *yükseklik, uyumlu malzeme ve uyumlu aksesuar* bileşenlerini; gençler, yaşlılardan farklı olarak *kültürel ve yükseklik* bileşenlerini; yaşlılar ise gençlerden farklı olarak *uyumlu malzeme ve uyumlu aksesuar* bileşenlerini kullanmışlardır.

Karmaşıklık bilişsel kavramında:

- Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlılar yaşama mekânının aşinalığı için 23 fiziksel bileşeni detaylarda farklılaşarak aynı biçimde kullanmışlardır. Bu durum, yaşama

mekânında *karmaşıklık* üzerine oldukça yüksek düzeyde hemfikir olduklarını göstermektedir.

- Kadın ve erkeklerin yaşama mekânında *karmaşıklık* değerlendirmesini aynı düzeyde etkileyen en önemli bileşenlerin *fonksiyonellik*, *sadelik*, *hareketlilik* ve *düz yüzeyler* olduğu görülmektedir. Genç ve yaşlılarda ise *sadelik*, *düz yüzey*, *düzenli* ve *hareketli* bileşenleri aynı şekilde etkileyen en önemli bileşenler olurken; yaşlılarda farklılık olarak *fonksiyonellik* ve *dengeli* bileşenlerinin de önemli olduğu görülmektedir.
- Erkekler, kadınlardan farklı olarak *tutarlılık* ve *üsluba ait* bileşenlerini; yaşlılar ise gençlerden farklı olarak *tutarlılık* bileşenini kullanmışlardır.

Etkilenme bilişsel kavramında:

- Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlılar yaşama mekânının *etkilenme* değerlendirmesi için 15 fiziksel bileşeni detaylarda farklılaşarak aynı biçimde kullanmışlardır. Bu durum, yaşama mekânında etkilenme üzerine orta düzeyde hemfikir olduklarını göstermektedir.
- Kadınların yaşama mekânında *etkilenme* değerlendirmesini etkileyen en önemli bileşenlerin *fonksiyonellik*, *sadelik* ve eksi yönde olarak *sıcak renk* bileşenleri olduğu görülmektedir. Erkeklerde ise yine *fonksiyonellik*, *sadelik* ve eksi yönde olarak *sıcak renk* bileşenleri ile birlikte *yoğun aksesuar* ve *düz yüzeyler* bileşenlerinin de önemli olduğu görülmektedir. Gençlerin yaşama mekânında *etkilenme* değerlendirmesini etkileyen en önemli bileşenler *kültürel*, *dokulu kumaş* ve *sıcak renk* iken; yaşlıların *uyumlu aksesuar*, *simetrik desen*, *mat malzeme*, *uyumlu malzeme* ve *dengeli* bileşenlerinin önemli olduğu görülmektedir.
- Erkekler, kadınlardan farklı olarak *yükseklik*, *uyumlu malzeme*, *mat malzeme*, *simetrik desen* ve *uyumlu aksesuar* bileşenlerini kullanarak farklılaşırken; gençler, yaşlılardan *kültürel*, *dokulu kumaş* ve *sıcak renk* bileşenleri ile farklılaşmakta, yaşlılar ise gençlerden farklı olarak *uyumlu aksesuar*, *simetrik desen*, *mat malzeme*, *uyumlu malzeme* ve *dengeli* bileşenlerini kullanmışlardır.

Aşinalık bilişsel kavramında:

- Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlılar yaşama mekânının *aşinalık* değerlendirmesi için 21 fiziksel bileşeni detaylarda farklılaşarak aynı biçimde kullanmışlardır. Bu durum, yaşama mekânında aşinalık üzerine oldukça yüksek düzeyde hemfikir olduklarını göstermektedir.
- Kadınlar ve gençler için mekânın aşinalığını etkileyen en önemli bileşen *hareketlilik* iken, erkekler ve yaşlılar için ise *fonksiyonellik* olduğu görülmektedir.
- Kadınlar erkeklerden farklı olarak *tasarım ustalığı* bileşenini, gençler ise yaşlılardan farklı olarak *aksesuar yoğunluğu* bileşenini kullanmışlardır.

Grupların bilişsel kavramlar açısından imaj sıralamaları üzerine;

- Kadınlar, erkekler ve gençlerin en beğendikleri imaj birebir örtüşürken, yaşlılar diğer grupların beğendiği ikinci ve üçüncü imajı en çok beğenmiştir.
- Kadın ve yaşlıların en güzel buldukları yaşama mekânı aynı iken, erkek ve gençlerin en güzel buldukları mekân örtüşmektedir.
- Kadınlar, erkekler ve gençler için en karmaşık yaşama mekânı aynıdır. Yalnızca yaşlılar karmaşıklık değerlendirmesinde az bir oranda değişiklik göstermiştir.
- Yine kadınlar, erkekler ve gençler için en etkileyici yaşama mekânı aynıdır. Yalnızca yaşlılar etkileyicilik değerlendirmesinde büyük bir farklılık göstermiştir.
- Her dört grup için de, en aşına bulunan üç yaşama mekânı aynıdır.

Bu sonuçlar, Lens Model yöntemi analizlerinden elde edilen bulguları doğrular nitelikte görülmüştür.

İkinci istatistiksel değerlendirme çalışmasında gerçekleştirilen Varyans Analizi de *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* bilişsel kavramlarının *beğeni* ile ilişkilendirilmesinde hem kadın – erkek hem de genç – yaşlı grupları arasında çok güçlü bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Tüm değerler, katılımcılar tarafından *pozitif lineer* bir ilişki ile değerlendirilmiştir.

Bilişsel kavramların her birisi için *modern* stil yaşama mekânlarının en düşük değerleri (olumlu), *karma* stil yaşama mekânlarının orta değerleri ve *klasik* stil yaşama mekânlarının ise en yüksek değerleri (olumsuz) aldığı görülmüştür. Bu doğrultuda, ortalama değerlere bakıldığında; *modern* stilde olan yaşama mekânlarının, *karma* ve *klasik* stillere oranla daha olumlu değerlendirildiği görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda farklı stillere sahip yaşama mekânlarının değerlendirmeleri, olumludan olumsuzla doğru sıralaması Modern > Karma > Klasik şeklinde ifade edilebilmektedir.

En çok yaşanmak istenen, en iyi tasarıma sahip, sade, etkileyici ve aşına olarak görülen *modern* stildeki yaşama mekânlarının en çok tercih edilen stil olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte, tüm bağımlı değişkenler için *klasik* stildeki mekânlar olumsuz değerlendirilmiştir. Bu durum, *klasik* stil yaşama mekânlarının çok az tercih edildiğini; kötü tasarlanmış, karmaşık, aşına olmayan ve sıradan bir stil olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Burada görülen önemli bir sonuç, *beğeni* ve *karmaşıklık* ilişkisine bakıldığında Berlyne'in *Ters-U ilişkisi* yaklaşımının aksine *lineer bir ilişki* görülmesidir. Berlyne'in *Ters-U* ilişkisine göre, orta düzeyde bir karmaşıklığın yüksek düzeyde beğeniye etken olacağıdır. Mimari ölçekte yapılan çalışmalarda bu ilişki görülürken (Berlyne, 1974; Imamoglu, 2000; Akalın ve diğerleri, 2009) iç mekân ölçeğinde bu ilişkinin *lineer* olarak gerçekleştiği görülmüştür. Bu sonuç, kentsel ve mimari ölçekte yapılan çalışmaları (Kaplan, Kaplan ve Wendt, 1972; Wohlwill, 1974; Herzog, Kaplan ve Kaplan, 1976; Devlin ve Nasar, 1989) desteklemekle birlikte, mekânsal değerlendirme yapılan çalışmalar kapsamında özellikle iç mekân ölçeğinde ortaya çıkan oldukça önemli ve yeni bir veri olarak görüldüğü söylenebilir.

Bir başka önemli sonuç, kadın katılımcıların, erkek katılımcılara oranla daha olumlu bir yaklaşıma sahip olduklarıdır. Literatürde mimari ölçekte gerçekleştirilen çalışmaların

çoğunda erkek katılımcıların daha olumlu bir yaklaşıma sahip olduğu belirtilse de bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda bu genel bilginin aksine, iç mekân ölçeğinde, kadın kullanıcıların erkeklere oranla mekânları daha olumlu algıladıkları ve değerlendirdikleri görülmüştür.

Bununla birlikte, genç katılımcıların *beğeni*, *güzellik* ve *etkilenme* değerlendirmelerinde yaşlı katılımcılara oranla daha olumlu bir yaklaşım sergilerken, yaşlı katılımcıların ise *karmaşıklık* ve *aşinalık* değerlendirmelerinde daha olumlu yaklaşıtları görülmüştür.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışması ile iç mimari anlamda ve iç mimarlığın mimarlıktan ayrılarak yeni çalışmalara yol gösterici nitelikte olması bakımından oldukça önemli sonuçlar elde edilmiştir. Mimariden bağımsız olarak yalnızca iç mekân ölçeğinde elde edilen çalışma bulguları, ortaya yeni fikirler koymaktadır. Ayrıca bu çalışma, iç mekânların kullanıcı memnuniyeti doğrultusunda sürekli değişen, devingen bir yapıda olması bakımından mimari çalışmalarda kullanılan yöntemlerden ve elde edilen verilerden ayrılarak iç mimari alanında özelleşmekte olduğunu göstermektedir.

Tez çalışmasında özellikle yaşama mekânı tasarımlarında uygulanan stillerin kullanıcılar üzerinde oluşturduğu etkilerin belirlenmesi ve tasarımcıların iç mekânlarda konfor koşullarını sağlayan ve kullanıcı mutluluğuna katkıda bulunan tasarımların oluşmasında yardımcı olabilecek bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, konut yaşama mekânlarında kullanılan stillerin tercihinde kullanıcıların *beğeni*, *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* değerlendirmelerine odaklanılmıştır.

Literatürde bulunan çalışmalar, *mekânsal estetik değerlendirmeyi* ve *tercih etme duygusunu* belirleyen çevresel, fiziksel, kültürel, sosyo-demografik faktörler gibi pek çok faktörün varlığına rağmen insanların ortak estetik değerlendirmeler ve tercihler oluşturabildiğini göstermiştir (Lynch, 1960; Berlyne, 1972; Wohlwill, 1976; Ulrich, 1991; Nasar, 1989; Kaplan ve Kaplan, 1989; Rapoport, 1990). Bu estetik değerlendirmeleri ve tercihleri etkileyen durumların ölçülmesi için çeşitli çalışmalar ile farklı araştırma yöntemleri seçmişler ve farklı başlıklar altında değerlendirmişlerdir. Örneğin; *karmaşıklık*, *uyarım* ve *aşinalık* kavramları çevresel estetik ve mimari estetik çalışmalarında sıklıkla kullanılan bilişsel özelliklerdir (Venturi, 1966; Purcell, Peron ve Sanchez, 1998; İmamoğlu, 2000; Akalın ve diğerleri, 2009; Akalın ve diğerleri, 2010).

Bu tez çalışmasında kullanılan yöntemlerin iç mimarlık ölçeğinde mevcutta yapılan iç mimari çalışmalardan farklı olarak yeni bir model önerisi sunması bakımından önemli olduğu görülmektedir. Çalışmada gerçekleştirilen birinci istatistiksel değerlendirme çalışması altında *Lens Model* yöntemi kullanılmış; farklı sosyo-demografik grupların algı farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konularak farklı stillere sahip yaşama mekânı

örneklerinde hangi fiziksel özelliklerin duygusal özelliklerle ve seçimlerle örtüştüğü irdelenmiştir. İkinci istatistiksel değerlendirme çalışması altında *Varyans Analizi* yöntemi kullanılmış ve katılımcıların hangi stilleri tercih ettiği ve sosyo-demografik farklılıkların bu tercihlere nasıl ve ne yönde yaklaştıkları irdelenmiştir. İç mimariye yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında bu tez çalışmasının ana kurgusunda oluşturulan böyle bir yöntem çalışmasının olmadığı ve böyle bir yöntem oluşumuna ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, bu tez çalışmasında kullanılan yöntemler ve elde edilen bulguları ile iç mimarlık ölçeğinde gerçekleştirilecek gelecek çalışmalara örnek olabileceği ve önemli katkılarının olacağına inanılmaktadır.

Çalışma sonucunda tez çalışmasının amaçları ve hipotezlerinin ne ölçüde gerçekleştiğini içeren sonuçlar şöyledir:

Bu tez çalışması kapsamında yapılan literatür araştırması sonucunda, görsel imajların değerlendirmesi üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla kent, mimari ve mobilya ölçeğinde gerçekleştirildiği görülmüş; iç mekân ölçeğinde neredeyse hiç çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca, katılımcıların hangi bilişsel kavramları, hangi fiziksel bileşenlerle algıladıkları gibi detay çalışmaları, daha çok mimar - mimar olmayanlar ve öğrenci - mimar arasında incelenmiştir (Gifford ve diğerleri, 2000, 2002; Gifford ve Douglas, 2001; Fawcett, Ellingham ve Platt, 2008; Stamps, 1999). Halk grubundan sosyo-demografik özellikleri dikkate alan bir yaklaşımla araştırma yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, literatürde bulunan çalışmalardan hiç birinin stiller ile ilgili sistematik bir araştırma içermediği görülmüştür. Bu noktada, tez çalışmasının, hem iç mekân ölçeğinde, hem kullanıcı memnuniyetine yönelik olarak halk grubuna uygulanan anket çalışmasıyla hem de stillerin değerlendirilmesinde sistematik bir yaklaşım gerçekleştirerek, tasarım alanında yer alan bu boşluğu dolduracak ve gelecek çalışmalara örnek teşkil edebilecek bir çalışma olduğuna inanılmaktadır.

Genel anlamda çalışma bulgularına bakıldığında; bilişsel kavramların (beğeni, güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık) detaylarında bazı farklılıklar yaşansa da, imajların *genel değerlendirmeleri* bağlamında sosyo-demografik grupların çok güçlü düzeyde birbirleriyle örtüştükleri görülmüştür. Kadın ve erkekler ile genç ve yaşlıların Varyans Analizi bulgularında görülen en beğendikleri ilk üç yaşama mekânı imajının aynı olması ve

Lens Model analizi bulgularında görülen tüm bilişsel kavramlar üzerinde hemfikir olmaları bu sonucu doğrulamaktadır.

Tüm gruplar tarafından en çok tercih edilen, etkilenilen, aşına olunan ve en az karmaşık gelen yaşama mekânı imajları *modern* stilde mekânlar olurken; *karma* stil yaşama mekânları orta düzeyde ve *klasik* stil yaşama mekânları ise en az değerleri alarak en az tercih edilen ve en çok karmaşık gelen mekânlar olarak ortaya çıkmıştır.

Beğeni kavramına ait cinsiyet farklılıklarının değerlendirmesine bakıldığında kadın ve erkek grupların neredeyse birbiri ile aynı değerlere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre kadın ve erkeklerin *beğeni* düzeylerinin aynı olduğu söylenebilir.

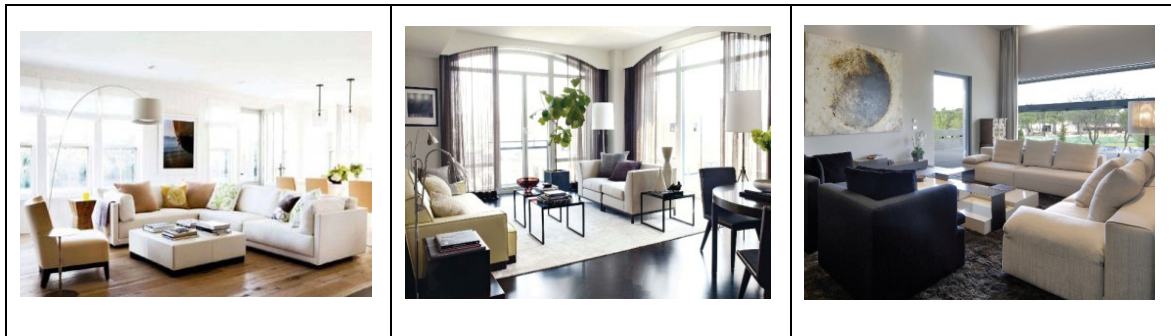
Güzellik, karmaşıklık, etkilenme ve aşinalık kavramlarına ait cinsiyet farklılıklarının değerlendirilmesine bakıldığında ise birbirlerine yakın değerler olmakla birlikte kadınların düşük değerleri (olumlu), erkeklerin ise yüksek değerleri (olumsuz) aldığı görülmektedir. Buna göre kadın katılımcıların, erkek katılımcılara oranla farklı stillere sahip yaşama mekânlarına karşı daha olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları söylenebilir. Bu sonuç, H1’de öne sürülen hipotezi (*H1: Erkek kullanıcıların stil tercihleri ve bilişsel değerlendirmeleri kadın kullanıcılara göre daha olumlu olacaktır*) desteklememiştir. Buradan hareketle, Witkin ve diğerleri (1971), Stanes ve Gordon (1973), Cairns ve diğerleri (1985), Nebot (1988) gibi çevresel ve mimari ölçekte yapılan ve hipotezi destekleyen çalışmaların aksine, iç mekân ölçeğinde kadın kullanıcıların erkeklere oranla mekânları daha olumlu algıladıkları ve değerlendirdikleri söylenebilir. Bu sonuç, aynı zamanda, iç mimariye yönelik yapılacak çalışmaların çevresel ve mimariye yönelik yapılan çalışmalar ile örtüşmeyebileceğini göstermektedir.

Sayısal veriler olarak kadın, erkek ve genç grupların birbirlerine çok yakın değerler vermesi yanında yalnızca yaşlı grupta bazı farklılıklar görülmüştür. Yaş farklılıklarına yönelik algılama çalışmalarında yaşla birlikte çevresel deneyimlerin de arttığı görülmüş ve bu doğrultuda algılamada farklılıkların oluştuğu belirtilmiştir (DeLong, 1970; Feroletto ve Bounard, 1975; Nasar, 1989; Imagawa ve diğerleri, 2000). Bununla birlikte, genç katılımcıların *beğeni, güzellik* ve *etkilenme* değerlendirmelerinde yaşlı katılımcılara oranla daha olumlu bir yaklaşım sergiledikleri, yaşlı katılımcıların ise *karmaşıklık* ve *aşinalık* değerlendirmelerinde daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür. Bu sonuç, H2’de öne sürülen

hipotezi (*H2: Genç ve yaşlı katılımcılar, farklı stillere sahip mekânları bir kısım farklılıklar ile aynı doğrultuda algılayacaklardır*) hipotezini doğrulamaktadır. Bu sonuçla birlikte bu tez çalışması, gelecek çalışmalara altlık oluşturması bakımından önemli görülmektedir.

Beğeni ve beraberinde gelen güzellik kavramı, kişilerde uyandırdığı etkiye göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, mimaride kullanılan elemanlar, eğrisel çizgiler ve çeşitli formlarla çeşitlendirilmiş cepheler, bunun yanı sıra çok süslülük kullanıcı tercihini artırabilmektedir. Bununla birlikte, mimari stil, yapının yaşı ve görsel ağırlığı beğeniyi etkilemektedir (Nasar, 1983). Bazı mimari çalışmalarda da modern stillerin, klasik etkileri olan stillere kıyasla daha çok tercih edildiği görülmüştür (Stamps, 1993). Çalışma bulgularına bakıldığında, iç mimariye yönelik yapılan çalışmalardan (Pedersen, 1986; Cupchik ve diğerleri, 2003) farklı olarak, tüm grupların *modern* stil grubu altında yer alan yaşama mekânı imajlarını tercih ettikleri görülmüştür (Şekil 5.1). Bu sonuç, H3’de öne sürülen “*H3: Modern stildeki yaşama mekânları en çok tercih edilen mekânlar olacaktır*” hipotezini doğrulamaktadır.

Bu mekânların fiziksel bileşenleri ile değerlendirildiğinde, kullanıcıların ilk olarak *fonksiyonelliğe* önem vererek daha sonra *az mobilya kullanımı, sade, yalın, açık renk tonları kullanılmış, düz yüzeylere sahip, hafiflik etkisinde* ve aynı zamanda *sağlamlığı ifade eden* mekânları tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Farklı stillere sahip yaşama mekânı imajlarında kullanıcının tercih değerlendirmelerini faktör analizi ile bakıldığında; farklı olarak *modern* stilde mekânların en çok tercih edildiği, *karma* stilde mekânların orta düzeyde ve *klasik* stilde mekânların ise en az düzeyde tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Şekil 5.1. Katılımcı gruplar tarafından tercih edilen ve Modern stilde değerlendirilen ilk üç yaşama mekânı imajı

Düzen bir dizi tekrar veya anlam ifade etmektedir (Kaplan ve Kaplan, 1989). Aşinalık, fazlalık ve uyuma gibi farklı biçimsel değişkenler düzenin algılanışını etkilerler. Bir örnek, benzer elemanlar, ilişkiler veya düzenlemeleri ile bireyin geçmiş deneyimlerini tetikliyorsa, aşinalığı biçimsel değişken olarak deneyimlenirler. Fazlalık ise tekrar eden elemanların birleşiminden oluşmaktadır.

Bu tez çalışmasının sonuçlarına bakıldığında tüm grupların aşinalık değerlendirmelerinin birbirine çok yakın ve çok güçlü bir şekilde aynı olduğu görülmektedir. Farklı stillere sahip yaşama mekânı imajlarında kullanıcının aşinalık değerlendirmelerine faktör analizi ile bakıldığında; *modern* stilde mekânları en aşına buldukları, *karma* stilde mekânları orta düzeyde ve *klasik* stilde mekânları ise en az aşına buldukları görülmektedir. Buradan çıkarılabilecek en önemli sonuç, en çok aşına olunan yaşama mekânlarının yine *modern* stilde olan mekânlar olmasıdır. Bu sonuç, H4'te öne sürülen “*H4: Modern stildeki yaşama mekânlarının, karma ve klasik stilde tasarlanmış mekânlara göre aşinalık etkisi daha fazla olacaktır*” hipotezini doğrulamaktadır. Bununla birlikte, katılımcı grupların kültürel geçmişlerinin etkisiyle kültürel verilerini en çok ortaya koyan imaj örneğinin de aşına bulunan mekânlar arasında görülmesi de beklenen sonuçlardan biri olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 5.2).

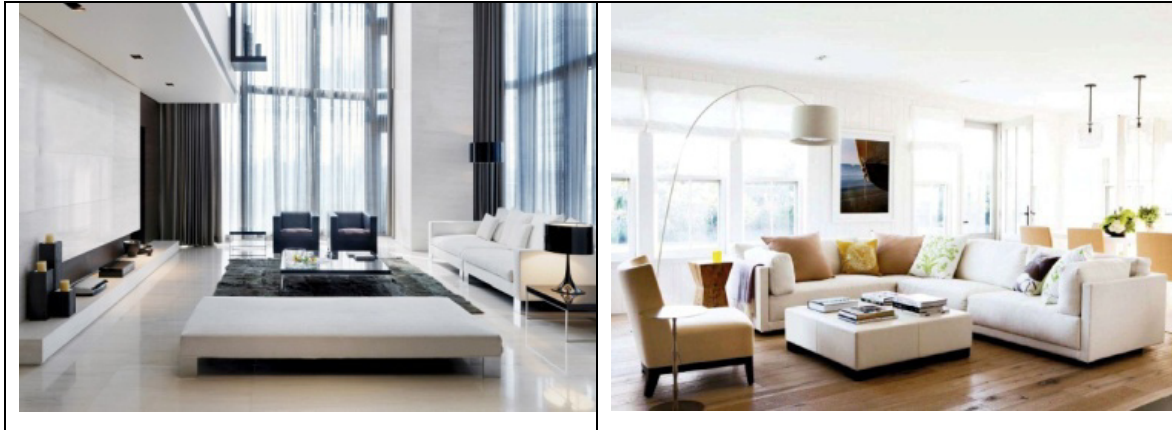

Şekil 5.2. Tüm gruplar tarafından en çok aşına bulunan ilk üç yaşama mekânı imajı

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda iç mekân ölçeğinde en az karmaşık gelen mekânların Şekil 5.3'te görüldüğü gibi *modern* yaşama mekânları olduğu görülmüştür. En çok karmaşık gelen mekânların ise *klasik* stil yaşama mekânları olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, H5'de öne sürülen “*H5: klasik stildeki yaşama mekânları karmaşık olarak değerlendirilecektir*” hipotezini doğrulamaktadır. İç mekân ölçeğinde gerçekleştirilen benzer çalışmalardan Ritterfeld ve Cupchik (1996), Cupchik ve diğerleri'nin (2003) çalışmalarından elde edilen sonuçların da bu tez çalışmasının sonuçları

ile birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda da *klasik* stilde oluşturulan mekânlarda bulunan eşya yoğunluğunun kullanıcının algılamasında karmaşa oluşturduğu görülmüştür.

Bir diğer yandan, karmaşıklık, daha bağımsız elemanlar, onların arasındaki büyük farklılıklar ve gereksiz bir şekilde kullanılan doku karmaşasından oluşur. Çevre ile ilişkili olarak araştırmacılar karmaşık kelimesini çeşitlilik veya görsel zenginlik ile yer değiştirerek kullanmışlardır (Wohlwill, 1976; Kaplan ve Kaplan, 1989). Berlyne'in (1972) geliştirdiği Ampirik Estetik Model'de *karşılaştırmalı özellikler* adı verilen, görsel elemanların çeşitliliğini içeren *karmaşıklık*, olağan dışı elemanların varlığını içeren *sıra dışılık*, elemanlar arası uyumsuzluk ve farklılığı içeren *farklılık* ve beklenmedik elemanların bulunmasını içeren *sürpriz* özellikleri olarak dört özellik tarif edilmiştir. Bireylerin estetik yargılarında ve imgesel değerlendirmelerinde bu dört faktörün *ılımlı veya orta düzeyde* bulunması olumlu etki yaratmakta, algılanan yerin ya da nesnenin tercih edilmesini sağlamakta olduğu belirtilmiştir. Özellikle karmaşıklık faktöründe *Ters-U ilişkisi* olarak belirtildiği *orta düzeyde bir karmaşıklık* etkisinin tercih etme düzeyini arttırdığı belirtilmiştir.

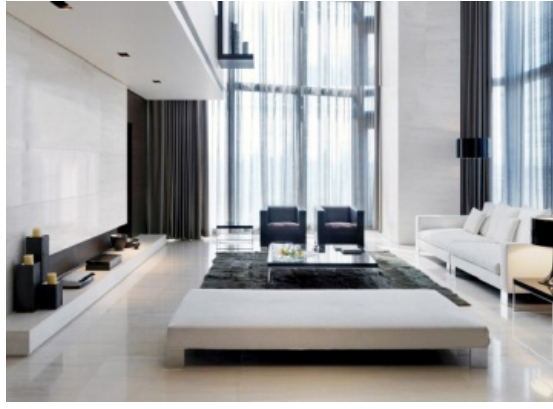
Şekil 5.3. Katılımcı gruplar tarafından en az karmaşık bulunan, Modern stilde ilk iki yaşama mekânı imajı

Karmaşıklık – aşinalık durumu ile de ilişkilidir. Bu duruma ne kadar aşina olunursa (geçmiş deneyimler ile elde edilen bilgilerin tanınması) o kadar az karmaşık hissedilir. Dolayısıyla, karmaşıklık azaldıkça beğeni seviyesi artar. Ancak çok az veya çok karmaşık gelen durumlar beğenin azalmasına yol açabilir. Aynı doğrultuda çok aşina olunan bir mekân artık çekici gelmeyebilir ve tercih edilmeyebilir. Ancak bu tez çalışmasından elde

edilen beğeni ve karmaşıklık ilişkisine bakıldığında Berlyne'in *Ters-U ilişkisi* yaklaşımının aksine *lineer bir ilişki* ortaya çıkmıştır. Karmaşıklık etkisinin en az olduğu ve aşinalık etkisinin en fazla olduğu yaşama mekânı imajlarında *beğeni*, *güzellik* ve *etkilenme* düzeylerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Berlyne'in Ters-U ilişkisine göre, orta düzeyde bir karmaşıklığın yüksek düzeyde beğeniye etken olacağıdır. Mimari ve çevre temelli çalışmalarda (Berlyne, 1974; Wohlwill, 1974; Imamoglu, 2000; Akalin ve diğerleri, 2009) orta düzeyde bir karmaşıklık (Ters-U ilişkisi) etkiliyken iç mekân ölçeğinde gerçekleştirilen bu tez çalışmasında bu ilişkinin *lineer* olarak gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, mekânsal değerlendirme yapılan çalışmalar kapsamında özellikle iç mekân ölçeğinde ortaya çıkan yeni ve oldukça önemli bir veri olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüm grupların genel anlamda en çok etkilendiği mekânların *modern* stilde olduğu görülmektedir. Ancak yaşlı gruba bakıldığında kültürel ve geçmiş deneyim birikimleri etkisiyle *karma* (geleneksel) stildeki mekânlardan da etkilenebildiği görülmüştür (Şekil 5.4). Ancak bu sonuç yaşlıların tercih etme düzeyini etkilememiş, yaşlılar da diğer gruplar gibi en çok *modern* stilde yaşama mekânlarını tercih etmiştir. Farklı stillere sahip yaşama mekânı imajlarında kullanıcının etkilenme değerlendirmelerine faktör analizi ile bakıldığında; en çok *modern* stilde mekânlardan etkilendikleri, *karma* stilde mekânlardan orta düzeyde ve en az *klasik* stilde mekânlardan etkilendikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Kadın, erkek ve genç gruplar	Yaşlı grup
	

Şekil 5.4. Kadın, erkek ve genç gruplar tarafından en çok etkilenen Modern stilde ilk yaşama mekânı imajı ile yaşlı grup tarafından en çok etkilenen Karma stilde ilk yaşama mekânı imajı

Her bireyin algılama derecesi çeşitli çevresel, fiziksel, kültürel vb. gibi etmenler dolayısıyla farklı olmaktadır. Algılamanın öznel oluşu, öznel düşünce ile bilgiye zihinde anlam verilebilmesi, bunun temel dayanağıdır. Bu durum, insanın mekânsal uyarımlar karşısında pasif olmadığını, mekânda kendisi için değerli olan, önemli görülen veya etkileyici gelen fiziksel özellikleri seçip zihinsel süreçten geçirmekte olduğunu göstermektedir. Örneğin, Harrison ve Howard (1972), tüm bireylerin yaşadıkları fiziksel çevreye ilişkin zihinsel haritalar oluşturduklarını, bu haritaların oldukça öznel ve farklı olduğunu çünkü her bireyin kendine ait bir geçmiş yaşantısı ve kişisel deneyimi olduğunu ifade etmektedir.

Yukarıda ifade edilen *Lens Model* analizi sonucu yapılan değerlendirmeler ile *Varyans Analizi* sonuçlarının tam olarak örtüşmekte olduğu açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, günümüz kullanıcılarının konut yaşama mekânlarında kullanılan stil tercihlerinde tüm cinsiyet ve yaş farklılıklarına rağmen ortak bir tercih ile *Modern* stilde tasarlanmış mekânlarda yaşamak istediklerini belirtmiş olmalarıdır. Ayrıca, *beğeni* (tercih) etkisi ile *güzellik*, *karmaşıklık*, *etkilenme* ve *aşinalık* bilişsel kavramlarının aynı doğrultuda ilerlemekte olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle iç mekân ölçeğinde, güzellik, etkilenme ve aşinalık dereceleri pozitif yönde ne kadar artıyorsa ve karmaşıklık düzeyi bir o kadar azalıyorsa, kullanıcıların tercih etme dereceleri de o kadar artmaktadır.

Aynı zamanda tüm bu bulgular tez çalışmasının amaçları ve hipotezlerinin doğruluğu ile geçerliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda öncelikli olarak tez çalışmasının iç mekân ölçeğinde çalışılmış olması ve bireylerin bilişsel değerlendirmelerinin mekânların fiziksel bileşenleri ile ilişkilendirmesini sağlayan *Lens Model* yöntemi ile kurgulanması, var olan çalışmalardan farklı olarak gelecek çalışmalara yol gösterici nitelikte olması bakımından önemli görülmektedir. Çalışma değerlendirmesinde de görülmektedir ki, mimari ve çevresel anlamda algılama boyutları iç mekân ölçeğinde farklılıklar göstermektedir.

Sonuç olarak yapılan bu tez çalışması, iç mimarlığa yönelik çalışmaların mimarlığa yönelik yapılan çalışmalarla örtüşmeyebileceğini ve farklılıklar içerdiğini gösteren çok belirleyici bir çalışma olarak görülmektedir. Ayrıca ileriye yönelik gerçekleştirilecek iç mimarlık çalışmaları için yeni bir model önerisi sunması bakımından iç mimarlık alanına önemli bir katkı sağladığına inanılmaktadır. Bununla birlikte, bu tez çalışmasından elde

edilen bulgular ile stiller ve sosyal referansların algılama ve tercihler üzerinde yeni çalışmalara ışık tutacak nitelikte olduğuna ve özellikle günümüzde ihtiyaç olan araştırma konularına (örneğin, yaşlıların değerlendirmeleri, kültür farklılıkları, çevresel sistemlerin etkileri vb. gibi) referans olacağına inanılmaktadır.

Aynı zamanda, bu tez çalışmasından elde edilen sonuçlar, kullanıcıların beklenti ve tercihlerini, tutum ve davranışlarını ortaya koyması bakımından, tasarımcılara ve üreticilere yol gösterici niteliktedir. Tasarımcılara hem iç mekân tasarımlarında, hem de kullanıcıya yönelik yeni tasarımlar oluşturmalarında hedef kullanıcıların özellikleri ile ilgili fikir vermesi bakımından faydalı olacaktır. Bunun yanı sıra, olaya kullanıcı açısından bakılacak olursa, algılamalarının üretici firma, tasarımcı vb. gibi tarafından bilinmesi ve bu doğrultuda üretim çabalarının geliştirilmesi ile muhtemel kullanıcılar için de faydalı olacağına inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ackerman, J.S. (1962). A Theory of Style. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 20(3), 227-237.
- Acking, C.A. (1971). Factoral Analysis of the Perception of an Interior. In B. Honikman (Ed.), *Architectural Psychology Conference*. London: RIBA Publications, 46-48.
- Akalın, A., Yildirim, K., Wilson, C. and Kilicoglu, O. (2009). Architecture and Engineering Students' Evaluations of House Facades: Preference, Complexity and Impressiveness. *Journal of Environmental Psychology*, 29(1), 124-132.
- Akalın, A., Yildirim, K., Wilson, C. and Saylan, A. (2010). Users' Evaluations of House Façades: Preference, Complexity and Impressiveness. *Open House International*, 5(1), 57-65.
- Alp, T. (1984). İç Mekânda Renk Kuramları. *Mimar Sinan Üniversitesi İç Mekân Düzenleme Bilim Dalı Konferansları*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, 4, 83-88.
- Altman, I. and Wohlwill, J.F. (Eds.) (1983). *Behavior and the Natural Environment*. New York: Plenum Press.
- Amaturo, E., Costagliola, S. and Ragone, G. (1987). Furnishing and Status Attributes: A Sociological Study of the Living Room. *Environment and Behavior*, 19, 228-249.
- Aras, R. (2003). *Mobilya Stilleri*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 28, 36, 45, 50, 60-62, 91-93, 169.
- Aras, R., Yıldırım, K. ve Utar, M. (2003). Sosyo-Kültürel Değişimin Geleneksel Urfa Evlerinde Mekân Organizasyonuna Etkisi. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 16(4), 779-788.
- Aras, R. ve Uzun, O. (2010). XV. Louis Stili Mobilyaların Genel Özellikleri ve Günümüzdeki Uygulamaları. *Politeknik Dergisi*, 13(2), 131-141.
- Aronson, J. (1965). *The Encyclopedia of Furniture* (Third edition). New York: Clarkson Potter, 84.
- Arcan, E.F. ve Evcı, F. (1999). *Mimari Tasarıma Yaklaşım* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Tasarım Yayın Grubu, 20, 64-66.
- Arslan, H.D., Çınar, K. ve Dinç, P. (2009). Mekâna Yönelik Algısal Farkların Ölçülmesinde Lens Model Yaklaşımı: Model Açılımı ve Kullanım Örnekleri. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 24(4), 35-48.
- Aslanoğlu, İ.N. (1983). Bauhaus'a Kadar Endüstriyel Tasarım-Mimarlık İlişkileri. *Mimarlık Dergisi*, 193, 12-16.

- Aytıs, S. (1996). *Yüksek Binaların Yapım Kriterleri ve Bu Kriterlerin İstanbul Koşullarına Göre Uygulamalı Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Badawy, A. (1968). *A History of Egyptian Architecture: The Empire from the Eighteenth to the End of the Twentieth Dynasty, 1580–1085 B.C.* Berkeley: University of California Press, 1-548.
- Bagozzi, R.P. and Yi, Y. (1988). On the Evaluation of Structural Equation Models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16, 74-94.
- Başkaya, A., Wilson, C., Özcan, Z.Y. and Karadeniz, D. (2006). A Study in Re-establishing the Corporate Identity of a Post-office Institution with Gender-related Differences in Perception of Space. *Journal of Architectural and Planning Research*, 23(1), 43-59.
- Bellizzi, J.A., Crowley, A.E. and Hasty, R.W. (1983). The Effects of Color in Store Design. *Journal of Retailing*, 59(1), 21-45.
- Benevelo, L. (1982). *Geschichte der Architektur des 19. und 20. Jahrhunderts Band 1*. Münih: DTV Deutscher Taschenbuch, 220, 309, 335.
- Berlyne, D.E. (1972). *Aesthetics and Psychobiology*, New York: Appleton-Century-Crofts, 1-336.
- Berlyne, D.E. (1974). *Studies in the New Experimental Aesthetics*. Washington, D.C.: Hemisphere Publishing, 1-340.
- Bingöl, Ö. (2001). *Modernleşme ve Konut Mimarisi; Endüstri Devrimi'nden Sonra Barınma Kültürünün Değişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Blakemore, R.G. (1997). *History of Interior Design and Furniture: From Ancient Egypt to Nineteenth Century Europe*. New York: Van Nostrand Reinhold, 2, 8-21.
- Bosma, H., Marmot, M.G., Hemingway, H., Nicholson, A.C., Brunner, E. and Stansfield, S.A. (1997). Low Job Control and Risk of Coronary Heart Disease in Whitehall II (Prospective Cohort) Study. *British Medical Journal*, 314, 558-565.
- Bozdayı, A.M. (1995). İç Mekân Tasarımında Sosyo-psikolojik Yönden İnsan - Çevre Etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları*, 6, 31-39.
- Bozdayı, A.M. (2002). İnsan ve Mekân Etkileşimi Çerçevesinde Kültürel Bir Süreç Olarak Konut Kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları*, 11, 7-17.
- Bozdayı, A.M. (2004). *İç Mekân ve İnsan*. Ankara: Ajansmat Basımevi, 50.

- Bozdayı, A.M. (2005). Endüstri Devrimi ve insan-mekân-kentsel yaşantı etkileşimi. A.M. Bozdayı (Editör). *Çağdaş Kent Yaşamında Mekân Sorunları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 7-14.
- Bruner, J.S. (1957). On Perceptual Readiness. *Psychological Review*, 64(2), 123-152.
- Brunswik, E. (1955). Representative Design and Probabilistic Theory in a Functional Psychology. *Psychological Review*, 62(3), 193-217.
- Buriel, R. (1978). Relationship of Three Field-Dependent Measures to the Reading and Math Achievement of Anglo-American and Mexican-American Children. *Journal of Educational Psychology*, 70, 167-174.
- Burns, L.D. and Caughey, C.C. (1992). Category Use in First Impressions of Restaurant Interiors. *Perceptual and Motor Skills*, 75, 107-110.
- Cairns, E., Malone, S., Johnston, J. and Cammock, T. (1985). Sex Differences in Children's Group Embedded Figures Test Performance. *Personality and Individual Differences*, 6(5), 653-654.
- Chan, C.S. (2000). Can Style be Measured?. *Design Studies*, 21, 277-291.
- Chen, K. (1997). Form Language and Style Description. *Design Studies*, 18, 249-274.
- Ching, D.K.F. (2011). *A Visual Dictionary of Architecture*. (Second Edition). New York: John Wiley & Sons, 52-61, 191.
- Coates, S., Lord, M. and Jakobovics, E. (1975). Field Dependence-Independence, Social-Nonsocial Play and Sex Differences in Preschool Children. *Perceptual and Motor Skills*, 40, 195-202.
- Collins, M. (1987). *Towards Post-modernism: Design Since 1851*. London: British Museum Publications, 1-176.
- Connor, J.M., Schackman, M. and Serbin, L.A. (1978). Sex-Related Differences in Response to Practice on a Visual-Spatial Test and Generalization to a Related Test. *Child Development*, 49, 24-29.
- Crowley, A.E. (1993). The Two-dimensional Impact of Color on Shopping. *Marketing Letters*, 4(1), 59-69.
- Cupchik, G.C., Ritterfeld, U. and Levin, J. (2003). Incidental Learning of Features From Interior Living Spaces. *Journal of Environmental Psychology*, 23(2), 189-197.
- Çakın, Ş. (1981). *Mimari Tasarımın İnsan ve Toplum Bilimsel Temelleri*. Yayımlanmış Doçentlik Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 1-234.
- Çelik, M. (1996). *Konut Yaşama Hacimlerinde Gereksinim ve Amaca Uygun Esnek Değiştirilebilir iç Mekân Elemanlarına Yaklaşım ve Ankara'nın Gelişme Bölgeleri*

için Bir Öneri. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DeLong, A.J. (1970). The Micro-Spatial Structure of the Older Person: Some Implications of Planning the Social and Spatial Environment. In L. Pastalan and D. Carsen (Eds.). *Spatial Behavior of Older People*. Ann Arbor, MI: Institute of Gerontology, 68-87.

Devan, D.S., Kness, D.M., Logan, K.C. and Szekely, L. (1980). *Introduction to Interior Design*. New York: Macmillan Publishing, 148-150.

Devlin, K. and Nasar, J.L. (1989). The Beauty and the Beast: Some Preliminary Comparisons of “High” versus “Popular” Residential Architecture and Public versus Architect Judgments of Same. *Journal of Environmental Psychology*, 9(4), 333-344.

Diler, T. (1996). *Modernist ve Post-Modernist Yaklaşımların Toplu Konut Yerleşimleri Tasarımına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dinç, P. and Yüksel, E.I. (2010). A Lens Model Approach for Analyzing the Judgment Differences of European and Turkish Architectural Students. *Arkitekt*, 523(2), 44-59.

Douglas, D. and Gifford, R. (2001). Evaluation of the Physical Classroom by Students and Professors: A Lens Model Approach. *Educational Research*, 43(3), 295-309.

Droste, M. (1990). *Bauhaus 1919-1933*. Benedikt: Taschen, 82.

Engelbrecht, P. and Natzel, S.G. (1997). Cultural Variations in Cognitive Style. *School Psychology International*, 18, 155-164.

Enkvist, N.E. (1964). On Defining Style: an Essay in Applied Linguistics. In J. Spencer (eds.) *Linguistics and Style*. London: Oxford University Press, 21-56.

Erdogan, E., Binici, S., Akalın, A. and Yildirim, K. (2013). Familiarity, Impressiveness, Complexity and Liking in Façades of Domestic and Foreign Detached Houses. *Gazi University Journal of Science*, 26(2), 319-330.

Erhan, İ. (1978). *Endüstri Tasarımında Kullanıcı-Araç İlişkileri Açısından Görsel Bildirişim*. İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, 84.

Eriç, M., Yaşa, E.H. ve Nuran, Y. (1986). *Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım*. İstanbul: Kelebek Mobilya Yayını, 36.

Erpi, F. (1999). *Mimari Üzerine Söyleşiler*. Ankara: Mimarlık Derneği 1927 Yayınları, 4, 41.

Espe, H. (1981). Differences in the Perception of National Socialist and Classicist Architecture. *Journal of Environmental Psychology*, 1(1), 33-42.

- Faulkner, S. (1979). *Planning a Home: A Practical Guide to Interior Design*. (First Edition). New York: Holt, Rinehart And Winston Inc, 48, 217.
- Fawcett, W., Ellingham, T. and Platt, S., (2008). Reconciling the Architectural Preferences of Architects and the Public. *Environment and Behavior*, 40(5), 599-618.
- Feroleto, J.A. and Bounard, B.R. (1975). The Effects of Subject's Age and Expectations Regarding an Interviewer on Personal Space. *Experimental Aging Research*, 1, 57-61.
- Fiell, C. and Fiell, P. (Eds.) (2006). *Decorative Arts 70s*. Köln: Tachen, 13-15, 242, 243.
- Finley, G.E. and Solla, J. (1975). Birth Order and Field Dependence-Independence: A Failure to Replicate. *Journal of Genetic Psychology*, 126, 305-306.
- Fogliani-Messina, T.M., Fogliani, A.M. and Nuovo, S. (1983). Embedded Figures Test in Old Age: A Psychometric Note. *Perceptual and Motor Skills*, 56, 284-286.
- Francescato, G. (1993). Meaning and Use: A Conceptual Basis. In E.G. Arias (Ed.). *The Meaning and Use of Housing*. Aldershot, Hants: Avebury, 35-49.
- Garner, P. (2008). *Sixties Design*. Köln: Taschen, 20, 21, 113, 123.
- Gesimondo, N. and Postell, J. (2011). *Materiality and Interior Construction*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 35.
- Gibbs, J. (2005). *Interior Design*. Londra: Laurence King Publishing, 15.
- Gieselmann, R. (1996). Mimaride Üslup Arayışı. (Çev. Ö. Gülsen). *Mimari Akımlar 1*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 8, 9-21.
- Gifford, R, Hine, W.D., Clemm, M.W., Reynolds, J.D. and Shaw, T.K.. (2000). Decoding Modern Architecture: A Lens Model Approach for Understanding the Aesthetic Differences of Architects and Laypersons. *Environment and Behaviour*, 32(2), 163-187.
- Gifford, R. and Douglas, D. (2001). Evaluation of the Physical Classroom by Students and Professors: A Lens Model Approach. *Educational Research*, 43(3), 295-309.
- Gifford, R., Hine W.D., Clemm, M.W. and Shaw, T.K. (2002). Why Architects and Laypersons Judge Buildings Differently Cognitive and Physical Bases. *Journal of Architectural and Planning Research*, 19(2), 131-148.
- Goodman, N. (1975). The Status of Style. *Critical Inquiry*, 1(4), 799-811.
- Graves, M. (1999). *Michael Graves: Selected and Current Works*. Mulgrave: The Images Publishing Group, 207.

- Grewal, D., Krishnan, R., Baker, J. and Borin, N. (1998). The Effect of Store Name, Brand Name and Price Discounts on Consumers' Evaluations and Purchase Intentions. *Journal of Retailing*, 74, 331-352.
- Groat, L. (1982). Meaning in Post-Modern Architecture: An Examination Using the Multiple Sorting Task. *Journal of Environmental Psychology*, 2, 3-22.
- Günel, B. ve Esin, N. (2007). İnsan – Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psikososyal Kalitenin İrdelenmesi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi/a*, 6(1), 19-30.
- Güngör, İ.H. (1972). *Temel Tasarı*. İstanbul: Çelçüt Matbaacılık Koll. Şti, 22-60.
- Gür, S.Ö. (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 15-75.
- Harrison, J.D. and Howard, W.A. (1972). The Role of Meaning in the Urban Image. *Environment and Behavior*, 4(4), 389-412.
- Hasol, D. (1996). Art Deco ve Tropical Deco. *Mimari Akımlar 1*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 8, 124-129.
- Hersberger, G.R. (1988). *A Study of Meaning and Architecture, Environmental Aesthetics Theory Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 175-194.
- Herzog, T.R., Kaplan, S. and Kaplan, R. (1976). The Prediction of Preference for Familiar Urban Places. *Environment and Behavior*, 8(4), 627-645.
- Herzog, T.R. and Shier, R.L. (2000). Complexity, Age and Building Preference. *Environment and Behavior*, 32, 557-575.
- Hidayetoglu, M.L., Yildirim, K. and Cagatay, K. (2010). The Effects of Training and Spatial Experience on the Perception of the Interior of Buildings with a High Level of Complexity. *Scientific Research and Essays*, 5(5), 428-439.
- Hidayetoglu, M.L., Yildirim, K. and Akalin, A. (2012). The Effects of Color and Light on Indoor Wayfinding and the Evaluation of the Perceived Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 32(1), 50-58.
- Honikman, B. (1971). An Investigation of a Method for Studying Personal Evaluation and Requirement of the Built Environment. In B. Honikman (Ed.). *Proceedings of the Architectural Psychology Conference at Kingston Polytechnic*, London: RIBA Publications, 24-29.
- Hook, A. (Editor). (2005). *The Atlas of Frank Lloyd Wright*. Surrey: TAJ Books Publication, 165.

- İlgin, İ.D. (1991). *Endüstri Devrimi Sonrası Mimari ve İç Mekân Etkileşimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Imagawa, M., Yuzuri, S. and Saito, Y. (2000). The Personal Space Distances of Middle-Aged and Elderly Individuals in Relation to Family Members. *Japanese Journal of Developmental Psychology*, 11, 212-222.
- Imamoglu, Ç. (2000). Complexity, Liking and Familiarity: Architecture and Non-architecture Turkish Students' Assessments of Traditional and Modern House Facades. *Journal of Environmental Psychology*, 20(1), 5-16.
- Işık, Z. ve Yıldırım, K. (2002). *Dekorasyonda İnce Yapı: Temel Ders Kitabı*. Ankara: Zirve Ofset Basın Yayın Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti, 1.
- İmamoğlu, O. (1979). Konutlara İlişkin Beğeni ve Tercihler. M. Putlar (Editör). *Çevre, Yapı ve Tasarım*. Ankara: Çevre Mimarlık Bilimleri Derneği, 321-345.
- İnternet: Barris, R. (Temmuz, 2011). From Leisure to Virtue: Revivalism and the Neoclassical. Rococo Art and the Beginning of its Rejection. *Radford Üniversitesi*, URL: <http://www.radford.edu/rbarris/art216upd2012/Rococo%20and%20early%20neoclassical%20spr11.html>, Son Erişim Tarihi: 15.03.2013.
- İnternet: IFI (Mayıs, 2005). International Federation of Interior Architects / Designers. *IFI Headquarters*, Vol. 1. URL: <http://www.ifiworld.org/index.cfm?GPID=15>, Son Erişim Tarihi: 01.02.2008.
- İnternet: Jarektuploadbot (Haziran, 2011). Hendrick van Steenwyck (II): Interior of a Gothic Church. *Wikimedia Commons*. URL: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hendrick_van_Steenwyck_\(II\)_-_Interior_of_a_Gothic_Church_-_WGA21771.jpg#filehistory](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hendrick_van_Steenwyck_(II)_-_Interior_of_a_Gothic_Church_-_WGA21771.jpg#filehistory), Son Erişim Tarihi: 18.02.2013.
- İnternet: Rashid, K. (2007). Karimanifesto. *Karim Rashid*. URL: http://www.karimrashid.com/manifesto_fr.html, Son Erişim Tarihi: 10.06.2012.
- İnternet: Verillon, F. (Eylül, 2008). Nef de la Basilique Sainte-Marie-Madeleine de Vézelay. *Wikipedia*, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Nef_de_la_basilique_de_V%C3%A9zelay_%C3%A0_14h27_le_23_juin_1976.jpg#filehistory, Son Erişim Tarihi: 16.02.2013.
- İnternet: Yafee, A.R. (Mart, 1998). Enhancement of Reliability Analysis: Application of Interclass Correlations with SPSS/Windows. *New York University*, Vol. 8. URL: <http://archive.today/sT5Tj>, Son Erişim Tarihi: 23.07.2013.
- Jupp, J. and Gero, J.S. (2003). Towards Computational Analysis of Style in Architectural Design. In S. Argamon (Ed.). *IJCAI03 Workshop on Computational Approaches to Style Analysis and Synthesis*, Acapulco: IJCAI, 1-10.

- Kalyon, A. (1981). *İstatiki Yöntemler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, 2837.
- Kaplan, S., Kaplan, R. and Wendt, J.S. (1972). Rated Preference and Complexity for Natural and Urban Visual Material. *Perception and Psychophysics*, 12(4), 354-356.
- Kaplan, R. and Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. New York: Cambridge University Press, 32-69.
- Kaptan, B.B. (2003). *20. Yüzyıldaki Toplumsal Değişimler Paralelinde İç Mekân Tasarım Eğitiminin Gelişimi*. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. (Onbeşinci Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 25-83.
- Khan, H.U. (2009). *International Style. Modernist Architecture From 1925 to 1965*. (Fourth Edition). Köln: Taschen, 82.
- Kılıç, İ. ve Ural, A. (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İleri Veri Analizi*. (İkinci Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, 213-253.
- Kırşan, Ç. ve Çağdaş, G. (2005). Etnik Kimlik ve Evsel Mekân. S. Apak ve G. Ülken (Editörler). *Konut Değerlendirme Sempozyumu 2004*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, 20, 19-38.
- Kızıl, F. (1978). *Toplumsal Geleneklerin Konut İç Mekân Tasarımına Etki ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut için Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi*. İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, 81.
- Kim, J.O. and Jin, B. (2001). Korean Customers' Patronage of Discount Stores: Domestic vs. Multinational Discount Store Shoppers' Profiles. *Journal of Consumer Marketing*, 18, 236-255.
- Klein, D., McClelland, N.A. and Haslam, M. (1991). *In the Deco Style*. Londra: Thames and Hudson, 288.
- Kliczkowski, S. (2002). *Charles Rennie Mackintosh*. Londra: teNeues Publishing Group, 55.
- Knight, T.W. (1994). *Transformations in Design: A Formal Approach to Stylistic Change and Innovation in the Visual Arts*. New York: Cambridge University Press, 22.
- Kostof, S. (1995). *A History of Architecture*. (Second Edition). New York: Oxford University Press, 147, 355-359.
- Kuban, D. (1992). *Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş*. İstanbul: Yem Yayınları, 37.

- Küçükerman, Ö. (1978). *Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişimler ve Oturma Eylemi*. İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, 29.
- Küçükerman, Ö. (1980). Endüstri Tasarımcısı Açısından Konut İç Düzeni. *Yapı Dergisi*, 1(34), 29-43.
- Lahor, J. (2007). *Art Nouveau*. Rochester: Grange Books, 126.
- Laumann, E.O. and House, J.S. (1970). Living Room Styles and Social Attributes: The Patterning of Material Artifacts in a Modern Urban Community. *Sociology and Social Research*, 54, 321-342.
- Lampugnani, V.M. (1986). *Encyclopedia of 20th Century Architecture*. New York: Harry N. Abrams Inc. Publishers, 22.
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Cambridge: MIT Press, 1-202.
- Maciuka, J.V. (2005). *Before the Bauhaus: Architecture, Politics, and the German State, 1890-1920*. Cambridge: Cambridge University Press, 272.
- Maden, F. (2008). Dinamizm, Dekonstrüktivizm ve Aykırı Mimarlık. *Arredemento Mimarlık*, 2, 35-40.
- Malnar, J.M. and Vodvarka, F. (1991). *The Interior Dimension: A Theoretical Approach to Enclosed Space*. New York: John Wiley and Sons Inc, 148, 152.
- Massey, A. (2008). *Interior Design Since 1900*. (Third Edition). Londra: Thames and Hudson, 15-31, 71, 120, 148, 219.
- McKinley, R.K., Manku-Scott, T., Hastings, A.M., French, D.P. and Baker, R. (1997). Reliability and Validity of a New Measure of Patient Satisfaction Without of Hours Primary Medical Care in The United Kingdom: Development of a Patient Questionnaire. *British Medical Journal*, 314, 193-198.
- Miwa, Y. and Hanyu, K. (2002, 22-26 Mayıs). *The Classification of Counseling - Rooms Based on the Components of Interior*. Paper presented at the 33rd Annual Conference of the Environmental and Design Research Association, Philadelphia.
- Munro, T. (1946). Style in the Arts: A Method of Stylistic Analysis. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 5(2), 128-158.
- Nasar, J.L. (1983). Adult Viewers' Preferences in Residential Scenes: A Study of the Relationship of Environmental Attributes to Preference. *Environment and Behavior*, 15, 589-614.
- Nasar, J.L. (1989). Symbolic Meanings of House Styles. *Environment and Behavior*, 21, 235-257.
- Nasar, J.L. and Devlin, A.S. (2000). Regional Variation in Preference for Vernacular Houses. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 41-66.

- Nebot, T.K. (1988). Sex Differences Among Children on Embedded Tasks. *Perceptual and Motor Skills*, 67, 972-974.
- Norberg-Schulz, C. (1968). *Intentions in Architecture*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology. 51.
- Obniski, M. (2007). Exhibiting Modernity Through the Lens of Tradition in Gilbert Rohde's Design for Living Interior. *Journal of Design History*, 20(3), 1-16.
- Özkan, A. (2007). *İç Mekân Tasarımı Kuram ve Yöntemleri Işığında Günümüz Türk İç Mekân Tasarımcıları ve Tasarım Anlayışlarına Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özturan, Ö. (2005). Çağdaş Kentlerde Konut Oluşumları. M. Bozdayı (Editör). *Çağdaş Kent Yaşamında Mekân Sorunları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 33-46.
- Pedersen, D.M. (1978). Relationship Between Environmental Familiarity and Environmental Preference. *Perceptual and Motor Skills*, 47, 739-743.
- Pedersen, D.M. (1986). Perception of Interior Designs. *Perceptual and Motor Skills*, 63, 671-676.
- Pevsner, N. (1968). *The Sources of Modern Architecture and Design*. Londra: Thames and Hudson, 23-67.
- Pile, J. (2000). *A History of Interior Design*. Londra: Laurence King Publishing, 10-66, 70, 90, 271, 276, 290, 332.
- Porteous, J.D. (1976). Home: The Territorial Core. *Geographical Review*, 66(4), 383-390.
- Purcell, A.T., Peron, E. and Sanchez, C. (1998). Subcultural and Cross-Cultural Effects on the Experience of Detached Houses: An Examination of Two Models of Affective Experience of the Environment. *Environment and Behavior*, 30, 348-377.
- Rapoport, A. (1969). *House Form And Culture*. Englewood: Prentice Hall Inc, 71-73.
- Rapoport, A. (1980). *Human Aspects of Urban Form, Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*. New York: Pergamon Press, 13-34.
- Rapoport, A. (1990). *History and Precedent in Environmental Design*. New York: Plenum Press, 8-51.
- Rasmussen, S.E. (1994). *Yaşanan Mimari*. (Çev. Ö. Erduran). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orijinali 1964'te yayımlandı), 43-68.
- Rechavi, T.B. (2009). A Room for Living: Private and Public Aspects in the Experience of the Living Room. *Journal of Environmental Psychology*, 29(1), 133-143.
- Ritterfeld, U. and Cupchik, G.C. (1996). Perceptions of Interior Spaces. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 349-360.

- Roth, M.L. (2002). *Mimarlığın Öyküsü*. (Çev. E. Akça). (İkinci Baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınları. (Eserin orijinali 1993'de yayımlandı), 19-26, 262, 271, 277, 314, 426, 435, 476, 510, 516.
- Russell, B. (1989). *Architecture and Design 1970-1990, New Ideas in America*. (First Edition). New York: Harry N. Abrahams Inc Publishers, 1-160.
- Schapiro, M. (1980). Style. In P. Philipson and P.J. Gudal (Eds.). *Aesthetics Today*. New York: The New American Library, 125-144.
- Shanks, M. and Tilley, C. (1992). *ReConstructing Archaeology: Theory and Practice*. (Second Edition). Londra: Routledge, 1-287.
- Sennott, R.S. (Eds.) (2004). *Encyclopedia of Twentieth Century Architecture*. New York: Taylor and Francis, 2-66.
- Simon, H.A. (1975). Style in Design. In C. Eastman (Ed.). *Spatial Synthesis in Computer-Aided Building Design*, Londra: Applied Science, 287-309.
- Soley, M.S. (2008). *Modern Interior Design*. Barcelona: Loft Publications, 140.
- Soygeniş, M. (1989). Mimarlıkta Biçimsel Arayışlar: Dekonstrüktivizm. *Mimarlık Dergisi*, 2, 96-98.
- Sparke, P. (1986). *An Introduction to Design and Culture in the Twentieth Century*. Londra: Allen and Unwin Publishers, 39.
- Stamps, A. E. (1993). Public Preferences for Residences: Precode and Code Minimum, and Avant-garde Architectural Styles. *Perceptual and Motor Skills*, 77, 99-103.
- Stamps, A.E. (1999). Demographic Effects in Environmental Aesthetics: A Meta-Analysis. *Journal of Planning Literature*, 14, 155-175.
- Stanes, D. and Gordon, A. (1973). Relationships Between Conceptual Style Test and Children's Embedded Figures Test. *Journal of Personality*, 41(2), 185-191.
- Stone, N.J. (2003). Designing Effective Study Environments. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 179-190.
- Tate, A. (1987). *The Making of Interiors*. New York: Harper & Row Publishers, 152.
- Tomlinson, R.A. (2003). *Yunan Mimarlığı*. (Çev. R. Akbulut). İstanbul: Homer Kitabevi. (Eserin orijinali 1989'de yayımlandı), 46-83.
- Tsunetsugua, Y., Miyazakia, Y. and Satob, H. (2005). Visual Effects of Interior Design in Actual-size Living Rooms on Physiological Responses. *Building and Environment*, 40(10), 1341-1346.
- Ulrich, R.S. (1991). Effects of Interior Design on Wellness: Theory and Recent Scientific Research. *Journal of Health Care Interior Design*, 3, 97-109.

- Venturi, R. (1966). *Complexity and Contradiction in Architecture*. New York: Museum of Modern Art. 122-138.
- Wexner, L.B. (1954). The Degree to Which Colors (Hues) are Associated with Mood-Tones. *The Journal of Applied Psychology*, 38(6), 432-435.
- Whitfield, T.W.A. and Slatter, P.E. (1979). The Effects of Categorization and Prototypicality on Aesthetic Choice in a Furniture Selection Task. *British Journal of Psychology*, 70, 65-75.
- Whiton, A.S. (1974). *Interior Design and Decoration*. New York: Harper Collins, 76.
- Wilson, M.A. and Mackenzie, N.E. (2000). Social Attributions Based on Domestic Interiors. *Journal of Environmental Psychology*, 20, 343-354.
- Witkin, H., Oltman, P., Raskin E. and Karp, S. (1971). *A Manual for the Group Embedded Figures Test*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press, 35-42.
- Wohlwill, J.F. (1974, Temmuz). *The Place of Aesthetics in the Study of the Environment*. Paper presented at the Symposium on Experimental Aesthetics and Psychology of the Environment at the International Congress of Applied Psychology, Montreal.
- Wohlwill, J.F. (1976). Environmental Aesthetics: The Environmental as a Source of Affect. In I. Altman and J.F. Wohlwill (Eds.). *Human Behavior and Environment-Advances in Theory and Research*. New York: Plenum Press, 37-86.
- Yıldırım, K. (1999). *Konut Mutfaklarının Mekân ve Donatı Organizasyonunda Ergonomik Yaklaşım*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, K. ve Hacıbaloglu, M. (2000). Konut Mutfakları ile İlgili Ergonomik Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13(3), 549-566.
- Yıldırım, K. ve Başkaya, A. (2006). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Kullanıcıların Konut Ana Yaşama Mekânını Değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(2), 285-291.
- Yıldırım, K., Uzun, O., ve Kahraman, N. (2009). İki Farklı Kültürel Bölgede Bulunan Apartman Konut Yaşama Mekânlarının Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi. *Politeknik Dergisi*, 12(2), 113-120.
- Yildirim, K. and Hidayetoglu, M.L. (2008). Effects of the Locations of Curved Areas in the Main Living Rooms of Apartment Housing on User Perceptions. *Gazi University Journal of Science*, 21(2), 51-63.
- Yildirim, K., Hidayetoglu, M.L. and Capanoglu, A. (2011). Effects of Interior Colors on Mood and Preference: Comparisons of Two Living Rooms. *Perceptual and Motor Skills*, 112(2), 509-524.

- Yildirim, K., Capanoglu, A., Cagatay, K. and Hidayetoglu, M.L. (2012). Effect of Wall Colour on the Perception of Hairdressing Salons. *Journal of the International Colour Association*, 7, 51-63.
- Yüksel, E.I. (2008). *Türk ve Avrupalı Mimarlık Öğrencilerinin Mimari Yapı İmajlarında Etkilenmelerini Sağlayan Mimari Bileşenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zevi, B. (1990). *Mimariyi Görmeyi Öğrenmek*. (Çev. H.D. Divanlıoğlu). İstanbul: Birsen Yayınevi. (Eserin orijinali 1948'de yayımlandı), 68-69.

EKLER

EK-1. Katılımcı anket formu

KATILIMCI ANKETİ**CİNSİYETİNİZ:** ☐ Kadın ☐ Erkek**DOĞUM YILINIZ:** **MESLEĞİNİZ:****EĞİTİMİNİZ:** ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü**AYLIK ORTALAMA GELİRİNİZ:** ☐ 0 - 1500 ☐ 1501 - 3000 ☐ 3001 ve Üstü

Size gösterilen 24 ADET yaşama mekanı görüntülerine bakarak, bu yaşama mekanlarını kendi içinde olumludan olumsuz doğru (1 = en olumlu, 2 = olumlu, 3 = orta, 4 = olumsuz, ve 5 = en olumsuz) sıralanan her bir sıfat çifti arasında X işareti koyarak değerlendiriniz. Teşekkür ederim.

Örneğin;

	1	2	3	4	5	
Mükemmel tasarım		X				Çok kötü tasarım

YAŞAMA MEKANI 1

1. Yaşama mekanını nasıl değerlendiriyorsunuz?

	1	2	3	4	5	
Mükemmel tasarım						Çok kötü tasarım
Yaşamak isterim						Yaşamak istemem

2. Yaşama mekanını aşağıdaki özelliklere göre değerlendiriniz.

	1	2	3	4	5	
Ferah bir ortam						Kasvetli/Sıkıcı bir ortam
Çekici bir ortam						İtici / Sıradan bir ortam
Sade bir görüntü						Karmaşık bir görüntü
Çok etkileyici bir mekân						Hiç etkileyici değil
Çok tanıdık,bildik bir mekân						Hiç tanıdık değil

EK-2. Uzman grup anket formu

UZMAN GRUP ANKETİ

Size gösterilen 1 no'lu yaşama mekanı fotoğrafına bakarak, bu yaşama mekanının fiziksel özelliklerini kendi içinde ve her bir sıfat çifti arasına "X" işareti koyarak değerlendiriniz.									
		Çok	Biraz	Az	Hiç	Az	Biraz	Çok	
1.	Dengeli bir yerleşim								Dengesiz bir yerleşim
2.	Benzer üslup özelliklerine sahip								Farklı üslup özelliklerine sahip
3.	Kendi içinde tutarlı								Kendi içinde tutarsız
4.	Sade/yalın bir mekan								Kalabalık/karışık bir mekan
5.	Yüksek bir mekan								Alçak bir mekan
6.	Hareketli bir mekan								Hareketsiz bir mekan
7.	Düzenli bir mekan								Düzensiz bir mekan
8.	Birçok formun kullanımı var								Tek form kullanımı var
9.	Mobilya ve don. elemanları uyumlu								Mobilya ve donatı elemanları uyumsuz
10.	Düz yüzeyler hakim								Eklemlili yüzeyler hakim
11.	Malzeme kullanımı uyumlu								Malzeme kullanımı uyumsuz
12.	Mat malzeme kullanımı hakim								Parlak malzeme kullanımı hakim
13.	Doğal malzeme kullanımı hakim								Yapay malzeme kullanımı hakim
14.	Renk kullanımı uyumlu								Renk kullanımı uyumsuz
15.	Sıcak renk kullanımı hakim								Soğuk renk kullanımı hakim
16.	Açık tonlar hakim								Koyu tonlar hakim
17.	Benzer renk kullanımı								Zıt renk kullanımı
18.	Desen kullanımı uyumlu								Desen kullanımı uyumsuz
19.	Simetrik/düzenli desenler hakim								Asimetrik/düzensiz desenler hakim
20.	Dokulu kumaş kullanımı hakim								Dokusuz kumaş kullanımı hakim
21.	Keskin köşeler hakim								Yuvarlatılmış köşeler hakim
22.	Aksesuar kullanımı uyumlu								Aksesuar kullanımı uyumsuz
23.	Aksesuar kullanımı çok fazla								Aksesuar kullanımı çok az
24.	Fonksiyon ağırlıklı bir mekan								Süsleme ağırlıklı bir mekan
25.	Kültürel referansı var								Kültürel referansı yok
26.	Üslubunu ifade ediyor								Üslup ifade etmiyor
27.	Dikkat çekici bir mekân								Sıradan bir mekan
28.	Ustaca tasarlanmış								Zayıf bir tasarım

Bu yaşama mekanı üslubuna (stiline) göre ağırlıklı olarak hangi başlık altında (klasik, modern, günümüz, kültürel vb. gibi) tanımlanabileceğini belirterek, yan kısmına tanımlamada neleri dikkate aldığınızı yazınız (stil, form, malzeme, renk, detaylar, yerleşim düzeni, ölçüleri, tasarım fikri, aksesuarlar, eşya yoğunluğu, süslemeler, düz yüzeyler, vb. gibi...).

☐ Klasik ☐ Modern ☐ Karma/Eklektik ☐ Vintage ☐ Geleneksel/Kültürel ☐ Vb. Diğer	☐ High-tech ☐ Erken Modern ☐ Geç Modern ☐ Pop-art ☐ Art Deco	Tanımlamada neleri dikkate aldınız?
---	---	--

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÇAPANOĞLU, Ayşen
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 20.06.1981, İstanbul
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 297 88 50 - 194
 e-posta : aysencapanoglu@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacettepe Üniversitesi / İçmimarlık ve Çev. Tas. B.	2007
Lisans	Hacettepe Üniversitesi / İçmimarlık ve Çev. Tas. B.	2004
Lise	Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	2000

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2004-devam ediyor	Hacettepe Üniversitesi / Güzel San. Fakültesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- Yildirim, K., Capanoglu, A., Cagatay, K. and Hidayetoglu, ML. (2012). Effect of Wall Colour on the Perception of Hairdressing Salons. *JAIC-Journal of the International Colour Association*, 7, 51-63.
- Yildirim, K., Hidayetoglu, ML. and Capanoglu, A. (2011). Effects of Interior Colors on Mood and Preference: Comparisons of Two Living Rooms. *Perceptual and Motor Skills*, 112(2), 1-16.
- Yildirim, K., Capanoglu, A. and Cagatay, K. (2011). The Effects of Physical Environmental Factors on Students' Perceptions in Computer Classrooms. *Indoor and Built Environment*, 20(October), 501-510.

- Yıldırım, K., Çağatay, K., ve Özkan, A. (2009). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeye (SED) Sahip Kullanıcıların Mutfaklarındaki Havalandırma Sistemleri Üzerine Bir Araştırma. *Politeknik Dergisi*, 12(4), 279-286.
- Özkan, A., Arıg, T. ve Mutdoğan, S. (2009). Heykel ve İç Mekân Birlikteliği, A. Atar, H. Sofuoğlu, G.İ. Demir, M. Çakı ve Ö.M. Uçar (Editörler). *İmece 2009 Uluslararası Katılımlı Güzel Sanatlar ve Tasarım Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 454.
- Sepici, S. ve Özkan, A. (2006). İlk İleri Mimarlık Yarışması Tasarım Projesi. *Hacettepe Üniversitesi Sanat Yazıları*, 15, 51-64.

Diğer Çalışmalar

- İçsel Denemeler*. (2014). Ahmet Göğüş Sanat Galerisi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Kişisel sergi.
- Edirne ili Osmanlı Dönemi Yapılarında Yeniden İşlevlendirme Çalıştayı (2013). *Trakya Üniversitesi*, Edirne, 09–11 Mayıs.
- Beş Renk* .(2013). Ahmet Göğüş Sanat Galerisi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. Karma sergi.
- Learning Outcomes/Competences Çalıştayı (2009). *Artesnet Working Conference*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 26–27 Mart.
- Dekorasyon ile Sektörel Sorunlar* konulu *Teknotek* Televizyon Programı (2009). Sayın Yrd. Doç. Dr. Rahmi Aras ile birlikte, Başkent TV, Ankara, 23 Şubat.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gençlik Sanat Sergisi*. (2004). Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Ankara, Karma sergi.
- Mezuniyet Sergisi*. (2004). Hacettepe Üniversitesi Sıhhiye Yerleşkesi, Ankara, Karma sergi.

Hakemlikler

- Open Environmental Sciences, Bentham Science, 2014
- Indoor and Built Environment, Sage, 2013 – 2014
- Perceptual and Motor Skills, Ammons Scientific, 2011 – 2013.
- Journal of The Cornell Hospitality Quarterly, Sage, 2009 – 2010.
- Dare to Desire - Design & Emotion, 2008 International Conference, Hong Kong, 6–7 Ekim 2008.

Hobiler

- Fotoğraf, Yüzme, Dans, Doğa sporları

GAZİ GELECEKTİR...